

גיליון מקיף לבירורי הלכה ומנהג

אליבא דהלכתא

גיליון רשת כוללי הערב "אליבא דהלכתא" שעל ידי ישיבת "חברת אהבת שלום"

רמת בית שמש, ביתר עילית, אלעד, מודיעין עילית, רמות, בית וגן, רוממה, תל ציון, נוה יעקב, רמת שלמה,

בגיליון:

בירור הלכה

בירורי הלכות אליבא דהלכתא

הוראת הלכה

שאלות אקטואליות ובירורי הלכות

עיון הלכה

פלפולים וחקירות בהלכה

תשובות ופסקים

בירור דעת גדולי הפוסקים וחיידושיהם

פניני הלכה

ליקוט פנינים בהלכה ושו"ת משולחן הגר"ח קנייבסקי שליט"א

המנהג וטעמו

בירור שרשי מנהגים וטעמיהם

האיר המזרח

מראי מקומות בפסקי רבותינו הספרדים זיע"א

מדרש הלכה

המדרש והאגדה בהלכה

גדולי ההלכה

תולדות גדולי ההלכה

חקר הלכה

מחקר בשרשי המנהגים ותקנתם

גנזי הלכה

גנוזות בהלכה מכתבי גדולי הפוסקים ז"ל

עוד יוסף חי

בירור וליבון במשנתו של טרן ה"בן איש חי"

הערות והארות

הערותיהם של אברני ורבני הכוללים

ביני עמודי

עיונים בהלכה מחכמי ורבני בית המדרש "אהבת שלום"

לאמתה של הלכה

בירורי ענינים ומקורות בכתבי האר"י ז"ל מאת הגרי"מ הלל שליט"א

הרה"ח מרדכי קרליבך שליט"א

רו"כ תורת רפאל - "אהבת שלום"

א. דברים מחודשים בגדר קר"ש בפני ערוה ושער וטפח באשה ערוה ב. ראייה בעששית ובבתי עינים ובמראה

הגם דכתיב ביה וירקה לעיני הזקנים, ע"כ דמה שרואים דרך משקפים חשיבא ראיא, [ויל"ד בראייתו, דהנה ביבמות קא יליף ממה דכתיב לעיני הזקנים למעט זיינים סומין שפסולין לישב בבי"ד של חליצה, דעת תוס' שם קא: (ד"ה שי"מ) דהכתוב בא למעט סומא בעין אחת, אכן בריטב"א ונימוק"י שם מבואר דבא למעט סומא בבי' עינים, ועקצארו"ח סי' ז' סק"ב בזה, וכתב בזכרון שמואל מכתבים סי' י, דמוכרח מהריטב"א והנימוק"י דאף שאין רואין החליצה חשיב כנעשה בפניהם יעו"ש].
חזר השבות יעקב ותמה מסוגיא דראש השנה כד, שאם באו העדים והעידו, ראינו ללבנה במים ראינו בעששית אין מקבלים אותם, ובתשובת דבר שמואל סי' רמ"ב צידד עפ"י דהרואה הלבנה במראה של זוכיות דאין לברך ברכת הלבנה, [ובסו"ד הסיק לברך, כדברי המהרש"ל דאף סומא מברך], הרי דראיה דרך עששית לא חשיבא ראיא, ותירץ דיל' דהחמירו חכמים לענין עדות החדוש, [דכתיב ביה כזה ראה וקדש], וצ"ע.

ותי' בשב"י וז"ל, לאחר העיון אין ראיא מסוגיא זו כלל, דאין זו דומה לזו, דהאי ראינו בעששית לא מיירי שראה דרך עששית לקיע, אלא דמיירי דומיא דבבא דרישא, דראה במים שהלבנה היתה זורחת נגד המים, וראה תוך המים בבואה של לבנה, ולא ראה תוך הרקיע כלל, וכן ראה בעששית מיירי בכה"ג שהעששית מונחת על הארץ או בכותל, והוא ראה דמותה של לבנה תוך העששית אבל לא ראה בריקיע כלל.
וכן נראה בשית' ההלכות קטנות, דהנה בחי"ב סי' פ"ב כתב וז"ל, שאלה עדים שראו עובר עביירה בתוך מה שנצטייר במראה של זוכיות לבנה והכירו הכל בפירוש, מהו, תשובה, קצת יש לברר זה מההוא ר"ה כד. דקדוש החדוש מקצתה בריקיע ומקצתה במים, עכ"ל, וכפי הנראה כ"ה מסקנת דבריו דלא חשיבא ראיא, כמו לענין עדות החדוש, וע"כ דס"ל דאין זה עששית האמורה בקר"ש, דהתם מסקנת דבריו דחשיבא ראיא.

אכן דבריהם צ"ע לי, דהלא ברש"י ברה"ש [ד"ה בעששית] כתב דעששית היינו פנס, ובברכות כה: פרש"י [ד"ה בעששית] פנס מחיתת זוכיות או קלף דק מפסיק בנתיים והיא נראית ע"כ, הרי דמיירי באותה עששית דאיירי הסוגיא דברכות, באופן דלכאורה מפורש דבברי רש"י דאף ראהו דרך זוכיות לא חשיבא ראיא לענין עדות החדוש, [ולכאורה צ"ל כתירצוהו הראשון של השבוי', דהחמירו חכמים לענין עדות החדוש].
הא מיהא מדברי השבות יעקב נראה דדמותר לקרוא קר"ש כנגד ערוה הנראית במראה, שחיי דמה דין קריאת שמע בפני הערוה לדין עדות החדוש, ונמצא דממא דאי אפשר להעיד על הלבנה שנראית במראה כדאמרין בגמ' לגבי ראינוה במים, כך לא חשיבא ראות ערוה לענין קריאת שמע, ולפ"י ה"נ הרואה חכם דרך מראה אינו צריך לקום, וכן אם רואה את כתב הספר דרך מראה לא סגי בזה לקריאת התורה.

ובש"ת צפנת פענח סי' י"ג דן בענין ראיה דרך מראה אם חשיבא ראיא, והוכיח מסוגיא דחולין ה: דלא חשיב ראיא וכפי' שיבואר, וסיים וכתב וז"ל, ומ"מ לענין ערוה ודאי אסור ע"כ, ואם כוונתו לענין הסתכלות בפני הערוה הנלמד מדכתיב ולא תתורו, הרי שבמבואר מדבריו דאף דרך מראה אסור, ואם כוונתו לענין לקרוא קר"ש בפני הערוה, הרי שלמשנ"ט נראה בפשוטו דשרי, ויש לדון.

ובעין יצחק אה"ע סי' ל"א, נשאל בעד אחד שהראו לו דמות דיוקנו של ראובן והעיד [ונפ"מ בקורא קריאת התורה מתוך ס"ת גזול], וא"כ י"ל דכיון שרואה ע"י מראה סגי, שראה אדם בצורה זו שמת, והכריע הגאון מקובנא להתייר את העגונה, וחזר והקשה על דבריו מסוגיא דרה"ח ה"ל שא"א להעיד עדות החדוש עפ"י ראות הלבנה במראה, ותירץ דבקיודו"ח גזיה"כ הוא דל"מ עדות עפ"י מראה דכתיב כזה ראה וקדש, שדין מיוחד הוא דלא סגי בראיה דרך מראה, אלא צריך ראיא גמורה של הלבנה.
ומדבריו אבקת רובל [לבעל הבין] סי' קכ"א הביא הא דאיתא בב"ב ב: דהדר בצד גיתנו של חבירו חייב לבנות כותל, דאסור לאדם להביט בשדה חבירו כשהיא עומדת בקמותיה משום שמזיק בעין רעה, וכתב בב"י שם דה"נ סגי בכותל זוכיות, ובפתיח תשובה חו"מ סי' קכ"ד סק"ט תמא דהלא מ"מ יכול להביט דרך הזוכיות, ותירץ דמיירי בזוכיות אטומה, והגידון דבברי הבי"י הוא רק אם חיישין שמא תשבר, עייר"ש.
ובדובב מישרים ח"א סי' קכ"ד תירץ כוונת האבקת רובל, דהלא היוק ראיא בגינה אינו משום נגיעת תשמישין [וכדין היוק ראיא האמור בחצר], אלא שהעין רואה ומזקת בראייה את קמת חבירו, וא"כ בזה י"ל דכל שיש זוכיות שוב אין היוק של העין שולט בקמת חבירו, וא"כ אף אם רואה את קמת חבירו מ"מ סגי בכך כיון ששוב אינו ניזק מפני עינו, [ואף שדבריו מוקריעים, מ"מ מפורש בב"י כדברי הפ"ת הג"ל].

ולכאורה דבריו תולים בגדר היוק ראיא של עין הרע, דאבדברנאל פרשת תשא ובעקידה פרשת שלח כתבו שהוא כח מסוים שיש בהעין לשלוח חיצים כחרבות, ולדבריהם י"ל דזוכיות מפסקת לכל תזיק העין לקמת חבירו, [והעיוני' לדינא דהלובש משקפים אינו מזיק בעין הרע], ברם לדעת החזו"א בחי"מ ליקוטים סי' כ"א אינו שייך להעין, אלא התמחות מהצלחת חבירו גורמת, א"כ ודאי דאין עששית מציל מפני עין רעה.

איש לאשתו, כי זהו מעיקר בדיקת הסוטה שיימחה השם לתוך המים, אף פריעת ראשה אינו מעכב כ"כ, וא"כ היאך הותרה הזכרת ה' בשעת קריאת הפרשה כנגד שער הסוטה.

והחת"ס הוציא מכח קושייתו הג"ל [היאך מותר לכהן להזכיר שם הקדוש כנגד שער הפרוע של הסוטה], דכל שהוא הכשר מצוה לית ביה משום והיה מחניך קדוש, ומאחר דמצוה לפרוע שער הסוטה ומצוותו בכך, אי"ז חסרון במחנה קדוש, [וצריך להוסיף דסברת החת"ס מהניא אף לזה דלא מיקרי ערות דבר, וביתר מזה, דינא דמחנה קדוש בלא"ה ליכא לענין ערוה אלא לענין צוואה, וכמבואר בא"ר אור"ח סי' ע"ה סק"ז].

אשר מוכרח מזה כמו שנתבאר, דהנה בפשוטו יש להעיר על עיקר סברת החת"ס דכיון שמצוות בכך שיפרע את ראש האשה לא חשיב ערוה, והלא לא מדין ערוה הוא דאתינן עלה, אלא מדין הרהור וטיירדא, ומה שייך להתייר משום דמצוותו בכך, אכן למשנ"ט ניהא, דהרי יסוד הדין אינו מפני הרהור, וביותר שיכול להחזיר פניו באופן שלא יהרהר, ואך דהאיסור הוא משום דהויא ערוה, וכיון דמצוותו בכך אין זה ערוה.
ובבי' אור"ח סי' ע"ה הביא דעת ר"י דדין טפח באשה ערוה אינו אלא במסתכל ליהנות ממנה, ובפשוטו הביאור הוא דיסוד איסור אמירת קר"ש בפני טפח באשה אי"ז מהלכות ערוה, אלא הוא מחמת הטיירדא והרהורו, והיינו דמלבד עצם האיסור ליהנות ולהרהר יש עוד איסור לומר קר"ש במצב שיש הרהור, ונפ"מ גס באשתו שלו, דאיסור הרהור ליכא, ומ"מ דין הוא באמירת דברי קדושה שלא יהא במצב של הרהור.
והקשה הרבה ב"ח, דא"כ אף בפחות מטפח יאסר, דהלא איסור הסתכלות איכא אף באצבע קטנה של אשה, וכיון דלדעת ר"י מיירי במסתכל ליהנות ממנה, א"כ אף בפחות מטפח יהא איסור, ותירץ דשיעור מקום התורפה אינו פחות מטפח, ולכן שיעור ערוה בבשר אשה הוא טפח, ולעניותי' עדיין אין לזה מובן, ואף גס זאת צריך ביאור, דהלא אף שער וקול הויין ערוה, אף שאין בהן שיעור טפח, ועי' בד קודש ח"ג סי' ט, וצ"ע.

אשר נראה מזה כמשנ"ט, דינא דטפח באשה אף זהו משום דהוי חפצא דערוה, ואך דשם ערוה הזה אינו אלא לאנשים באשר הוא מביא לידי הרהור, אשר בזה דעת הרה"י דבאמתה אינו נחשב ערוה אלא אם מסתכל ליהנות ממנה, אך יסוד האיסור אינו משום טרדא והרהור גרידא, אשר בזה שפיר כתב הרב"ח דיש לפותא על מקום ושיעור של חלות שם ערוה, וכיון דמקום התורפה הוא טפח, אזי זהו שיעורו של כל ערוה.
ואשר בזה מבואר אף עיקר דין שער וקול דחשיבי כערוה, כדילף בברכות כד, ממה שהכתוב בשיר השירים משבח האשה בקולה ושערה, והיינו דאף דאין שיעור טפח לענין הקול, מ"מ יליף מקרא דיש לזה חלות שם ערוה, וא"כ אף בפחות מטפח אסור, וכן לענין השער י"ל דאף בפחות מטפח אסור, דלא ילפינן לה מערוה אלא מקרא נפיקותא בזה נראה לענין הרואה את הערוה דרך מראה, אם מותר לקרות קר"ש כנגדה, דמדבריי השב"י סי' קכ"ז מבואר דזה אינו נחשב ראיא ושירי, ואילו בשירת דשיר השירים, הא מיהא יסוד הדין משום ששם ערוה עלייהו.

ולמשנ"ט נראה, דאם האיסור הוא מפאת ההרהור יש לאסור, אך אם יסוד האיסור הוא משום קריאה כנגד ערוה, א"כ במקום שאין כאן אלא מראה, הרי אין כאן ערוה.
אולם שמעתי דדעת הגרש"י אויערבאך צ"ל דראיה דרך מראה נחשב כריאה לכל דיני התורה, באשר **באמת** כל ראיא ענינו שקרני האור חוזרים מן החפץ לעיני האדם, וענין הראי הוא להחזיר את קרני אור שהונחו על החפץ ליותא אחרת.
באופן דהוא בדיוק ענין ראיא ככל ראיא, [ודין מסוים הוא שנתחדש לענין קידוש החדוש דין קריאת ערוה לא סגי לראית חידוש הלבנה, וכמו שהארתכי לקמן הרבה בדין העששית].

עששית ומראה בהרבה הלכות התורה

הובא לעיל דהרשב"א בברכות נג כתב שיש לברך על אש בהבדלה אף כשהיא בתוך עששית, משום דחשיבי ראייה, כמו דמצוין לענין קריאת שמע שאין לקרותה כנגד הערוה אף כשהיא בעששית דחשיבי ראייה, אך לדינא כתב בביאור הלכה סי' רצ"ח דאין לברך על אש בתוך העששית, משום דדין הוא לברך על אש כבדיתה, דוגמת האש הראשון שעשה אדם הראשון, וכ"ה ברש"ס על הירושלמי ברכות [פ"ה ה"ן], עייר"ש.

והגאון רבי חיים עוזר בירך מאורי האש על אור החשמל, [והגר"א קוטלר הכשירו גם לנר שבת], ועמד עליו הגרש"י אויערבאך בספר מאורי אש, דהלא כל אור חשמל הוא אש בעששית, ולדעת הביאור"ל אין לברך, ובקצאוש"ש סי' צ"ד מה' העיר דמי שיש לו משקפים יהא צריך להסירם בשעת ברכת מאורי האש, וכתב לחלק בין אם אין האש כבדיתה אלא בתוך עששית ללא אש ואם האש גלויה והזוכיות ממסקת.
ברם בר"ש סתירלאו ירושלמי ברכות שם מבואר, דאף אם יש רואה אש דרך החלון אינו מברך, אף דהאש מצד עצמה גלויה היא, וא"כ מעתה יל"ד דה"נ אם רואה במשקפים שאינו מברך, ותימה ממנה העולם שלא החמיצו בזה, ובתוס' יו"ט כל"ס [פ"ל מ"ב] שהביא דברי הר"מ שם דאספקלריא אינו נראה כדמותו האמיתי, וכתב דהיינו במשקפים, [והעיר עליו בתפארת יעקב: דבזמן המשנה והה"מ לא היה משקפים], והנראה לחלק דמשקפים חשיבי ראיא ע"י דבר אחר, כי על ידיהם מכשיר ראייתו, וא"כ גדור הוא דע"י המשקפים רואה אש כבדיתה, וכענין דאיתא בסוכה לו: ובתוס' [ד"ה דבעינא] לענין לקיחה על ידי דבר אחר.

ובש"ת הלכות קטנות ח"א סי' רע"ז כתב וז"ל, שאלה, הרואה פני זקן בעששית מהו, תשובה, ראיא מעלייתה היא, והא דצוואה בעששית בכיסוי תאל רחמנא, אפשר משום דכיון שהיא מכוסה מסתמא אין לה ריח של עיקר, אבל לכל דבר ראיא, אפשר דראיה מיקריא, והראייה, ואראה את ה' ע"י אספקלריא [עיי' יבמות מנ"ב], עכ"ד, הנה ההלכות קטנות הוכיח מסוגיא דברכות דראיה דרך זוכיות חשיבא ראיא לכל דבר.
ובהלכות קטנות סי' צ"ט כתב וז"ל, שאלה, נפלח טיפס שעוה על אותיות הס"ת ונרצין האותיות מהו, ועוד, האם מותר לקרות בס"ת בבתי עינים, תשובה, ראיא גמורה היא ע"י זוכיות כההיא דברכות כה, דערוה בעששית דאסור לקרות ק"ש כנגדה משום לא יראה, וההיא דעפרות זהב על האותיות דאסור, היינו משום שמתבטל כתב התחתון בכתב העליון דקד"ל דהוי כתב, ועי' שו"ת הגרע"מ מהדו"ת סי' י"א.

ובשבות יעקב סי' קכ"ז הביא דברי ההלכות קטנות, וכתב דלכאורה יש לחלק ולומר, דדוקא אם ראוי לראות בלא משקפים, הוא דחשיבי ראי'ה כיון דראוי לבילה, אך מי שאינו יכול לראות בלי משקפים אינו ראוי לבילה ולא חשיבא ראיא, אך העלה דחשיבא ראיא, וראיה לדבר, שנהוג לחלוץ בפני זקנים שאין רואים בלא משקפים,

- קר"ש בפני ערוה ב. אש דהבדלה ב. זקן ב. קריאה"ת ב. עדות החדוש ב. דיניי דחליצה ב. נר חנוכה ב. היוק ראייה**

בשור"ע סי' ע"ה כתב, שאין לקרוא קר"ש כנגד הערוה אף כשנראית בעששית, דחשיבי ראייה, וקרינן ביה ולא יראה כך ערות דבר, וכ"כ בברכות כה, והרשב"א בברכות נג: הוכיח מזה שיש לברך בהבדלה על אש שעשששית דחשיבי ראיית האש.
וצ"ע מדברי הרשב"א בברכות כד.
אהא דאיתא שם אר"ח שוק באשה ערוה, וזה לשונו, ודוקא לאחרים ולאנשים ומשום הרהור, אבל לעצמה לא, דהא קתני האשה יושבת וקוצה לה חלתה ערומה, והיינו שהוקשה להרשב"א היאך האשה ערומה מברכת, הרי שוק באשה ערוה, [והרא"ש תירץ דהתם מירי בעצימת עיניין], ותירץ הרשב"א דשוק אינו ערוה לאשה, [כ"ה במ"ב סי' ע"ה סק"ן], הרי מפורש מדברי הרשב"א דיסוד דינא דערוה הוא משום דמביא לידי הרהור, ולפ"י ערוה בעששית אסור משום דעדיין יש משום הרהור, וא"כ היאך אפשר להוכיח מזה דחשיבי ראי'ה לענין ברכת מאורי האש.
והפשוט בזה לחלק בין ערוה עצמה לבין טפח באשה, דאיסור קריאת שמע בפני ערוה אינו משום ההרהור, דהלא אשה אסורה לקרות שמע בפני ערותה אף שאין בזה משום הרהור, וכל דברי הרשב"א דאסור משום ההרהור, לא נאמרו אלא כלפי דינא דטפח באשה ערוה, וכלפי דינא דקול ושער באשה ערוה, דבהו הוא דחדיתי לן הרשב"א דהוא מטעם הרהור, ולכן אין זה נחשב כערוה אלא לאנשים ולא לנשים, ופשוט.

ובפנים מאירות ח"א סי' ע"ד מפורש עיקרי הדברים, שהביא דברי הרשב"א דשוק באשה ערוה רק לאנשים ומשום הרהור, והקשה על זה ממשנה הג"ל דאשה ערומה יושבת וקוצה לה חלתה ומברכת ברכת המצוות, ומבואר דדק ביושבת מותרת לברך כיון שאין הברכה כנגד הערוה, הרי דאשה אסורה לברך כנגד ערותה אף דאין הרהור, ותירץ דע"כ ערוה גמורה שאני, ומשום דאסור גם מדינא דהויא מחניך קדוש.

באופן דפשוטו היה נראה כמשנ"ט, דע"כ צריך לחלק בין ערוה גופא דהויא חפצא דערוה, ובוהא אף בדליכא הרהור אסור, וזהו שהוכיח הרשב"א מהא דערוה בעששית דע"כ יש לה דין ראייה, ודוקא לענין טפח ושוק באשה, דאינם ערוה בהחפצא, בזה כל האיסור אינו אלא משום הרהור, אולם בודאי שצ"ע בזה, דנמצא לפ"י דב' הלכות תלויות נאמרו בהך דינא דאין יראה כך ערות דבר, חדא ערוה, ושנית במקום דאיכא הרהור.

ובחי' אדם בנשמתו אדם [כל ד' סי' א] כתב, דההלכה ששער באשה וטפח באשה ערוה, אינה אלא מדרבנן, ומשום הרהור, ועפ"י העלה דכל שאינו רואה אין כאן הרהור ומותר, ומעתה יש לדחוק דעיקר הדין מן התורה אינו אלא כנגד הערוה, ודינא דשוק וטפח באשה דין מיוחד הוא, ואיסורו רק מדרבנן משום שמביא לידי הרהור.
אכן דעת האחרונים דאף דין שוק באשה ערוה הוא מדאורייתא, והכל נלמד מקרא דולא יראה כך ערות דבר, וצ"ע.

אשר נראה בזה, דיסוד הדין במה שאין לקרוא קר"ש כנגד טפח ושוק באשה, אין זה מפאת הטיירדה והרהורה, אלא דין אחד הוא עם מה שאין לקרות קר"ש בפני הערוה, ואך דערוה עצמה חשיב חפצא של ערוה לכל אחר, ואילו שוק באשה לא חשיבי ערוה, אלא לאנשים משום שמביא לידי הרהור, נמצא דיסוד הדין אינו משום ההרהור, אלא דההרהור הוא סיבה לקבוע למי נחשב כערוה, והדברים מבוארים היטב.

והנה נחלקו הפוסקים בעצימת עינים כנגד שער באשה, דדעת הפוסקים להקל כיון דאין כאן הרהור וטיירדה, אכן מדברי המ"ב סי' ע"ה סק"א וס"ק כ"ט נראה שיש האוסרים בעצימת עינים כנגד טפח באשה, ובהגרש"מ ח"ד סי' קכ"י כתב ולא אמחד כי מכמה שנים אינו רוצה לברך ז' ברכות תחת החופה, בגלל פרצת הנשים היוצאות פרוצות ראש, ורק בברכת אירוסין שהיא הכרחית אני סומך ע"ד הב"י שמתיר בעוצם עיניו, עייר"ש.

ובביאור פלוגתתם נראה עפ"י מה שנתבאר, דדעת הפוסקים דאף בעוצם עיניו אסור, הוא משום דאף דעיקר הדין אינו אלא משום הרהור, מ"מ נתבאר דאין האיסור מחמת ההרהור, אלא דכל מה שמביא לידי הרהור חשיבי ערוה, וא"כ אף בעוצם עיניו אסור, דהא מיהא מאחר שמביא לידי הרהור חשיב חפצא של ערוה, אמנם דעת הפוסקים דס"ל להקל בעצימת עינים נראה, דכיון דטפח באשה אינו חפצא של ערוה, ורק מפאת ההרהור אף דחשיבי חפצא של ערוה, א"כ כל שעוצם עיניו א"כ אין כאן קריאה בפני ערוה, כי רק ע"י מה שהוא רואה חייל בזה חלות שם ערוה, אך יסוד הדין לכז"ע הוא מחמת לתא דחלות שם ערוה.

ובדובב מישרים ח"א סי' קכ"ד הביא משנ"ב בפירוש הרמב"ן עה"ת כאן, דיסוד מה שאין לקרות קר"ש כנגד הצוואה הוא לכל יראה הצוואה, באופן דמוכרח מזה דצוואה בעששית אינו נחשב ראיא, וביאר דבריו עפ"י דה"מ בפי"ה איסו"ב ה"א דצבע הין בתוך הזוכיות אינו כפי דמותו האמיתי, ועי' פיה"מ כל"ס [פ"ל מ"ב] דאספקלריא הוא מלשון ספק ראיא, וכתב דלפ"ז צריך עיון מה בין ערוה בעששית לבין צוואה בעששית, הרי אם לענין צוואה סגי כשהיא בעששית, ע"כ משום דלא חשיבא ראייה כדבריו שם, א"כ ה"נ לענין ערוה דבראייה תלה רחמנא למא אסור, ותירץ דלענין ערוה תליא בטיירדא, וכל שרואה בעששית טריד ומרהרה.

והנראה בזה לחלק בין איסורא דצוואה לאיסורא דערוה, דדין צוואה שיסודו מהלכות המחנה, שלא תהא נראית צוואה במחנה בו נאמר דברי קדושה, ובוה שפיר י"ל דכל שהצוואה מכוסה בעששית אינה נראית מחוץ לרשות עצמה, ברם בערוה יסוד הדין הוא בהקורא קר"ש שלא יהא קורא קר"ש בפני הערוה, ובוה אף שאינה נראית כדמותה האמיתית, מ"מ הקורא קר"ש רואה דרך העששית, והוא בכלל יראה כך ערות דבר.

נפ"מ בדין שער באשה ערוה א. ערוה ב. הרהור א. שער הסוטה ב. עצימת עינים ב. במראה

בחת"ס בפרשת נשא הקשה, דמאחר שפרע הכהן את שערה של הסוטה, היאך קרא בפניה את מגילת הסוטה והזכיר את השם הקדוש בפניה, והרי אמרו בברכות שם דשער באשה ערוה, ואינו דומה למחיקת השם שהותר כדי לעשות שלום בין

רשת כוללי ערב

אליבא דהלכתא

שע"י ישיבת חברת אהבת שלום

הרה"ח ר' **נחום יואל**

בהרה"ח **חיים יעקב ע"ה**

הלפרין

מנוע המהרש"ל ובעל סדר הדורות

נלב"ע בשם טוב

ביום ה' בכסלו תשמ"ז

מוהר"ר **פרץ**

בן מוהר"ר **שמואל נטע ע"ה גראס**

נלב"ע כ"ב בטבת תשנ"ז

ווי' החשובה מרת **יענטא**

בת מוהר"ר **אשר ע"ה**

נלב"ע י"א ניסן תשס"ד

המרוחם

אברהם בן אלטון הררי ז"ל

נלב"ע כ"ז טבת תשכ"ב

ווי' המרוחות

שרה עליזה טוביה בת מנח' הררי נ"ע

נלב"ע י' טבת תש"ן

תשובות ופסקים

חולה המחובר לקטטר אמירתו דברים שבקדושה

בשור'ע (סי ע"ז סעי א') איתא: היה קורא והתחילו מי רגליו שותתין על ברכיו פוסק עד שיכלו המים וחוזר לקרות.

ובשור'ע (סי ע"ז סעי ז') איתא: דלא אסרה תורה לקרות כנגד מי רגלים אלא כנגד עמוד של קלוח ואחר שנפל לא מיתסר אלא מדרבנן ובספיקן לא גזרו.

וכתב במשנה ברורה (ס"ק כ"ז): כתב המ"א בשם הרא"ש דשותות לא חשיב נגד העמוד ושרי מדאורייתא ובהגהות הגר"ח צאנזאר מפקפק בזה. ועיין בביאור הלכה (סי ע"ח סעי א' ד"ה היה קורא) שכתב דאפשר דבעת השתיתה הוא מדאורייתא. אולם במשנה ברורה בהקדמה לסיומן ע"ט אות ט' כתב דשותות אסור רק מדרבנן.

ובמשנה ברורה (סי פ' ס"ק ד') כתב: הרמ"א בתשובה סימן צ"ח כתב מי שיש לו חולי שמטפסף תמיד מי רגלים לאנוס וא"כ לא יוכל להתפלל לעולם יש להתיר לעשות לו נגד סביב אברו והבגדים העליונים יהיו נקיים וכנס לבית הכנסת ויתפלל ובשעת הטפת מי רגלים יפסיק ואח"כ יתפלל ודוקא שלא הוצרך לספסף בשעה שמתחיל להתפלל ואע"פ שיועד שבתוך תפלתו יצטרך לספסף.

ובשו"ת מלמד להועיל (או"ח סי ז') כתב שאלה: מי שיש לו חולי שמטפספין ממנו מים תמיד הא"ך יעשה בק"ש ותפלה. תשובה: כתב המ"א סי ע"ו ס"ק י"א שבמי רגלים שותתין אינו אסור אלא מדרבנן וא"כ י"ל בדמקום שיבוטל לעולם מק"ש ותפלה לא גזרו רבנן, וכמ"ש במשבצות זהב סי פ' לענין הפחה, והפחה תמור יותר ממי רגלים וכמ"ש הרמ"א בתשובה סי צ"ח, וא"כ בנ"ד יש להתיר לקרות קריאת שמע ולהתפלל ורק יעשה כל מה שאפשר לו וכמ"ש המ"א בסי ע"ח שיתן ספוג סביב אברו, ובס' ארחות חיים מביא בשם רופאים לקשור שלפוחית של בהמה על אברו ויטפסף שם ובוה יהיו בגדיו העליונים נקיים.

ובשו"ת משנה הלכות (ח"ב סי ס"א) כתב להקשות על המלמד להועיל דאף הרמ"א לא הקיל אלא שבשעה שירגיש יתמין עד שיעבור זעם משא"כ בשעת הקיחול וא"כ בנ"ד כיון דלעולם לא יפסק הקיחול מי יקל להתפלל בשעת הקיחול מנוס.

וכן בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ח סי א') דן לגבי חולים שצריכים להוציא מימי רגליהם דרך כלי צנטר (קאטטער) שמחברים בקנה אל האבר וצינור גומי דק חודר בפנים עד השלפוחית (כיס השתן) והמי רגלים יוצאים דרך בו אל כלי זכוכית שמחברים מצד שני של הקנה מה המה באותם המים והשטונות בק"ש ותפלה. ומביא באריכות את תשר הרמ"א ה"ל וכתב: לפי האמור יוצא לנו לכאורה שבנידון שאלתנו יש לאסור התפלה בשעה ששותתין המי רגלים מגופו דרך הקנה אל הזכוכית והרי עפ"י רוב שותתין טיפות של מי רגלים כל הזמן וא"כ אין הכמה ואין עצה ואין תבונה להתיר ואין איפה תקנה לבעל חולי זה אלא ע"י תשובה, ושיתרפאו.

ומשמ"ח תליץ אליעזר: אבל לאחר הקלע"ז שלפנע"ז יש מקום להתיר בנידונינו התפלה גם בשעת השתיתה ומב' פנים א' כיון דהחולה אינו מרגיש השתיתה גם לדעת הרמ"א יכול להמשיך להתפלל. ב' דבשתיתה אינו אסור אלא מדרבנן (כמו שפסק המ"ב בהקדמה לסי' ע"ט) וא"כ יש להתיר בכגון נידונינו שתידיחה לגמרי התפלה שיוכל להתפלל גם בשעת השתיתה שנמשכת כל הזמן, ועיי"ש שמוסף שהרי הפ' המיר' תמיד מכוסים ע"י הקטטר בעצמו והחולה אנוס בדבר.

ומסיים שם דמובן שדבר ההיתר בזה הוא כשלא מגיע ריח רע של סירחון.

וכן בשו"ת משנה הלכות (ח"ב סי ס"ה) מובא תשובה מהגאון רבי יוסף אליהו העניקן זצ"ל להתיר וכתב דרק כשהמים יוצאים מפי האמה כדרכם תמיד אסור אבל כשהמים יוצאים ממקום אחר אין להו זהו השתת ואין שייך בזה לאחור לבקשים, ואין לה ככלל מי רגלים ואם הכלי סתום אחר ריח נרגש אין כאן איסור וכ"ש באם הכלי מכוסה. וכן כתב הגאון רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל באבן ישראל על המ"ב סי פ': הנה כל זה הרמ"א בימוי ידיה, אבל כיום שעושים לחולה קטטר שמכניסים את הצינור עמוק בפנים ואינו מרגיש כלל מתי שיוצא וגם הוא מטפסף כל רגע, אכן לדעתי מותר מטעם אשר להתפלל, והוא מפני שהשתן אינו יוצא דרך ערוותו.

ויעיין מש"כ שם בשו"ת משנה הלכה (סי ס"ז) ובשו"ת ציץ אליעזר (שם) ובשו"ת באר משה (ח"ד סי ז') להשיב על דברי הגרי"א העניקן זצ"ל.

ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי כ"ז) כתב: ובחולה שנתנו הרופאים קנה חלול דרך האמה והשתן יוצא דרך הקנה לכלי זכוכית דאי ליכא דין נגד העמוד דהא לא נגע כלל בגופו בחוץ והמים יוצאים שבתוך הגוף ודאי אינו כלום שכל אדם הוא כן וא"כ אין לאסור מצד קלוח העמוד, ונשאר רק מצד המי רגלים שהוא כבר בהכלי שכיון שהוא סתום ליכא איסור. ועיי"ש בציץ אליעזר ובבאר משה מה שהעתיק על דבריו.

וכן בשו"ת חלקת יעקב (או"ח סי ל"א ל"ב) כתב להתיר לקרות ולהתפלל במי שמיימו מנטפין בתמידות תוך שפופרת שעשו לו הרופאים, ואף שסיים שם הרמ"א דבשעת הטפת מי רגלים

חקר הלכה

בגמ' ב"ק פ"ב ע"א, עשרה תקנות תיקן עזרא וכו' ותיקן טבילה לבעלי קריין, ובגמ' שם ע"ב פריך דאורייתא הוא דכתיב ואיש כי תצא ממנו ש"ז ורחץ במים את כל בשרו, ומשני דאורייתא הוא לתרומה וקדשים אתא הוא תיקן אפילו לדברי תורה. והיינו דמעיקר דין התורה רשאים כל הטמאים לעסוק בדברי תורה ולקרות ק"ש ולהתפלל בעוד טומאתן עליהן. עד שהיו עזרא ובית דין דינו והוציאו בעל קרי מכלל שאר טמאים ותיקנו דאינו רשאי לקרות בדברי תורה עד שיטבול מטומאתו.

והטעם שתיקן עזרא טבילה דוקא לבעל קרי והוציאו מכלל שאר טמאים, נתבאר בירושלמי (ברכות פ"ג ה"ז) א"ר יעקב בר אבון **כל עצמן לא התקינו את הטבילה הזאת אלא שלא יהו ישראל כתרנגולין הללו** שמשש מיטתו ועולה ויורד ואוכל... וכ"כ הרמב"ם (הל' תפלה פ"ד ה"ד) והשור'ע (סי פ"ח סעי א'). אמנם התוס' (שבת פ"ו ע"א ד"ה מנין) כתבו דטעם התקנה דוקא בבעל קרי הוא משום ללימוד התורה צריך באימה וביראה (ובעל קרי אינו באימה וביראה **דמחמת קלות ראש ובהו בא'**, וכ"כ הטור (שם, ועי' בית יוסף). [אלא דיש לתמוה מדוע נטו מדמתי הירושלמי ה"ל בטעם התקנה, וביותר יש לתמוה על הפרישה (שם סק"א) דאחר שהביא דברי השור'ע דטעם התקנה הוא כדי שלא יהיו ת"ח מצויין אצל נשותיהן כתרנגולין, כתב "ולא ידעתי מנין לו טעם זה". וצ"ע דהרי הוא עיקר הטעם הנד' בירושלמי לתקנת עזרא].

טעם נוסף הובא בשם תשובת גאון בספר האשכול (הל' תפלה קו"ש סי ב'), וז"ל: ומאי שנא בעל קרי דאסור ואלה מותרים, אלו אין להם תקנה בשעתו וביומן, **ולזה יש לו תקנה ביומו ובשעתו** לפיכך אסרוהו. ור"ל דבעל קרי יוכל לטבול תיכף אחר ראיתו וטהור, אבל שאר טמאים טבילתם לאחר ז' ימים.

[אכן עוד קודם זמנו של עזרא ומצאנו שהיו שהחמירו על עצמם לטבול קודם עסקם בתורה, דהנה על הכתוב (שמואל-ב' כ"ג) ובניהו בן איש חי רב פעלים מקבצאל וגו' והוא ירד והכה את הארי בתוך הבור ביום השלג, דרשו חז"ל בברכות (י"ח ע"ב) איכא דאמרי דתבר גזיזי דברדא ונחת וטבל, ופירש רש"י (ד"ה ונחת) "וטבל לקריו כדי לעסוק בתורה". וכבר תמחו האחרונים על דברי רש"י דהיי' בניהו בן יהוידע היה קודם זמנו של עזרא ועדיין לא היתה תקנה זאת בימיו. ועי' מהר"י חיות שם שנהני בצע"א אמנם הגאון מהר"י ענייניו בהגהותיו עפרא דאירעא לס' אירעא דרבנן (מערכת ט' אות צ"ב) כתב ליישב: "ואפשר **דמחמת על עצמו היה בתורת חסידות**. א"נ דבניהו גזר ולא קבלו ממנו עד דאתא עזרא ותקן וקבלו ממנו". והגאון חיד"א ז"ל בס' יעיר און (מערכת ט' אות ז') הסכים הדעיקר כתיירצו הראשון דהיה מחמיר על עצמו לטבול בתורת חסידות, ע"ש. וכ"כ הגאון בעל שדי חמד (כללים מערכת ט' כלל א'). וראה עוד תנא דבי אליהו רבה (פרק ז'): עשר מכות הביא הקב"ה על המצריים וכו' מדה כנגד מדה וכו', דם מפני מה בא עליהם, מפני שהיו רואים את ישראל טובלין מטומאתן ומתשמיש מטותיהן וכו', מה עשו המצריים אחזו עליהן את

תשובות ופסקים מגדולי דורנו

יפסיק היינו בנידון ידידה דאפשר אבל בניד"ד דלא אפשר וג"כ אינו רק איסור דרבנן מותר להתפלל עיי"ש. ועיין בשו"ת משנה הלכות (ח"ב סי ס"א וס"ג) מה שכתב להעיר על דבריו.

וכן בשו"ת באר משה (שם) כתב שחולה שמיימי רגליו נוטפים תמיד דרך כלי הנקרא קאטטער אל כלי זכוכית המחובר אל קנה של הקאטטער והמי רגלים נאספים בכלי זכוכית הזה שעות אחר שעות שמותר בק"ש ותפלה ובכל דבר שבקדושה כיון דמטפסף תמיד בלא הפסק ובלא הרגשה דרך הקנה לכי'ע לא הוי כנגד העמוד ואין איסור דרבנן יכול לבטל האדם ממצות דאורייתא או מצוה דרבנן דרבים כמו תפלה, וכן כתב בשו"ת דברי יציב או"ח ח"א סי נ"ד אות ו'.

ובתשובות והנהגות (ח"ג סי ס') כתב לגבי חולה לפני ניתוח שמי רגליו מטפספין כל הזמן לתוך שפופרת כיוון דבשותות אינו אלא מדרבנן נראה דכשאנוס ויתבטל תמיד מתפלה לא גזרו. מיהו השאלה כאן מכיוון שלדברי הרופאים צריך כלי זה רק לשבוע או שבועיים ולא יותר, ואם כן לא יבטול לעולם אלא רק לזמן, ולטעם ההיתר של הרמ"א בתשובה ה"ל דהקילו באיסור דרבנן כדי שלא יתבטל לעולם. א"כ באופן שלא יתבטל לעולם אולי לא הקילו חכמים. אמנם נראה שבלא"ה אין איסור, דדוקא נגד העמוד אסור דמאוס, וכן בשו"ת להגר"ח צאנזר, אבל כאן שיוצא מהגוף ונכנס ישר לכלי זכוכית שסתום והרי הוא מכוסה אין איסור כלל, וכן מבואר בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי כ"ז) ע"ש היטב, שאם קורא נגד מי רגלים יש להתיר כשאניו יוצא לחוץ אלא לכלי, ולא חמיר מצואה שבמכוסה שרי. ואף שיש לומר שעכ"פ לקרוא בעצמו לעצמו מאוס הוא ואסור להתפלל בשעה שמטפסף מי רגלים אצלו, מ"מ כה"ג שהוא אנוס יש להתיר. ומעיקרה הייתי נבוך טובא אם להתיר לו לומר תהילים במשך כל היום, דשמא רק להתיר לו דחייב בה' כשהוא אנוס, ולא נוסף להתיר אמירת תפילות ותחינות בשעה שמטפסף אצלו מי רגלים וגם הגר"א זצ"ל שהתיר בתפילה בחשש הפחה היינו רק כדי שלא יתבטל מתפילה דרבנן, אבל לא לענין אמירת תחינות. מיהו כיון שמכוסה וכה"ג לא מאוס וכנה"ל, נראה שיש להתיר גם אמירת תהילים, כיון שאנוס הוא במקום מצוה אין לאסור כלל, והתירתי לו כשמטפסף בכלי הלימוד ולהתפלל כרגיל עד הניתוח, אם מכוסה כדי.

ובשו"ת אור לציון (ח"ב פרק ד' סעי' ט"ו) כתב דחולה הרתוק למטתו, ומחובר לו מכשיר שדרכו נוטפים מי רגליו לתוך שקית או כלי, אם המכשיר סגור ואין יוצא ממנו ריח רע יכול לומר דברי קדושה, ובהערות כתב: ובשעה שיוצאים ממנו מי הרגלים ומרגיש בהם יפסיק, וכמ"ש בשו"ת הרמ"א שם, ואם אינו מרגיש מתי יוצאים, אינו צריך לחוש שמא כעת נוטפים.

וכן באשי ישראל (פרק נ"ב הערה ל"ט) כתב להתיר ד"ל דהואיל וזה ספק אם ברגע זה הוא שותת והוי ספיפק דרבנן ולקולא, ועוד "ול דמה שתמיד צריך לפסוק בזמן השתיתה הוא משום

דהוי גנאי בזמן היציאה, אך כשהשתיתה נעשית לא בכוונה וללא אפשרות למונעה אולי אין זה כ"כ גנאי.

וכן שמעתי מהגאון רבי נסים קרליץ שליט"א דחולה המחובר לקטטר מותר לו להתפלל כיוון דאינו מרגיש ביציאת המי רגלים.

וכן כתב בנשמת אברהם (ח"א סי ע"ז ס"ט ט') בשם מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל דחולה עם קטטר שדרכו נוטפים מי רגלים לתוך שקית שמותר בכל דבר שבקדושה. וכן שמעתי ממרן הגרי"ש אלישיב שליט"א והגאון רבי שריה דבליצקי שליט"א.

וכתב באשי ישראל (פרק נ"ב סעי' י"א) דאם ניתן להפרידו למשך זמן מהצינור המעביר את השתן לשקית על ידי תניית פקק בחלק המחובר לגופו (שלא יצא שתן) לכתחילה יתפלל בזמן שהפקק סגור שלא יטפסף כלל בשעת התפלה.

וע"ע בשו"ת משנה הלכות (ח"ב סי ס"א ס"ג ס"ו ס"ט שכתב דאסור לחולה עם קטטר לקרות ולהתפלל. ועיין בשו"ת באר משה (שם) מה שכתב להעיר על דבריו. ולמעשה אמר לי הגאון בעל המשנה הלכות שליט"א שכל פעם שמגיע אליו שאלה זו הרי הוא שולח את השואל לרבנים שמתירים.

האם צריך לכסות את הקטטר בשעה שמתפלל

ובשור'ע (סי פ"ז סעי א') איתא: גרף של רעי ועבית של מי רגלים (המיוחד לרעי נקרא גרף והמיוחד למי רגלים נקרא עבית) של חרס או של עץ צריך להרחיק מהם כמו מצואה אפילו הטיל בהם מים. [משמעת ברורה ס"ק ג' דכנתב בהו"ל: כדתינא בברייתא משונה בה דברים שבין בני בבל ובני ארץ ישראל תורה, ומשמע מדברי הרבה אחרונים דמסכימים לדברי הרבינו יונה דמן התורה אסור גרף ועבית אע"י דמי רגלים עצמן אינו אלא מדרבנן העבית חמיר פסי דכיון דמיוחד לזה ה"ל כבית הכסא ולכן לא מהני בהן ג"כ הטלת מים ואפילו מילאן עד שוליהן] אבל אם הם של מתכת או של זכוכית או של חרס מצופה מותר אם הם רחוצים יפה.

הרה"ג יוסף זונדל שוב קרית ספר

ובמשנה ברורה (ס"ק ד') כתב: של זכוכית הט"ז מפקפק בזה אבל רוב האחרונים וכמעט כולם מסכימים להקל והטעם דבכל אלו ס"ל דאין בולעין ואפילו אם בולעין אין בליעתן מחובה על כן אין דין בית הכסא עליהם.

ובשור'ע (שם סעי ב') איתא: גרף ועבית של חרס או של עץ שכפאם על פיו יש מיתרים ויש אוסרין והלכה כדברי האוסרים. ובמ"ב (ס"ק ח') כתב: דכיון שהוזהמא בלוע בתוכו הכלי הוא כמו צוזה ואסור עד שיסכהו אבל של מתכות אפילו אינו רחוץ מכפנים מהני כפיה דאין איסורו אלא מתוכו ספק חשיב כסיו; ואם כיסה על הגרף והעבית וריח רע נודף מהם בין שהוא של חרס ורחוץ או של מתכות ואינו רחוץ כתב הדה"ח דצריך להרחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח דזה מיקרי ריח רע שיש לו עיקר ועיין במ"ש בבה"ל בסי' ע"ט בהקדמה אות ז' ואם הוא של מתכת ורחוץ די שירחיק עד מקום שיכלה הריח רע דזהו ריח רע שאין לו עיקר.

וכתב בנשמת אברהם (שם) בשם מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל דאין צורך לכסות את השקית או את הצינור המחובר לקטטר כי הם לשימוש חד פעמי ואין עליהם דין של עבית. וגם מכוסים באופן שבשום פעם לא מרגישים סרחון, וגם מסתבר שזה דומה למתכת וזכוכית ולכן אין עליהם דין של עבית.

[וכן כתב בשמירת שבת כהלכתה (פרק ט"ו הערה ק"ז) בשם מרן זצוק"ל לגבי נייעור מעיל גשם בשבת העשוי חומר פלאסטי, דעינינו רואות שפלסטיק מוצק אינו בולע כלל. וכן כתב שם (בפרק כ"ב הערה ק"ג) לגבי נידון דידן שפלסטיק כמתכת וכן שמעתי ממרן הגרי"ש אלישיב שליט"א דפלסטיק כמתכת].

וכן כתב הגאון רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל בהגהות אבן ישראל על המ"ב (שם): דבזמנינו שנשתמשים בשקית ניילון ומשתמשין בו חד פעמי פשוט דמותר להתפלל שם.

ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי כ"ז) כתב והקנה שהוא מראבער [גומין] אפשר שהוא ככלי עץ שלהאוסרים אף בכפאו על פיו שהלכה כמותם צריך לכסות מדינא. ונמצא שלכתחילה צריך לכסות גם הכלי [של זכוכית כדעת הט"ז] ואם אין אפשר לכסות הכלי יכול להתפלל אף כשאניו מכוסה וכל הקנה של ראבער [גומין] מוכרחין לכסות, ואם הקנה הוא מפלאסטיק אפשר עדיף מראבער [גומין] ומ"מ טוב לכסותו.

[בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ב סי צ"ב כתב ובדבר כלי מראבער [גומין] אם מהני הגעלה, הנה הראבער [גומין] שהוא מעץ מהני הגעלה ואף אם יש ספק מצד שיש שם גם איזה חומר כימי הוא ספק דרבנן שהיו לקולא, אבל יש ראבער [גומין] שאינו מעץ אלא מתערובות מיניים כימיים שהוא דבר חדש שלא נמצא בדברי הקדמוניים אין להתיר להגעילם, עכ"ל. ויול"ע מה שכתב לגבי גרף ועבית שגומי דינו ככלי עץ שחייב לכסותם דאפשר דהיינו דוקא גומי הנעשה מעץ אבל גומי שנעשה ממינים כימיים דינם כפלסטיק שרק טוב לכסותו].

ובאשי ישראל: (פרק נ"ב סעי' י"א) כתב בשם מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א לגבי הקטטר אם הוא עשוי כולו או בחלקו מגומי צריך לכסותו ואם הוא עשוי מפלסטיק מן הדין אין צריך לכסותו.

[אמנם בשמירת שבת כהלכתה (פרק ט"ו הערה כ"ז) כתב בשם מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל שגומי וניילון אינו בולע כלל].

ובשו"ת באר משה (שם) כתב שיכסה הקנה של הקאטטער וגם הכלי זכוכית כל כמה דאפשר וכן בשו"ת ציץ אליעזר (שם) כתב דיש לכסות את הקנה, וכן לכסות עכ"פ את פי הכלי זכוכית ומן המחובר לכסות כל הכלי. וכן שמעתי מהגאון רבי נסים קרליץ שליט"א דאף שמסתבר דפלסטיק כמתכת בכל מקום ראוי לכסותו, וכן שמעתי מהגאון רבי שריה דבליצקי שליט"א דראוי לכסות את הקטטר בשעה שאמור דברים שבקדושה.

ובתפלה כהלכתה (פרק ב' הערה ר"ג) כתב בשם הגאון רבי חיים פנחס שיינברג שליט"א שאף שלשקית העשויה מניילון דין עבית, שמי הצניור המוליך אליה, כיון שמי הרגלים אינם עומדים בו אין להקדיש שיהא מכוסה, ובהערתו בסוף הספר שם (עמ' תקמ"א אות י"א) כתב: ג"ל טעם הדבר, ידמ"מ הצינור המוליך אל הכלי, כיון שמי הרגלים אינם עומדים בו, אין להקדיש שיהא מכוסה, וכמבואר בשור'ע סי פ"ג ס"ד בתי כסאות דפרסאי שעשוי במדרון בענין שהרעי מתגלגל ונופל מיד למרחוק, וכן המיר' וירדין מיד לגומא דחשבו כסתום ומותר לקרות בו ע"ש וו"ה כאן, ואע"פ שמי הרגלים מטפספין לאיטם מ"מ אף שם בפרסאי היו מי הרגלים מטפספין וירדין ואעפ"כ התירו אחר דאין זמן מספיק שיתבטל הזוהמא שטעם איסור גרף כמבואר בסיומן פ"ז ס"א בבה"ל ד"ה גרף עיי"ש וו"ה כאן בצניורית.

וכן כתב בנשמת אברהם (שם) בשם הגאון רבי יהושע נויבירט שליט"א דהצינור א"צ כיסוי כיון שדרכו רק עובר השתן ולא נשאר במקומו ולכן י"ל דיש לו דין של בית כסא של פרסיים.

הרב שלום הלל

נונל "אלינא דהלכתא" - מודיעין עילית

ענין טבילת עזרא

המים שלא יטבילו וכו'.

תקנת עזרא נתבטלה ברבות הימים מפני שלא היו יכולין רוב הציבור לעמוד בה, וכדברי חז"ל (ברכות כ"ב ע"א) א"ר נחמן בר יצחק נהוג עלמא כהני תלת סבי וכו', כר' יהודה בן בתירא דבדרי תורה, דתניא א"ר אומר אין דברי תורה מקבלין טומאה. כי אתא יעזרי אמר **בטלה לטבילותא** וכו'. אייבנא אף דמצד הדין בטלה התקנה, בלא מצאנו טבילה זו היתה אחת מחילוקי המנהגים שבין בני בבל לבני ארץ ישראל, וכדברי חז"ל בברייתא של "חילוקי דינים בין בני ארץ ישראל ובין בני בבל" (אות ט'): "בני ארץ ישראל רוחצין מתשמיש המטה ומן הקרי אפילו ביום הכפורים, שהן דורשין בעלי קריין רוחצין בצנעה בשבת וביום הכפורים כדרכן. בני בבל אין רוחצין מתשמיש המטה ולא מקרי, שהן דורשין אנו בארץ טמאה"].

והנה בכונת זעירי 'בטלה לטבילותא' הביא הר"ף (ברכות י"ג ע"ב) מחלוקת הגאונים אם רק לדברי תורה בטלה התקנה או גם לתפלה: "איכא מאן דאמר האי דאמרי בטלה אם לטבילותא בין לדברי תורה בין לתפלה, ואיכא מאן דאמר' הני מילי לדברי תורה אבל לתפלה צריך טבילה. וכתב רבינו האי גאון זצ"ל כיון דבגמרא ליכא בהא מילתא, **נקוט מנהג כל ישראל שכל בעלי קריין אע"פ שאין להם (מים) [מקוה] אין מתפללין עד שירחצו**". וטעמו של רב האי גאון בזה נתבאר בתשובות הגאונים (שערי תשובה סי רצ"ח) "והרואה קרי וכו' יטבול משום נקיות ומשום **קידוש השם בפני גוים**". וכ"ה בהלכות פסוקות (סי קע"ו) ובלקוטי הפרדס לרש"י (ענין יום הכפורים). [בביאור דבריהם הסתפק מהר"י ענגיל ז"ל בספרו גליוני הש"ס (ברכות כ"א ב'), וכתב: אולי הכוונה ע"פ משנה ע"ז (מ"ד ב') אם נותנין לך ממון הרבה אי אתה נכנס לעי"ז שלך ערום ובעל קרי כו', הרי דהוי העכ"ם נוהגין כזו בד' בעי"ז שלא להתקרב לה בהיותו בעל קרי, ולכן להבדיל ישראל המתקרב להש"ית בק"ש ותפלה בהיותו בעל קרי ולא נטהר מקריו בטבילה הוא חילול השם בפני גוים. וראה עוד להלן באגרות של הרמב"ם דכן היה מנהג הישמעאלים]. ואכן כך גם העיד רב האי גאון בתשובה (הביאו הראב"ד בס' האשכול הל' תפלה סי ג'): **זכורים אנו כמה שבתות עד הערב אצל מר רב אהרן גאון ז"ל שהיינו מתפללים בביתו והוא יושב [ובטלן] מן התפלה שיהיו רמב"ם**. וכו'.

אמנם הרמב"ם (הל' תפלה פ"ד ה"ד) כתב: וכבר ביארונו שעזרא תיקן שלא יקרא בעל קרי בלבד דברי תורה עד שיטבול, ובית דין שעמדו אחרי כן התקינו אף לתפלה שלא יתפלל בעל קרי בלבד עד שיטבול וכו'. **וכבר בטלה גם תקנה זו של תפלה** לפי שלא פטטה בכל ישראל ולא היה כח בציבור לעמוד בה, ע"כ. הרי דס"ל כדעה הראשונה שהביא הר"ף דבטלה לטבילותא היינו בין לדברי תורה ובין לתפלה. וכן כתבו בתרי"ו (ברכות שם) "דדאי אע"פ שהתפלה יותר מקובלת עם הטבילה לדברי הכל אין לו להפסיד מפני זה תפלתו".

על פסוק זה של הרמב"ם ז"ל דבטלה הטבילה אף לתפלה, יצאו עוררין רבים בדורו על

- וע"ש בירושלמי להלן טעם נוסף: א"ר חייא בר ווה כל עצמן לא התקינו את הטבילה הזאת אלא מפני תלמוד, שאם אתה אומר לו שהוא מותר, אף הוא אומר אני אלך ואעשה צרכי ובא ושונה כל צורכו, ועי' מראה הפנים שם. 2. ועי' תוס' ב"ק פ"ב ע"ב ד"ה אתא, דמפני קושיא זו פירשו דטבל כדי לאכול חולין בטהרה, ודלא כרש"י, ע"ש. 3. ברייתא זו נדפסה לראשונה בסוף ספר ים של שלמה עמ"ס ב"ק, פראג שע"ו [אלא שהמדפיס שמצא בין כתבי המהרש"ל סבר דהוא היה מחברו, אמנם לפי האמת אין לו אלא היא ברייתא המיוחסת לחז"ל (וכבר העיר כן עליו א"ל בן הגר"א ז"ל בספרו רב פעלים: ווארשא תרנ"ד עמ' 426). וכן נראה מדברי אור זרוע (ח"ד פסקי ע"ז סי קפ"ט) דכתב בהו"ל: כדתינא בברייתא משונה בה דברים שבין בני בבל ובני ארץ ישראל דקתני התם וכו'] ושוב נדפס בכמה מהדורות, ביניהם מהדורת הגר"ע אלטשולער ז"ל בשם תוספתא עם ביאורו 'תקנת ארצות, ווארשא תרנ"ט. 4. כ"ה דעת רבינו חננאל, רש"י בס' האורה (סי ב'), הרוקח (סי שכ"א). 5. כן הגיה הג"ח צבי הירש בריודא מסלאנט זצ"ל, הובא בגליון הר"ף. 6. וכן דעת הרא"ה שיחידושי (ברכות כ"ב ע"ב), וז"ל: ועיקרא דהא מילתא דדאי לגמרי בטלה וכו' בין לברכות בין לדברי תורה בין לתפלה, והכי נהוג עלמא. ודברי מרנא ורובנא רבנו האי גאון ז"ל לדורו או במקומו, אבל במקומות אלו לא נהוג בה כלל בין לדברי תורה בין לק"ש בין לתפלה וברכות. וראה שו"ת מהר"ם מרוטנבורג (דפוס קרימונא סי ל"ז). 7. קובץ תשובות הרמב"ם ואגרותיו, לפסית תרי"ט סי ק"מ, הובא בס' שתי ידות למהר"מ די לונזאנו ז"ל, ויניציאה שע"ח (דרך חיים דף י"ב בהנד"מ). 8. הוא מהר"י סאגיס ז"ל כנ"ו בשער רוח הקודש (דף י"א ע"ב).

טעם הדין ודיו

אלינא דהלכתא טע"י ישיבת תורה אונגה שונום

מקור ההלכה

שאלה:

הנה הביאור"ל (בהקדמה לסימן ע"ט בד"ה "השביעי" וע"ע במ"ב סי' ע"ו ס"ק ב') הביא מחלוקת אם צואה מכוסה חשיבא כריח רע שאין לו עיקר ואין צריך להרחיק רק עד מקום שכלה הריח (כמבואר בסי' ע"ט ס"ט) או כריח רע שיש לו עיקר וצריך להרחיק עד ד' אמות ממקום שכלה הריח (כמבואר בסי' ע"ט ס"א). ראשית כל יש לשאול אם יש לנהוג למעשה כדעת המחמירים שהביא שם, ואת"ל שיש להחמיר מה הדין לקרוא ק"ש כנגד תינוק שאין ידוע אם עשה צרכיו באופן שאם עשה צרכיו ויוצא ממנו ריח רע הוא עומד כרגע בתוך ד' אמות ממקום שכלה הריח. וכן מה הדין בדיעבד כשמדי שסיים לקרוא ק"ש בדק את התינוק והוברר שעשה צרכיו והוא קרא ק"ש תוך ד' אמות ממקום שכלה הריח. ובספר אשי ישראל עמו תר"ו סעיף י"ח הערה ע"א התיר מצד ספק ספיקא, ספק אם לכלך, ספק שמא הלכה כהסוברים שצואה מכוסה חשיב כר"ר שאין לו עיקר. והוקשה לנו דאין עושים ס"ס בידיים כמבואר בכף החיים (יו"ד כללי ס"ס, סי' ק"י אות ו'). וגם לכאורה הרי הוא דבר שיש לו מתירין (כמבואר בכף החיים יו"ד סי' ק' אות קל"ה, ובכללי הס"ס אות ל'). יורנו המורה ושכמ"ה.

תשובה:

דין ריח רע שיש לו עיקר

בגמ' (ברכות כ"ה ע"א) אתמר ריח רע שיש לו עיקר רב הונא אמר מרחיק ד' אמות וקורא ק"ש ורב חסדא אמר מרחיק ד"א ממקום שפסק הריח וקורא ק"ש, תניא כוותיה דרב חסדא לא יקרא אדם ק"ש לא כנגד צואת אדם ולא כנגד צואת כלבים ולא כנגד צואת חזירים וכו' וכן לתפילה. ריח רע שיש לו עיקר מרחיק ד"א ממקום הריח וקורא ק"ש. אמר רבא לית הלכתא כי הא מתניתא אלא כי הא דתניא לא יקרא אדם ק"ש לא כנגד צואת אדם ולא כנגד צואת חזירים ולא כנגד צואת כלבים בזמן שנתן עורות לתוכן.

ונמחקר שהביאה הגמ' ברייתא כוותיה דרב חסדא משמע שפוסקת הגמ' כמותו דהיינו שצריך להרחיק ד"א ממקום שפסק הריח ואע"פ שרבא אמר לית הלכתא כי הא מתניתא לא דבר רבא אלא לענין צואת כלבים וחזירים שבזה נחלקו הבריות דדבריייתא א' משווה אותם לצואת אדם ולבריייתא ב' דווקא שנתן בהן עורות אבל לענין שיעור ההרחקה אין התייחסות בבריייתא השניה וע"כ פסקו הר"ף והרא"ש ורבינו יונה והרשב"א וכו' ר' האי גאון כרב חסדא.

אמנם הרמב"ם (הלכות ק"ש פרק ג' הל' י"ב) פסק וז"ל ריח רע שיש לו עיקר מרחיק ד"א וקורא אם פסק הריח ואם לא פסק הריח מרחיק עד מקום שפסק הריח עכ"ל, וזה כרב הונא. (ופירש דעת רב הונא דלא כרש"י שפירש לר"ה דדי בהרחקת ד"א מן העיקר ואע"פ שהריח בא אליו ולהרמב"ם צריך ד"א ובמקום שכלה הריח, וזה אם נפרש כהב"י דהרמב"ם פסק כר"ה אבל לפי תירוצו של המגדל עוזו שהרמב"ם פסק כר"ח לפי הגירסא שהיתה לו אפשר שמודה לרש"י בפירוש דעת ר"ה).

ולכאורה קשה איך פסק הרמב"ם כר"ה נגד משמעות הגמ', והב"י כי ע"ז שני תירוצים א' דכיון שדחה רבא ברייתא א' ואמר דלית הלכתא כי הא מתניתא נדחית היא לגמרי דהויא לה כמשבשתא ותו לא מהני סיוועא דידהא אפי' במאי דלא אידחי בהדיא והדרין לכללין דאין הלכה כתלמיד במקום הרב הלכך הלכה כרב הונא דרביה דר"ח הוא. ובשם בעל מגדל עוז כי ליישב דהרמב"ם גרס בדברי ר"ח מרחיק ד"א עד מקום שיכלה הריח. (וצריך להבין מה היתה גרסתו בברייתא דתניא כוותיה דר"ח וראיתי שעמדו בהו המפרשים).

ופסק בשו"ע (סי' ע"ט ס"א) כרוב הראשונים הנ"ל דשיעור ההרחקה ד' אמות ממקום שכלה הריח והטעם מבואר בפוסקים דריח שיש לו עיקר חשוב כצואה עצמה וע"כ אסור שיכנס הריח תוך ד"א של האדם בדענין "והיה מתחין קדוש".

ולדעת הרמב"ם צריך לומר שאין הריח חשוב כצואה והגם שאסור לקרוא במקום הריח אך א"צ להרחיק מהריח ד' אמות.

דין ריח רע שאין לו עיקר

בגמ' שם בעו מיניה מרב ששת ריח רע שאין לו עיקר מהו, א"ל חזו הני ציפי דבי רב דהני גנו והני גרסי, וה"מ בדברי תורה אבל בק"ש לא ודברי תורה נמי לא אמרן אלא דחבריה אבל ידידיה לא. ופירש רש"י שאין לו עיקר, הפחת רוח: אבל לק"ש, יצא לחוץ ויקרא: וכן פסק השו"ע (סי' ע"ט ס"ט) וכתבו הפוסקים דכאן בריח רע שאין לו עיקר לכנ"ע א"צ להרחיק ד"א ממקום שפסק הריח אלא ד"א בהרחקה למקום שכלה הריח, וכתבו האחרונים (ביאור"ל שם בהקדמה לסי' ע"ט בשם הפמ"ג והגר"ז וכף החיים שם אות ל"ט) דריח רע שיש לו עיקר איסורו מדאורייתא וריח רע שאין לו עיקר איסורו מדרבנן וע"כ ביש לו עיקר מרחיק ד"א מהריח ובאין לו עיקר די' להרחיק מחוץ למקום הריח, והביאור"ל שם (ד"ה ארבע אמות וכו') כי בשם הנשמת אדם דהרחקת ד"א ממקום הריח הוא רק מדרבנן וע"כ בדיעבד אינו חוזר ומתפצל אך מלבוש ופמ"ג משמע שהוא מדאורייתא. (וצריך להבין שיטתו של הנ"א, דממנ"פ אם הריח חשוב כצואה מה"ת אז צריך מדאורייתא הרחקת ד"א ואם אינו כצואה מה"ת אז א"צ להרחיק רק למקום שפסק הריח כריח שאין לו עיקר).

דין צואה מכוסה

צואה מכוסה שאין ריח רע יוצא החוצה מותר לקרות כנגדה בדכיסוי תלה רחמנא

הוראת הלכה

		
הוראת הלכה	הוראת הלכה	הוראת הלכה

שאלה: נפשי בשאלתי על אודות צואה מכוסה שבירך בצידה ולאחר הברכה הריח ריח רע. האם יש לחשוש שריח זה היה גם קודם וחוזר ומברך. יורנו המורים ושכמ"ה

תשובה: אם אין לו במה תלתות את הריח כעת מסתברא שריח זה היה כבר מקודם, ורק מכיון דלאו אדעתיה לא הרגיש בזה.

שאלה: הנה בדין הפסק בין ליבו לערוה פסק מרן בסי' ע"ד סעיף ב' וז"ל: ודוקא בבגד אבל בידיים לא הוי כיסוי. ובסעיף ג' פסק וז"ל: אם האדם מחבק גופו בזרועותיו דייננין ליה כהפסקה עכ"ל. והנה מקור דברים הללו הינם בב"י בסי' זה ושם לא ביאר הטעם בין שני דינים אלו דמחד לגבי הפסקה חשיב הפסקה ולגבי כיסוי לא חשיב ידיו כיסוי. ובברכ"י כתב דדבריו סתומים. והביא משם הל"ח דהטעם בזה משום דמחבק בידיו גופו עושה מעשה שלא כדרכו שאין דרך בני אדם לחבק עצמם כך, משא"כ כיסוי בעלמא ביזו על ליבו הוא דבר הרגיל יעוי"ש. וכן הביא טעם זה המש"ב.

ולכאו טעם זה ק"ק דכיום נראה המציאות הפוכה דאנשים רגילים יותר לחבק גופם בידם ופחות לשים ידיהם על הלב וא"כ במציאות של היום היה צריך להיות דינא איפכא, וצ"ע. והנה עוד זאת ראינו שבפרישה ביאר טעם אחר בכוננת הב"י, ותו"ד, דאם נחית לשים ידיו בתורת כיסוי לא מהני דגופו חד הוא ולא חשיב לכיסוי אבל כשמניח ידיו בתורת הפסקה ואין ליבו מכוסה א"כ לענין זה הוי יד כמו בגד וחשיב הפסקה יעוי"ש בדבריו. והנה נפק"מ לכאו יתיה בין שני הטעמים היכא שמכסה בידיו למטה מליבו דלטעם הפרישה לא יחני לכאו להפסק המ"ב כיון שאינו מכסה את ליבו אלא במקום אחר ושם אין ה רגילות שפיר חשיב הפסקה, וצ"ע. יורנו המורים ושכמ"ה.

תשובה: אף שהמציאות היום הפוכה שרגילים יותר לחבק גופם ופחות לשים ידיהם על הלב, גם בימינו לא השתנה הדין, חדא, שאפשר שהביאור שאין דרך בני אדם לחבק זרועתם היינו במינם, ולכן חשיב להפסק. ב. לחבק גופו בזרועותיו הכוונה להניח יד ימין על מותן שמאל ויד שמאל על מותן ימין, וגם היום אין נוהגין כן אלא רק מניחים יד על זרוע. ג. הכלל הוא שכל פעולה "שגרתית" שאדם ממשמש בידיו בכל מיני מקומות בגופו ועי"ז

בענין אמירת דברי קדושה ליד קטנים בחיתול

דכתיב וכסית את צאתך והא מתכסיא כן פסק בשו"ע (בסי' ע"ו ס"א וסי' פ"ז ס"ג), ואם יוצא ריח רע החוצה יש מחלוקת אם נחשב ריח רע שיש לו עיקר או שאין לו, ומדברי הרשב"א מוכח דנחשב ריח שאין לו עיקר שהרי בגמ' הנ"ל פירש ריח שיש לו עיקר היינו צואה מגולה והב"י הביא בשם ארחות חיים שכ' בשם הרשב"א דריח רע שאין לו עיקר היינו צואה מכוסה, וא"כ די להרחיק למקום שכלה הריח והב"י כי על דברי הרשב"א ופשוט הוא וכו' ע"ז הפרישה (ס"א) דכוונתו שכיון שמכוסה חשיב כריח שאין לו עיקר שמספיק להרחיק עד שיכלה הריח וכו' שיש ראיה לזה מהפחה היוצאת מגופו שהיא ג"כ באה מצואה אלא כיון שהצואה מכוסה בגופו אין לו עיקר קרינן ליה וכו'. (ולכאורה אין הדמיון כ"כ מדוויק שהרי בהפחה הריח כלה בזמן מועט ואין נמשך הריח מהצואה שבגופו וע"כ יש להחשיב ריח של הפחה כאין לו עיקר, משא"כ בצואה מכוסה שיוצא ממנה ריח רע סיבת הריח מפני שאין הכיסוי מספיק לחסום את הריח וא"כ יש להחשיבו כיש לו עיקר, וצ"ע).

אמנם בא"ר (וכן הוא בביאור"ל בהקדמה לסי' ע"ט) כי בשם הרוקח דריח רע מצואה מכוסה חשיב ריח שיש לו עיקר וכתב עוד דמשמע בכסף משנה (הל' ק"ש פ"ג הל' י"ב) שהביא דברי רבינו מנוח שריח היוצא מצואה מכוסה חשיב יש לו עיקר ושכן משמע מדברי הרמב"ם גופיה ומדברי רש"י והטור ושי"פ שכולן כתבו אהא דריח רע שאין לו עיקר שהוא הפחה היוצאת מהגוף ולא כתבו צואה מכוסה, וכן משמע בשו"ע שהזכיר דין הפחה ולא כתב צואה מכוסה.

ובביאור"ל הנ"ל כי דהפמ"ג מסתפק בזה ונשאר בצ"ע ומביאור הגר"א משמע דחשיב יש לו עיקר וכן בחיי אדם (כלל ג' דין כ"ב) וכן בדרך החיים (דין כ"ט) וכן בס' האשכול דעתו כן שהוא מפרש בגמ' ריח רע שיש לו עיקר היינו צואה מכוסה ואף הוא פוסק כרב חסדא, [אך לפירוש קשה בדעת רב הונא שצריך להרחיק ד"א מהצואה ואפי' שמריח ריח רע (וכמו שפי' רש"י בדעת רב הונא) ומדוע צריך הרחקת ד"א והרי הצואה מכוסה ובכיסוי תלה רחמנא]. ומאחר שהרבה פוסקים מחשיבים ריח זה כיש לו עיקר נראה שיש להחמיר בזה וצריך להרחיק ד"א ממקום שכלה הריח. וכ"פ בכף החיים (סי' ע"ט אות א') וכ"פ באור לציון (ח"ב סי' יו' סעיף י"ד).

הקורא במקום האיסור מה דינו

בגמ' שם כ"ב ע"ב היה מתפלל ומצא צואה במקומו אמר רבה אע"פ שחטא תפילתו תפילה מתקיף לה רבא והא זבח רשעים תועבה אלא אמר רבא הואיל וחטא אע"פ שהתפלל תפילתו תועבה, וכתבו התוס' (בד"ה אע"פ) תפילתו תועבה והוי מעוות לא יוכל לתקון ור"י פי' דיחזור ויתפולל. וכן פסק הר"ף דיחזור ויתפולל וכ"כ רבינו יונה כדברי ר"י וכ"פ הרא"ש. וכתבו התוס' (ד"ה והא) בשם ר"י דדוקא במקום שהיה יכול להסתפק ולתלות שיש שם צואה, וכ"כ ר' יונה בשם רבני צרפת דדווקא במקום שמצויים שם קטנים או שמצוי שם צואה וכו'. וכ"כ הרא"ש והרשב"א. וכתבו התוס' (עירובין ס"ד ע"א ד"ה שיכור) הביא דבריהם הב"י סוס"י ע"ו ומיהו משום מי רגלים פשיטא דא"צ לחזור ולברך אפי' א"ת דמשוינן ברכות לתפילה בצואה תניא ומי רגלים לא חמירי כמו צואה דהא אמר בסוף מי שמתו (ברכות כ"ה ע"א) לא אסרה תורה אלא כנגד עמוד בלבד הא נפול לארעא שרי ורבנן הוא דגזרו בהו וכי גזרו בהו בודאן אבל בספקן לא גזרו בהו רבנן עכ"ל.

ובגמ' שם (כ"ה ע"א) אמר רב יהודה ספק צואה בבית מותרת באשפה אסורה ספק מי רגלים אפי' באשפה נמי מותרין סבר לה כי הא דרב המנונא דא"ר המנונא לא אסרה תורה אלא כנגד עמוד בלבד וכו' וכי גזרו בהו רבנן בודאן אבל בספקן לא גזרו.

וכדברי הגמ' פסק בשו"ע (סי' ע"ו) בסעיף ז' ספק אם צואה בבית מותר לקרות דחזקת בית שאין בו צואה ספק אם צואה באשפה אסור משום שחזקת אשפה שיש בה צואה אבל ספק מי רגלים אפי' באשפה מותר משום דלא אסרה תורה לקרות כנגד מי רגלים אלא כנגד עמוד של קלוח ואחר שנפל לא מתסר אלא מדרבנן ובספיקן לא גזרו.

ובסעיף ח' קרא במקום שראוי להסתפק בצואה ומצאה אח"כ צריך לחזור ולקרות אבל אם אין המקום ראוי להסתפק בו אין צריך לחזור ולקרות ומי רגלים אפי' מצאן במקום שראוי להסתפק א"צ לחזור ולקרות עכ"ל. ובסעיף ז' מדבר השו"ע לענין לקרות לכתחילה וע"כ אם הוא בבית שמוחזק שאין בו צואה מותר, ואם הוא כנגד אשפה אסור כיון שמוחזק להיות שם צואה. ופשוט ההלכה שמדובר באין ידוע אם יש טינוף כלל וע"כ בבית בחזקת שאין צואה ובאשפה בחזקת שיש שם צואה ואף אם מצא טינוף שאינו ידוע אם צואה הוא ג"כ כנ"ל. ואם מצא צואה אבל אין ידוע אם צואת אדם או צואת כלבים כתב בשלטי הגבורים שגם בזה בבית מותר והפר"ח חולק בזה וכתב כיון שיש כאן צואה ספיקא דאורייתא לחומרא ואסור לקרות ובמחה"ש ובתהל"ד הסבירו דברי הפר"ח דכיון שיש בבית צואה גם אם נאמר דצואת כלבים היא הרי בית בחזקת שאין בו גם צואת כלבים וא"כ יצא בית זה מחזקתו וע"כ יש כאן ספק שקול וספיקא דאורייתא לחומרא וע"כ הסכים התהל"ד בזה להפר"ח. אמנם המג"א כתב דאזלינן בתר המצוי אם מצויין תינוקות ויתר אסור גם בבית ואם יותר מצויין כלבים מותר אף באשפה ולמג"א בספק שקול נראה שבבית מותר ודלא כהפר"ח ופסקו האחרונים כהפר"ח, עיין כף החיים אות ל"א אבל המ"ב (ס"ק כ"ב) פסק בשם אחרונים כמג"א ובתהל"ד עשה בזה ג' חלוקות

הרה"ג רבי יצחק חיים שרנבאני שליט"א

רב קהילת תורה ותבונה רמת בית שמש, מרבני בית ההוראה "אהבת שלום"

בית ואשפה ומקום אמצעי שאינו מוחזק לא לכאן ולא לכאן והדינים: בבית בדיעבד מותר, אפי' אם מצא אח"כ צואה. באשפה גם אם לא מצא צואה חוזר ובמקום שאינו מוחזק אם מצא צואה חוזר ואם לא מצא אינו חוזר, עיי"ש. וכ"ז בספק צואה אבל בספק מ"ר אפי' באשפה מותר משום דהו"ל ספיקא דרבנן ולא הטריחוהו לבדוק, ובסעיף ח' מדובר שמצא צואה לאחר שקרא וע"כ אם היה מחוייב לבדוק מתחילה במקום שצריך אז גם אם כבר קרא חוזר לקרות כיון שפשע אבל אם היה פטור מלבדוק מלכתחילה וקרא אע"פ שמצא אח"כ אין צריך לחזור דהוי אונס וא"כ אם מצא מ"ר א"צ לחזור כיון שבספק מ"ר גם לכתחילה מותר לקרות וכ"כ במ"ב סקל"ג ורק אם ידע שיש מ"ר וקרא יש לו לחזור כיון שעבר על דואי דרבנן.

ובבית שיש קטנים חשיב מקום שראוי להסתפק בצואה כנ"ל. וע"כ צריך לבדוק וע"כ אם הוא ימצא אח"כ צואה צריך לחזור אבל נראה שכ"ז בזמן שיש מציאות שמטנפים הקטנים בבית ממש ועושים צרכיהם על רצפת הבית אבל היום שכל הקטנים עטופים בחיתולים אין מצוי שתהיה צואה בבית ונפ"מ בשעה שהקטנים אינם בבית אין הבית בחשש שמצוי בו צואה אלא כשקורא בזמן שיש קטן לידו ויש חשש שטינף בתוך החיתול שמכוסה בבגדיו צריך לדון בזה ויתבאר בתמשך.

ועתה נבוא לדון השאלה: קטן שידוע שעשה צרכיו בחיתול אם ברור שאין ריח רע יוצא החוצה ה"ז צואה מכוסה שאפשר לקרות כנגדה ואם מריח ריח רע גם אם מרוחק הרבה מהקטן אסור לקרות דאף אם נחשיב כריח רע שאין לו עיקר כשיטת הרשב"א מ"מ במקום הריח בודאי אסור ואף לשיטת הפוסקים שמהני הפסקה לר"י כתבו כמה אחרונים (א"ר וערוה"ש ופמ"ג ומ"ב) שזוה דוקא במחיצה או רשות אחרת אבל כיוסי בעלמא לא מהני. ואם אין מריח ריח רע אבל אין ידוע אם הריח נכנס לארבע אמותיו אם לא תלוי הדבר במחלוקת הרשב"א והרוקח הנ"ל ולכאורה יש בזה ס"ס להקל. (ואולי יש גם ספק ג' שמא בכלל לא יוצא ריח החוצה מן החיתול). ספק אם נכנס הריח לארבע אמותיו ואפי' אם נכנס אולי הלכה כהרשב"א שריח הבא מצואה מכוסה חשיב כאין לו עיקר וא"צ להרחיק ד"א ממקום הריח וכשאין ידוע אם עשה צרכיו ויתכן שהוא נקי נוסף כאן עוד ספק שמא בכלל אין צואה ויש כאן ג' או ד"ס ספיקות.

ועדיין יש לדון אם סמכין אס"ס בדבר שאפשר לברר ובשדי חמד (מערכת הסמך כלל כ"ט) כי לעיין בש"ך (יו"ד כללי ס"ס דין ל"ה) ובפמ"ג שם. ובפר"ח (כללי ס"ס דין ב') מסיק דהעיקר דסמכין אס"ס אפי' היכא דאפשר לברר ע"י בדיקה ואח"כ הביא דעת פוסקים אחרים שהחמירו בה והביא דעת הרב חקת הפסח שדעת רוה"פ להקל בזה אבל כ"ז כשיש טורח והפסד ובלא"ה אין לסמוך על ס"ס ואח"כ כי שמדברי מרן בשו"ע (יו"ד סי' קפ"ד סעי' י"א) שכתב יבא עליה וא"צ לשאול נראה בהיפך עיי"ש. ולענין ס"ס בדבר דאתחזק בסור הביא השד"ח (שם כלל כ"ו) דעות בזה וכו' דהרבה מחכמי הספרדים נשתמשו ב"ס גם במקום חזקת א"א, ובמקום שיש ג' ספיקות נחלקו בזה הט"ז והש"ך דהט"ז מחמיר והש"ך מיקל והנ"ב כי דנראין בזה דברי הש"ך עיי"ש.

ועכ"פ בענייניו שמדובר בצואה מכוסה ולדעת הרשב"א מספיק להרחיק למקום שכלה הריח והריח כאן נידון כריח שאין לו עיקר שאיסורו מדרבנן אפשר להשוות זה לספק מי רגלים שא"צ לבדוק כנ"ל. (ובפרט שיש לנו כאן ס"ס כנ"ל), ועכ"פ כשהתיור בספק מ"ר לא חייבו לבדוק אע"פ שגם בספיקא דרבנן לקולא יש מקום לומר שהיכא דאפשר לבדוק ל"א ס"ד לקולא דלא עדיף מס"ס וכו"ל, וכנראה שיש קולא מיוחדת כאן בענין זה יותר מכל ס"ד לקולא בעלמא. ואף לסברת הרוקח והאשכול שחולקין על הרשב"א עדיין יש ס"ס וכנ"ל ובפרט לפי דברי הנ"א הנ"ל שאף בצואה שיש לה עיקר מה שצריך להרחיק ד"א ממקום הריח הוא מדרבנן וא"כ יש כאן ספק ספיקא בדרבנן. ואף להלבוש והפמ"ג סוברים דמדאורייתא צריך הרחקת ד"א ממקום הריח נוכל לסמוך אס"ס כנ"ל. ונוסף על כ"ז אפשר לצרף שיטת הרמב"ם לפחות כסניף הסובר אף בריח שיש לו עיקר שא"צ להרחיק ד"א ממקום הריח, וכמ"ש בכף החיים (סי' ע"ט אות ה') לענין דיעבד.

ואין זה ענין לס"ס בידיים ששם הכוונה שיוצרים מצב ע"י מעשה שמוסיף ספק נוסף על הספק הראשון וכמ"ש בכף החיים יו"ד (סי' ק"י בכללי ס"ס אות ו') וכן ל"ד לדבר שיל"מ, ששם האיסור עצמו פוקע לאל"ה.

ועכ"פ מהיות טוב היכא דאפשר לברר בנקל אם יש ריח רע מחוץ לחיתול עדיף לבדוק ולברר ובפרט לפי מ"ש בכף החיים (סי' ע"ו אות מ"ב) בשם הרמ"ע להחמיר לחזור להתפלל גם בדיעבד כשהתפלל אפי' במקום שלא היה לו לאסוקי אדעתיה והביא דבריו בברכ"י ודחה דבריו משום שהם נגד דברי הראשונים עיי"ש ובמחב"ר מצא לו חבר שהוא המאירי בפסקיו יעוי"ש. ועכ"פ לענין דינא העלה המחב"ר דאין חוזר. וע"כ אם אפשר לברר בנקל ודאי ראוי הדבר.

ולענין דיעבד דהיינו שהתפלל בלי לבדוק ואח"כ מצא שהקטן טינף ויש גם ריח פשוט שא"צ לחזור מכל הטעמים שהוזכרו בזה. דאם לכתחילה לא היה חייב מן הדין לבדוק א"כ לא פשע וא"צ לחזור.

ובשו"ת אור לציון (ח"ב פרק ו' הל' י"ד) העלה חלקל בין אם ידוע שהתינוק טינף לבין כשלא ידוע, ובאין ידוע כתב להקל שא"צ לבדוק ובידוע שטינף כתב דהוי כאשפה שצריך לברר עיי"ש, ולדברינו הנ"ל יש לכאורה מקום להקל גם בידוע שטינף.

חכמי ורבני בית ההוראה

שע"י ישיבת "חברת אהבת שלום"

בגדרי ההפסק בין לבו לערוה, לקרוא קר"ש כנגד מקומות מכוסין באשה שדרך המקום והזמן לגלותן

בפני בעלה, בכל גוונא אסור ללמוד ולהתפלל כנגדם. ונלע"ד כיון שלדעת מרן מהני עצימת עינים בערוה, תמיד יכול לעצום עיניו, וראוי לעשות כן משום שאפשר שלהיחשב כמקום מגולה בעינן שאינן מקפידות לגלות דדיהן גם בפני אחרים לא רק בפני בעליהן.

שאלה: הנה זה דבר המצוי במאד בזמנינו כשנוסעים באוטובוסים וחפצים ללמוד או להרהר בדת' ויש שם נשים ונשותו שדרכם ללכת פרועות ראש ויש בזה משום שער באשה ערוה.

אמנם כבר ידועים דברי הבא"ח בפרשת בא ס"ק י"ב שכתב על נשים שבערי אירופא שלפי הדיוע כן היה בזמנם דרכם ללכת פרועי ראש ופסק שם הבא"ח דמותר לקרות כנגדן כיון דכל הנשים דרכן בכך.

אמנם מדברי המ"ב בסי' ע"ה ס"ק י' מבואר שאין כן דעתו וסובר שגם ככה"ג אסור לקרות דחשיב ערוה בעצם יעוי"ש.

והן אמת בדשו"ת אור לציון להגרב"ץ אבא שאול זצ"ל ח"א כתב לבאר דברי הבא"ח בטו"ר, ותור"ד דדוקא בשער התיי הבא"ח כה"ג והטעם משום דדעת מרן שעיקר הללכה שמותר לקרוא כנגד שער שבאשה וכשיטת הר"ף והרמב"ם וכמו שמבואר בב"י בסי' זה ורק לכתחילה טוב להזהר יעוי"ש ולכן ככה"ג שאינו יכול להזהר לא צריך לחוש יותר.

והנה מחמת שיש בזה נפק"מ גדולה למעשה היאך לנהוג נפשיו בשאלתניו אם לסמוך על סברת הבא"ח בזה או שיש לחוש לדברי המ"ב יורנו המורים ושכמ"ה.

תשובה: הרהרה בדברי תורה מותר נגד ערוה (עיין בביאוה"ל בהקדמה לסי' ע"ד). ולענין ללמוד להתפלל, לענין בערוך השלחן סעי' ז' שפסק להקל כהבא"ח, וכן בשו"ת אגור"מ (אור"ח סי' מ"ב-מ"ג) הביא דברי הערוה"ש וכתב עליו "כבר הורה זקן". ומ"מ לדינא התייר רק בשעת הדחק, ואם יכול להפוך פניו לצד אחר או לעצום עיניו אין זה שעת הדחק.

ולדעת רמ"א, יתן עיניו בספר באופן שלא יראה את השער המגולה, או יניח ידיו על מצחו ועי"ז יממשו כחמיצה לעיניו שלא יראה השערות כמבואר בספר קצות השלחן (סוף ח"א בהערות עמו צ' סעיף"ג).

האיר המזרח

תמונה

שלכתחילה טוב להתרחק אפי מצאות קטן בן יומו

כתב מרן (סי פא ס"א) וז"ל: "קטן שהגיע לכלל שאחר כיצאז בן יכול לאכול כזית דגן בכדי שיוכל גדול לאכול אכילת פרס מרחיקין מצואתו או מממין רגליו" ע"כ וכתב הרמ"א (ס"ק א) שטוב וישר להרחיק מצאות קטן אפי בן שמונה ימים. וכ"כ המ"ב (ס"ק ג). הנה יש מקום לטעות שפחות מכן שמונה ימים אפי לכתחילה מותר. אמנם הכף החיים (אות א) כתב בשם הגר"ז ששמונה ימים הוא לא דווקא אלא אפי לכן וכן אחד יש לזיהר ע"ש. וכ"פ הבא"ח (ש"ר פ ב א)ות כג) שלכתחלה טוב להתרחק אפילו מצאות קטן בן יומו. וסיים שכן נוהגים.

היה קורא ק"ש ומתפלל במקום שראוי להסתפק בצואה וראה צואה כנגדו והרחיק ממנה להיכן חוזר.

דעת הרשב"א שאם קרא ק"ש והתפלל וראה צואה כנגדו (דהיינו לפניו מחוץ לדי אמות ממקום שכלה הריח דאי היה בתוך ד' אמות לכיו"ה היה צריך לחזור לראש דפשע דהיה לו לבדוק מתחילה, וכמש"כ המ"ב (ס"ק ט)) שהדין הוא שצריך לזורקנה ארבע אמות מאחרי ואם א"א יניחנה לצדדין ד"א. וכשחוזר חוזר למקום שפסק. ודעת רבינו יונה דאם היה במקום שהיה לו לתת אל לבו שיש שם צואה צריך לחזור לראש. מרן פסק בב"י (סי פא) כדעת הרשב"א. וכ"פ בש"ע (סי פא ס"ב) בסתם כדעת הרשב"א, וביז"א הביא לסברת הר"ר יונה. וכן המ"ב (ס"ק יג) כתב שלדינא אין להחמיר בדיעבד, דהדה"ת, השולחן שלמה ושאר אחרוני זמנו העתיקו להלכה כהרשב"א. ע"ש. הפר"ח פליג ופסק כדעת הר"ר יונה וסובר שגם הרשב"א לא פליג בזה. ע"ש. והרב מרדכי כרמי (מאמ"ר ס"ק ג) כתב דהבא לחוש לסברת הר"ר יונה אין לו לחוש אלא אם גמר תפילתו דלהרשב"א ז"ל תפלתו תפילה ולה"ר יונה צריך לחזור ולהתפלל, ויתנה דאם הוא חייב תהא תפלתו לחובתו ואם לאו תהא לנדבותו, אבל באמצע תפלתו דלהר"ר יונה צריך לחזור לראש אינו נכון לעשות כן כיון דלהרשב"א ז"ל מכרך ברכות לבטלה, דלא שייך בזה להתנות, דאין תפלה לחצאין. ובק"ש דאין חשש ברכה לבטלה יש להחמיר לחזור לראש. ע"י"ש. והכף החיים (סי פא אות יג) כתב שיש לחוש לסברת רבינו יונה לכתחילה ולחזור ולקרות ק"ש בלא ברכותיה אבל בברכות אינו חוזר משום סב"ל.

מתי צואה נקראת צואה יבשה דשרי לקרות כנגדה

דעת מרן (סי פב ס"א) דצואה יבשה נקראת אם היא יבשה כ"כ עד שאם יזרקנה תתפרך אז הרי היא כעפר ומותר לקרות כנגדה. ודעת הרמ"א (שם) דלא הוי כעפר רק אם נפרכת ע"י גלילה בלא זריקה, הנה לדעת מרן וית' בלחל נפרכת ע"י גלילה מע"י זריקה, ולדעת הרמ"א איפסא ויתר בקל נפרכת ע"י זריקה וזה וזה להוציאה וכמו שביאר הרמ"א (ס"ק ב). ע"ש. הנה הבה"ל (ד"ה "וכן עיקר") הביא לדברי הא"ר בשם האחרונים דצריך להחמיר גם כדעת המחבר וגם כדעת הרמ"א שצריך להיות יבשה כ"כ שנפרדת ע"י גלילה וע"י זריקה. וכ"כ הכף החיים (אות ג) בשם האחרונים. אמנם הבא"ח (פ ב)א הכי"ז פסק כדעת הרמ"א. ע"ש.

לקרות כנגד מי גרלים שנבלעו בקרקע

דעת מרן (סי פב ס"ב) שמי גרלים שנבלעו בקרקע אם היו מרטיבין היד אסור לקרות כנגדם. ודעת

מדרש הלכה

תמונה של חלוקת המצות

קדושת המחנה במדבר:

בפרשת "קדושת המחנה" (דברים כג, ז), מפורשים שבעה עיניי קדושה. **א. ונשמרת מכל דבר רע**, ודרשו חז"ל (ספרי ור"ה) שהתורה הזהירה כאן, שמיום שהוקם המשכן וירדה שכינה לארץ, הוקבע קדושת המחנות, ויש להישמר מכל דבר המביא לידי סילוק שכינה ומדבר גבולו בו כנענים. והם: ערוה, ע"ז, שפיכות דמים, וקוללת ה'. **ב. כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה, ויצא אל מחוץ למחנה, לא יבוא אל תוך המחנה**. ודרשו חז"ל (פסחים סח.) ג' מחנות היו שם: מחנה שכינה, מחנה לויה, ומחנה ישראל. לפנים מן הקלעים מחנה שכינה, סביב משכן העדות מחנה לויה, ומקום הדגלים ג'. פרסאות מחנה ישראל. טמא מת משולח ממחנה שכינה, זב ובעל דמים, משולח אף ממחנה לויה, מצורע משולח אף ממחנה ישראל. **ג. ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ**. צוה הכתוב שצריך לקבוע מקום מחוץ לג'. מחנות המיועד לעשיית צרכים, (ספרי רנז), ודרשו חז"ל דבקטנים אייירי דאין צריכים כסוי מן התורה. **ד. ויתד תהיה לך על אוזנך והיה בשבתך חוץ וחפרת בה ושבט וכסית את צאתך**. צוה הכתוב שיהיה יתד קבוע אצלנו מלבד שאר כלי תשמישיו, ובשבתו לעשיית צרכיו גדולים, יחפור בו וישוב ויכסה צאתו. **ה. ושבט וכסית**. דרשו חז"ל (ספרי שם) אמר רבי ישמעאל מניין שלא יהא אדם מהפך אחוריו כלפי המחנה, ת"ל "ושבת" וכסית, [ומפני שפינו כלפי המחנה, ע"כ צריך "לשוב" לאחריו ולכסות]. **ו. והיה מחניך קדוש**. ודרשו (ספרי רנח) "קדשהו", מכאן אמרו לא יכנס אדם בהר הבית במקלו ובמנעלו ובאבק שעל גבי רגליו **ז. ולא יראה בך ערות דבר, ושב מאחריך**. מכאן לאיסור כל דבר ערוה במחנה, מפני שמסלק השכינה.

והנה עיקר הטעם בשמירת "קדושת המחנה" הוא, משום שכינה ששרתה בו, שהרי אמרו בגמ' (תענית כ"א) תנינא רבי יוסי אומר, לא מקומו של אדם מכבדו אלא אדם מכבד את מקומו. שכן מצינו בהר סיני שכל זמן שהשכינה שרויה עליו אמרה תורה (שמות לד) גם בארץ והבקר אל ירעו אל מול הנה ההוא. נסתלקה שכינה ממנו, אמרה תורה (שם ט) כי שכינה היכלו מה יעלה בהר, [דמשום שהיה לו סיני מנוכד ומקודש, רש"י]. וכן מצינו באהל מועד שבמדבר, שכל זמן שהוא נטוי, אמרה תורה (במדבר ה) וישלחו מן המחנה כל צרוע וגוי, הגוללו הפירות התורו זבין והמצורעים ליכנס שם [בשעה שהיו נוסעין היו באים זבים ומצורעים ונכנסין במחנה, רש"י]. נמצא דעיקר קדושת המחנה משום שכינה ששרתה בו, ומפורש הוא בכתוב (שם טו): "כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך וגוי והיה מחניך קדוש".

והנה אמרו בגמ' (סוטה ג) אמר ר' חסדא בתחילה קודם שחטאו ישראל היתה שכינה שורה עם כל אחד ואחד שנאמר: כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך, כיון שחטאו נסתלקה שכינה מהם. שנאמר: ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, ע"כ. ועתה שאין שכינה שורה עם כל אחד, בכל זמן, קים להו לרבנן, שכשאדם עוסק בד"ת, או קורא ק"ש, או עוסק בתפילה, בשעה זו ה' אלהינו מתהלך עמנו, ושכינה שורה עליו, צריך להיות המחנה קדוש. וזהו שאמרו בברייתא (סנהדרין כב.) המתפלל צריך שיראה "שאלו שכינה כנינה כנגדו" ואמרו (בבבא אבות ג.) בעשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שורה "ביניהם", ואפילו ג', ואפילו ב', שנאמר (מלאכי ג) אז נדברו יריא ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע וגו'.

האדם מרכבה לשכינתו ית':

הנה ביארונו ש"קדושת המחנה" במדבר, מקביל ל"קדושת המחנה" בשעה שאדם עוסק בד"ת, וגופו של אדם הוא מחנהו. ובשעה שאדם עוסק בד"ת, תפלך, וק"ש, הוא נעשה מרכבה לשכינתו ית', וגופו נעשה מחנה קדוש, ועליו הכתוב אומר "כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך וזו יהיה מחניך קדוש".

ועתה יתבאר היטב, שבעה עיניי קדושה הנ"ל באדם עצמו כמשאחז"ל. **א. ונשמרת מכל דבר רע**, שעל האדם לשמור על מחנהו כמו שאמרו בגמ' (כתובות מז. ע"ז כ:.) שלא ייהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה, מכאן אמר רבי פנחס בן יאיר: תורה מביאה לידי זהירות, וזהירות מביאה לידי זריזות, וכאן. **ב. כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה וגוי לא יבוא אל תוך המחנה**. רמז לבעל קרי שלא יבוא ללמוד תורה, דעל ידי זה מערב במחנהו טומאה וקודש יחד. דתניא (ברכות כב.) והודעתם לבניך ולבני בתיך (דברים ד) וכת' בתריה, יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב, מה הלך באימה ויביאה וברתת ובויעי, אז כאן באימה ויביאה בררת ובויעי, מכאן אמרו הובים והמצורעים ובאין על נדות מותרים לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים לשנות במשנה וגמרא ובהלכות ובאגדות "אבל בעלי קריין אסורין". ועזרא (ברכות כב.) תיקן טבילה לבעלי קריין. ולמ"ד דשרי ס"ל אין דברי תורה מקבלין טומאה (ברכות טו, ט). **ג. ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ**. הוא כמו שאמרו בגמ' (ברכות כב.) דבעשיית קטנים אומרים שאסור לקרות ק"ש, כנגד עמוד לבדו, [ורבנן הוא דגזרו בנפל לארעא]. **ד. ויתד תהיה לך על אוזנך וגוי וכסית את צאתך**. כדדרש בר קפרא (כתובות ה.) אל תיקן אוזנך, תהא אוזנך. שאם ישמע אדם דבר שעיניו הגוי יניח אצבעו כחזונו. עוד אמרו בגמ' (שם) מכאן דאסור לקרות כנגד צואה כמלא עיניו, וצואה בעששית מותר לקרות ק"ש כנגדה דבכסוי תליא מילתא, [ודין זה נלמד מהא דאף

הרמ"א (שם) שאינו אסור בגדר זה עד שיהיה טופח על מנת להטפית. ע"ע בכף החיים (אות ד) שהביא לדברי הלחם חמודות שבדרום קראקא בשנת שסז דברי הרמ"א הודפסו בהמשך דברי מרן, א"כ לפי גירסא זו דעת מרן להקל. ע"פ המ"ב (ס"ק ד) כתב שהסכמת כל האחרונים כדעת הרמ"א (לפי גירסתנו) דדוקא בטופח ע"מ להטפיח אסור לקרות כנגדה. וכ"פ הבא"ח (ש"ר פ ב)א אות יט). והכף החיים (אות ד) הביא שהמאמ"ר, הבית עובד, והחס"ל פסקו כדעת מרן (לפי גירסתנו) שגם בטופח שלא ע"מ להטפיח אסור לקרות כנגדם וכתב שלכתחילה יש להחמיר כסברא זו.

עבר וקרא ק"ש והתפלל בבהכ"ס חדש שעדיין לא נשתמש בו

כתב מרן (סי פג ס"ב) הוזמינו לבהכ"ס ועדיין לא נשתמש בו מותר לקרות כנגדו אבל לא בתוכו. וכתב המ"ב (ס"ק ח) בשם הלבוש שאפילו בדיעבד אם קרא והתפלל בתוכו לא יצא. וכן הבי"ח הסביר כן בדעת הרמב"ם. אמנם הכף החיים (אות ה) לאחר שהביא מחלוקת הראשונים בזה כתב שבדיעבד אינו חוזר ומתפלל, רק חוזר לקרות ק"ש בלא ברכותיה משום סב"ל. בהערת חכמי ורביני בית ההוראה שע"י ישיבת אהבת שלום כתבו שהרב הפריז בדבריו שהרי כאשר יש מחלוקת לא מוכרעת בראשונים או אחרונים חוזר ומתפלל ומתנה לנדבה ול"א סב"ל שלא יתפלל ובפרט כאן שהרמב"ם והרא"ש ס"ל שלא י"ח.

הדין לומר דבר שבקדושה כנגד כסאות קטנים נקובים הנעשים לצורך הילדים כשהם מכוסים

כתב מרן (סי פג ס"ה) וז"ל: "בני אדם שיש להם ספסל נקוב ונפנין עליו מותר לקרות ק"ש כנגדו כיון שאין הצואה על הנקב, וגם אין הגרף תחת הנקב ועוד שהנקב תמיד מכוסה בדף" עכ"ל. כתב המ"ב (ס"ק יג) שהרבה אחרונים חולקים עליו וס"ל דיש לו דין בה"כ ישן כיון שנפנין עליו וע"כ צריך להזכר כשרוצה לדבר דברי קדושה שיוציא הכסא מהבית או שיעמידהו מלאחור ד"א, או שיכסה הכסא בבגד. (ובמדיה ויש לו ריח רע פשוט שצריך להרחיק ד"א ממקום שכלה הריח), וכן כתב לדברי הט"ז לזיהר באותם בתים שיש בתוכם כסאות קטנים נקובים לצורך הילדים שבבית שיהיו מכוסים בבגד בשעת ק"ש וד"ת אע"פ שאין בהם צואה או שיוציאם מהחדר שמדבר שם דברי קדושה. ע"ש, ובבה"ל (ד"ה "בני אדם שיש להם" ובד"ה "אין הגרף"). אמנם הרמ"א (ס"ק ה) כתב שאין לחלק בין בהכ"ס המגולה למכוסה, וכן מסקנת הא"ר (ס"ק ז) שיש להחמיר. והביא דבריו הרב חיד"א במחב"ר (אות ב) וכתב על דבריו "וכן עיקר". וכן הסכים הכף החיים (אות יג). לפ"ז כתב בדיו בני אדם שיש להם ספסל נקוב הניכז בש"ע וכן בדיו הכסאות הקטנים הנעשים לצורך הילדים שבבית שצריך להרחיק לבחון בעת שהוא מתפלל או מכרך או לומד או להחזיר עיניו מהם ויהיו מרחוקים ד"א מלאחוריו (כונתו שכאין בהם ריח רע. וכשיש בהם ריח רע ז"א ממקום שכלה הריח) ואינו די במה שהם מכוסים.

הדין לומר ק"ש ודברי קדושה בבית המרחץ האמצעי כשכולם שם לבושים

כתב מרן (סי פד ס"א) וז"ל: "מרחץ חדש שלא רחצו בו מותר לקרות בו, ובשן, בבית החיצון שכל העומדין שם לבושים מותר, ובאמצעי שקצת העומדין שם לבושים וקצת ערומים יש שם שאלת שלום אבל לא ק"ש ותפלה, ובפנימי שכולם עומדים שם ערומים אפילו שאלת שלום אסור" עכ"ל.

קדושת המחנה

מחוץ לג' מחנות בעינין לכסוי צואה, והוא הדין הכא לקורא ק"ש וצואה כנגדו, דבעינן לכסוי, אפילו רחוק עד כמלא עיניו, ואפי' בלילה וסומא שאינו ראהו]. **ה. ושבט וכסית וגוי**. דרשו (ספרי רנז) מכאן שלא יהא אדם הופך מתניו כלפי דרום, דאז ע"כ פירועו מלפניו או מלאחוריו כלפי מערב, ששם השכינה. כמ"ש (שמר" ב. ב.) לעולם אין השכינה זזה מכותל מערבי. ואמרו בגמ' (ברכות סא.) ת"ר הנפנה ביהודה לא יפנה מזרח ומערב. **ו. והיה מחניך קדוש**. ואמרו בגמ' (שבת מז.) בכל מקום מותר להרהר בד"ת, חוץ מבית המרחץ ובית הכסא. עוד אמרו (ברכות כה.) מכאן שאסור לקרות ק"ש כנגד צואה עוברת. ומכאן לאיסור צואה כנגד פנים, וזה מפני שעיקר מחנהו של אדם כנגד פניו. ומכאן לדיון ריחוק ד' אמות. שעיקר "מחנהו" של אדם ד' אמות. ולכך במתרחק ד' אמות ממקום שכלה הריח שרי. ומכאן דצואה ברשות אחרת, אפי' יושב בצדו ורואה אותה, קורא, דהוי מחוץ למחנהו ושרי בליכא ריח. **ז. ולא יראה בך ערות דבר וגוי** מכאן לאיסור ק"ש כנגד ערוה, ואפי' של עכו"ם, ואפי' ערוה בעששית. דבראיה תלה רחמנא ומטעם זה אסור בקריאת שמע כשראשו ולבו עם הערוה, מפני שעיקר מקום מחנהו של שכינה אצל האדם, הוא בראשו ולבו, וצריך דבר המפסיק בינם לערוה. ע"כ.

נמצא מבואר דדיני קדושת המחנה במדבר, מקבילים לקדושת מחנה האדם, דהאדם ע"י

שקורא ק"ש ועוסק בד"ת, שכינה שורה עליו. ומגדיר קדושת המחנה במדבר, לומדים גדיר קדושה אצל האדם העוסק בד"ת. ועליו הכתוב אומר כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך. ואמרו בזוהר (אחרי עה.) מהו מחניך, אלין אינון שייפי גופא (הם איברי הגוף). ועל כן והיה מחניך קדוש. כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך וגוי, אמר רב שמעון דא שכינתא דאישתכחת בהו בישראל בגלותא, לאנגאי עלייהו תדירא מכל סטרין. וכי'.

מקור להשראת שכינה - במחשבה דיבור ומעשה:

ג' חלקים הם באדם, **מחשבה, דיבור ומעשה**. ומבואר כאן דבשעה שאדם עוסק בחלק ה"דיבור", בד"ת או קורא ק"ש, מתפלל, עליו נאמר (דברים כג, טו) כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך וגוי וצריך לזיהר דיניי ערוה וקדושה.

ויש להתבונן: **א. מ"ט**, דהעוסק בחלק "הדיבור" בד"ת, שייך בו דווקא דיני איסור ערוה כמוש"כ (שם) ולא יראה בך ערות "דבר" **ב. מ"ט**, דמותר להרהר ולחשוב בד"ת בשעה שערות כנש"כ. ואסור להרהר במקום מטונף. **ג. מ"ט**, דהעוסק בד"ת אסור חכמים להיות כנגדו דברים המביאים לידי הרהור, כגון: נגיעת בשר, קול באשה, טפח באשה, וכו', ולא אסור במהרהר בד"ת בשעה שערות כנגדו, דבא לידי הרהור ערוה, **ד. מ"ט**, דהעוסק במעשה מצוה קיומית, שאין בו כוונה, לא נאסר כנגד ערוה, אף שיכול לבוא לידי הרהור.

ונקדים לבאר: דהנה תר"ג שעות הנעשה לל'. הן מצוות שעיקרם בחלק המחשבה, ויש שעיקרם בחלק הדיבור, ורוב מצוות עיקרם תלוי בחלק המעשה בלבד. **במחשבה:** אנכי ה'. יראת ה', אהבת ה', וזכרת את ה', תמים תהיה עם ה', וכו'. **בדיבור:** ודברת עם, ברהמ"ז, תפלה, וכו', **במעשה:** רוב המצוות. אמנם מבואר (שעה"ג הק"א) דבכל מצוה מבריי"ג מצוות שיש ג' חלקים הנ"ל, ואם חיסר חלק אחד במצוה, לא בחינות בכל מצוה הרי הוא צריך לשוב ולתקן המצוה כראוי. וג' חלקים של **מחשבה דיבור ומעשה** בכל מצוה הם. **1.** הכוונה שבשעת עשיית המצוה, והוא להשלים חלק "המחשבה". **2.** אמירת הפסוק שממנו נלמד אותו מצוה, או הלימוד בפרד"ס דיני אותה מצוה, הוא המשלים חלק "הדיבור" שבאותה מצוה. **3.** מעשה המצוה בפועל הוא המשלים חלק "המעשה". ואף במצוות שאין בהם מעשה בפועל, הם נשלמים ע"י הדיבור וכמ"ש בגמ' (סנהדרין סה.) דעקימת שפתיים הוי דיבור. וכמשאחז"ל (שבת קיט:) מנין שהדיבור כמעשה שנאמר (תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו. וכת' (בראשית ט) כי ששת ימים עשה ה' וגוי, ונעשו במאמרו. עוד מבואר שם (ובה"כ שער המצוות א') דהנה ידוע דיש ה' חלקים בנפש האדם, וכמשאחז"ל (בר"ר יד, ט) חמשה שמות נקראו לה, נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה, [וכמוש"כ (בראשית ב, ז) ויפח באפיו "נשמת" חיים, ויהי האדם לנפש" "חיה", וכת' (בראשית ז, כב) כל אשר נשמת "רוח". חיים באפיו, וכת' (תהלים כב, כא) הצילה מחורב נפשי, מיד כלל "יחידתי"]. ובכדי לתקן כל חלק בנפש ע"י תר"ג מצוות, יש ה' בחינות בכל מצוה ומצוה כנגד אותם חלקי הנפש. **1.** מעשה. **2.** דיבור. **3.** כוונה (שעושה המצוה לשם בוראו) **4.** מחשבה, (שמחשב בדבר המצוה בעת עשייתו). **5.** רעואת דליכא (שמחה בעת עשיית המצוה) וכנגד תיקון חלק הנפש, הוא עשיית מעשה המצוה, וכנגד הרוח הוא הדיבור, וכנגד הנשמה היא הכוונה, וכנגד החיה הוא המחשבה, וכנגד יחידה הוא הרעואת דליכא. ומ"מ עיקרם ג' חלקים כנזכר, מחשבה דיבור ומעשה.

נמצא מבואר דחלק המחשבה הוא כנגד הנשמה, והוא למעלה מחלק הדיבור שהוא כנגד הרוח, ולמעלה מחלק המעשה שהוא בנפש. ועתה מבואר מדוע בחלק המעשה שבעשית המצוה לא שייך בו דיני ערוה כנגדו, משום שמעשה המצוה קל מדיבור, ובדרגה פחותה הוא. שהוא בעולם העשירי. ולכן לא שייך בו כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחניך. אבל עדיין צ"ב מדוע לא נאסר הרהור בדבר שבקדושה, כנגד ערוה, והרי שייך בו יותר כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך וגוי נעשה שמחשב בד"ת לפ"ז. דעולם המחשבה הוא למעלה מהכלל ובדואי גורם להשראת שכינה יתירה כשעוסק בד"ת במחשבה. ועוד צ"ב מדוע במהרהר

הרב חיים פרזון - כולל "אליבא דהלכתא" רמת בית שמש

עבר את שבת ביקורתם של רבני בית ההוראה שע"י ישיבת "אהבת שלום"

שינויים בפסיקה לשיטת רבותינו הספרדים זיע"א מהנפסק בספר משנה ברורה

(וע"ש בדברי הרמ"א.) המ"ב (ס"ק ג) הביא מחלוקת לגבי בית המרחץ האמצעי כשעכשיו כולם שם לבושים שיש מחמירים כיון דהבית מיוחד להיות בו ערומים קצת ודין מרחץ עליו, ויש מקלים בזה. ע"ש. הנה הרב אליהו ישראל זצ"ל בספרו כסא אליהו (סי פד ס"ק א) העלה להיתר בזה והביא שכן פסק הפר"ח וסיים ואם הלכה רופפת בידך פוק חזי מאי עמא דבר. ע"ש. ודעת הכף החיים (ס' פד אות ב) להחמיר בזה. ע"ש.

הדין לברך ברכת הטבילה במקוה חם

כתב המ"ב (סי פד ס"ק ד) שבמקוה אין קוין לברך שום ברכה רק ברכת הטבילה שהיא הכרחית, ומיירי כשהמברכת לבושה בבגדים, או כמש"כ הפמ"ג דיותר טוב שתברך במים, וציון לסי' עד ס"ק ט"ז שהעלה שם שטוב שגם באשה לא יהיה לכה רואה את הערוה ותעכיר המים ברגליה. ולעיל (סי עד ס"ק יא) הביא מחלוקת אם במקוה דידן אפשר לעוכרן ברגליו. ולכן נראה שלפ"ז במקוה קר דידן תברך כשיהיה לכה למעלה מן המים או שתחבק זרועותיה וכמש"כ לעיל (עד ס"ק טו), (כ"ז נראה לשיטת המ"ב ולקמן כתבתי בשם האור לציון שמיקל במקוה דידן לעכרן ברגליו עכ"פ לאשה), וכמו כן צריכה להחזיר פניה וגופה מנשים הערומות העומדות שם. ובמקוה ששופכין שם מים חמים הסתפק אם אפשר לברך. ובמקוואות העומדות במרחץ כתב שפשוט שאסור לברך שם. ע"ש. הנה הגר"ח זצ"ל בספרו עוד יוסף חי (פ ב)א אות ה) הביא לדברי החת"ס (ארו"ח סי יח, י"ד סי כז) שחילק בין מקוה של רבים דנפישא וזהמא שאין לברך שם למקוה דיחיד שנעשה לטהרת הנשים פעם או פעמים בחודש ומכוסה בנסרים ואין שם אמנטיה להתרחץ שהחדר הוא רשות לעצמו והוא נקי, וכתב הגר"ח זצ"ל שבעיר בגדאד עשה הבית אחד בבור מים שבבית מכוונת אש לחמם המים ומחממין אותו בכל יום וטובלות בו הנשים בכל יום לפעמים ט"ו נשים או כ' או יותר. וכתב שאע"פ שהבורות שלנו הם באר מים חיים ואינם מקוואות עכ"ז ברבוי הימים שרבו הטובלות בהם אם יהיה בהם ריח וזהמא אסור לברך שם על הטבילה אלא ייהררו הברכה בלבם. ע"ש. א"כ הכל תלוי אם הגיע למציאות שיש בהם ריח וזהמא. והרב חיד"א בספרו מחזיק בזה"ש (סי פד אות ב) יישב מנהג מקומו של היעב"ץ שסמכו להקל ע"ש, אמנם לא הורה כך למעשה להקל. ואדברא בספרו ברכי יוסף (סי פה ס"ק ז) כתב שניאה לו לענין דינא שדוקא במקוה שאין תפתו לטווח לבית הפנימי של המרחץ דלא נפש הטבילה וזהמא והוא עומד יחיד יש שם או שיש אחרים לטווח בלבד מותר לו לקרות ולברך שם ואם יש שם אחרים שעומדים ערומים דינו כבית אמצעי. ע"ש. והביא דבריו הכף החיים (סי פד אות ד). ושוב הראוינו שכתבנו בשם הגאון המחבר ר' יעקב חיים סופר זצ"ל בשר"ת באר מים חיים שפסק שבמקוואות שלנו שהם חמים ויש בהם הבלא וזהמא אסור לנשים לברך שם על הטבילה אלא יברכו בחוץ. ובשר"ת אור לציון (ח"ב פרק ו הט"ז) כתב שהמנהג פשוט שהנשים מכברות אף בתוך מקוה חם וקים המצוה, וכתב שצריך שיהא גופו במים שאינם צלולים, ואם המים צלולים יעכרם ברגליו או יחבק גופו בזרועותיו, ויזהר שלא לומר דברי קדושה או לברך כנגד בני אדם ערומים אלא יחפור פניו לצד אחר ויברך, (אמנם מה שכתב מקור דבריו בעוד יוסף חי ובדבריו הרב חיד"א, לפי המבואר לעיל דעתם להחמיר ואכמ"ל).

המשך בעמ' ו

הרב חיים הלל

כולל "אליבא דהלכתא" - נוה יעקב

בברכה ותפלה וק"ש לא יצא ידי חובה לכתחילה, והרי ההרהור דרגתו למעלה מדיבור.

וביאור הענין הוא דודאי דחלק המחשבה למעלה מכולם, והוא כנגד הנשמה כנ"ל, וכמ"ש (יומא כט.) הרהורי עבירה קשים מעבירה, ואמרו (ירושלמי ברכות ו.) חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. ובמחשבת ע"ז נמי חשוב כאילו עשה, ונאנס ואל עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. (ע"ז כ:.) אלא הטעם דמותר להרהר בד"ת כנגד ערוה הוא, מכיון דעיקר איסור ולא יראה בך ערות דבר הוא בשעה שה' אלקיך מתהלך בקרב מחניך, שבזה מערב טומאה בקדושת מחנהו. ולכן בשעה שמסלק מחשבתו מהטהור, ד"ת ע"י דברי ערוה שנגדו, ומהרהר בערוה, אלא שייך בו כבר כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך, שסילק מחשבתו כבר.לאפוקי באופן שעוסק בדיבור בד"ת, ששייך בו מחנה קדוש מחמת שעוסק עתה בדיבור בד"ת, ועתה כשיהרהר בערוה, וסניגים כאחד אצל מחנהו עובר על והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר, שהרי הוא מערב קודש בחול. ודע דמתוך קדושת ומעלת המחשבה היא. שלא יתכן לחשוב ב' מחשבות איסור והיתר כאחד, דחלק המחשבה שבאדם הוא כנגד המחשבה העליונה והיא הנשמה, שהיא טהורה וכת' (תהלים ה) לא יגורך רע, ולכן תכף יסתלק ממנו מחשבת קדושה, כשיהרהר דבר איסור וערוה, ולא שייך עירוב קודש וחול במחשבה כלל, משא"כ במהרהר בד"ת במבואות המטונפים, דאינו מסלק מחשבתו ומהרהר בטינוף, כמו בערוה, אלא עיקר האיסור משום שהמקום מטונף בשעה שמהרהר בדברי תורה, וכת' והיה מחניך קדוש, לכן אסור בהרהור במבואות המטונפים. וכן בחלק הדיבור שהוא למטה מדרגת מחשבה, וכ"ש בליד המעשה, שייך שיהיה בד"ת או יעסוק במצוה ויחשב בערוה, ולכן אסור כל דבר המביא לחלק הרהור דוקא בשעה שמדבר בד"ת, מפני שע"י הדיבור הוא משרה שכינה עליו. ועל ידי ההרהור הוא מטמא את מחנהו. אבל בחלק המעשה שהוא למטה ממנו, שהוא כנגד הנפש אינו נפגם, ולא שייך בו כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך כדיבור, שבעשיית מצוה בלבד ללא דיבור לתקן חלק הנפש שורה כ"ש שביטל צריך לזיהר שלא תפגם מחשבות אסורות וכן ששורה בו כשעוסק במעשה המצוה וערוה כנגדו, ע"ז כתי' (ויקרא טז) השוכן אתם בתוך טומאתם, וכת' (במדבר ה) ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם ואמרו חז"ל (במדבר"ר ז ט) חביבין ישראל שאע"פ שם טמאין שכינה ביניהם.

ודע דמצינן שעיקר תיקון הנשמה ע"י האדם כאן בעולם העשירי ע"י קיום תר"ג מצוות הוא לתקן חלקי הנפש והרוח שבו, שהם תלוים במעשה ודיבור, לכן רוב המצוות ע"י מעשה הם. וכן על ידי דיבור בלימוד התורה, בה' מצאות הפה. והוא מפני שהנשמה וחלק המחשבה שכנגדה טהורה היא, ואין צריכה לתיקון כ"כ, ועיקר משכנה בגוף הוא בכדי לסייע לתקן חלק הנפש והרוח, ולכלבד צריך לזיהר שלא תפגם מחשבות אסורות ולכן אמרו (ברכות כ:) הרהור לאו כדיבור דמי, שעיקר העבודה בתיקון המצוות הוא בדיבור. ועתה הבן מה שאמרו תפלה בלא כוונה כגוף בלא נשמה, כי חלק הכוונה הוא כנגד הנשמה כנ"ל, ומ"מ עיקר התפלה יוצא ידי חובה בדיבור בלבד, ואין הכוונה מעכבת, דעיקר עבודת האדם לתקן חלק הנפש והרוח, ולכן הדיבור רוח ממללא. כנ"ל. משא"כ בקריאת שמע פסוק א', וברכות ראשונות, הכוונה מעכבת, מפני ששורשם גבוה. ומעולם המחשבה מחלק הנשמה הם.

ועתה מבואר היטב הא דלענין כמה דברים מצינו (קידושין ז) דדברים שבלב אינם דברים, ואמרו (שבת קיג.) ע"ה, (ישעיה נה) ממצוא חפצך ודבר דבר, דבשבת דבור אסור הרהור מותר. ולעומת זה קיימא לן דמחשבת פיגול בקדשים פוסל, וכן לענין טומאה מחשבה גומרת הכלי, וממשרת אותו לטומאה, דמה מוכח דמעלת המחשבה למעלה מהכלל, כנ"ל. ואמרו (נחחומא לך ר' י) העולה באה על הרהור הלכ, והעולה כולה כליל, כנגד הנשמה. אלא ביאור הענין דמחשבה שורשה למעלה, ומקום משכנה במוח מעיד על מעלתה, אבל לענין לפעול בעולם המעשה לתיקון, אינה נחשב כדיבור ומעשה. ועיקר פועל האדם בעולם המעשה הוא בדיבור ומעשה. וכמ"ש בזוהר (ויקרא קה) בגין כך הרהור מותר, מ"ט בגין דהרהור לא עביד מידי, ולא יתעביד מינה קלא ולא סלי

לאמתה של הלכה

שאלה פתורה: האם יש להחליט על שאלות הלכה על סמך רוב דעות, או על סמך רוב חכמים?

שאלה: בשלחן ערוך (או"ח סימן ע"ה סעיף ב') כתב וז"ל, שער של אשה "שדרכה לכסותו" אסור לקרות כנגדו וכו'. ובמשנה ברורה (סעיף ק"ד) אחר שביאר היכן הקיל הרשב"א בשערות היוצאות, שוב הביא דבזוהר פרשת נשא החמיר מאוד שלא יתראה שום שער מאשה דגרמא מסכנותא לביתא וגרמא לבנהא דלא יתחשבון בדרא וכו', וע"ש לשונות חמורים בזה. ושוב הביא דכתב המ"א דראוי לנהוג כהזוהר, וכו' ע"ש.

ולכאורה צ"ע, דהנה יעויין שם (בשו"ע ס"א) שכתב כלשון הג"ל לגבי טפח מגולה באשה דאיסורו "במקום שדרכה לכסותו", ובמ"ב שם (סעיף ב') כתב: אבל פניה וידיה כפי המנהג שדרך להיות מגולה באותו מקום, וכן בפרסות רגל עד השוק, וכו', מותר לקרות כנגדו, שכיון שרגיל בהן אינו בא לידי הרהור, עכ"ל. וצ"ל מאי טעמא לא הקפידו גם בזה לשלון האדרא רבא (וזהר ח"ג דף קמ"ב ע"א) ז"ל: קול באשה ערוה, שער באשה ערוה, שוק באשה ערוה, רגל באשה ערוה, יד באשה ערוה ע"כ, הרי שהקפידו ולא חילקו גם ביד ורגל בין מקום הרגיל להיות מכוסה למקום שדרכה לגלות. ובפרט קשיא מהמשך לשון הזוהר שם דמפורש הרגישו דשינוי להחמיר בזה, ז"ל: ואף על גב דתרין אלין לא שנייה חבירא [חכמי התלמוד]. תרין אלין יתיר מערוה אינון, ע"כ. הרי שהקפידו הקפדה יתירה בהם.

אכן מצאנו להרב בן איש חי (שנה א' פרשת בא אות י"א) שעמד על לשון הזוהר הנ"ל ושוב כתב: ובספרי הק' מקביצאל כתבתי בס"ד, דגם לדברי זוהר הקדוש הנזכרים, החלק מן היד ומן הרגל שדרכו להיות מגולה, כגון הכף והאצבעות, מותר לקרות כנגדם, דאין נקרא על זה שם ערוה, עכ"ל. ועי"ש עוד שציין לדביו האר"י ז"ל בשער מאמרי רשב"י מ"ש בביאור מאמר הנזכר.

והנה בהיות שלא זכינו להיגלות ספר מקביצאל לרי"ח טוב, רצונו לדעת מה טעם וסיבה לחלק כ"ל כלשון הזוהר, עוד רצינו להתבטם בידיעת וביאור האר"י ז"ל למאמר הנזכר אם נזכה ויובן בהשגתינו הדלה.

עוד זאת רצונו לדעת, דבמקומות הרבה דרך לימודנו מצאנו שהביאו גדולי הפוסקים חומרות יתירות מלשונות הזוהר, האם אזהרות אלו שייכות ונאמרות לכל אדם באשר הוא, או שנאמרו בדוקא לזוכים ליכנס בשער בית הזוהר וסודן של דברים, וירנו המורה ושכמ"ה.

סיכום דעות הפוסקים בנידון איסור ערוה לק"ש ולהסתכלות

תשובה: תחילה נבאר עיקר הדין הגם שהוא פשוט ומבואר בגמרא ובפוסקים, ושוב נתייחס לדעת הזוהר והמקובלים בנידון זה.

איתא בגמרא (ברכות דף כ"ד ע"א): אמר רבי יצחק, טפח באשה ערוה, למאי? אי לימא לאסתכלי בה, והאמר רב ששת למה מנה הכתוב וכו' לומר לך כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורף, אלא באשתו ולק"ש, (ופירש רש"י: אם טפח מגולה בה לא יקרא ק"ש כנגדה עכ"ל). אמר רב חסדא, שוק באשה ערוה וכו', אמר שמואל קול באשה ערוה וכו'. אמר רב ששת שער באשה ערוה וכו'. (ופירש רש"י: שוק, באשת איש ערוה להסתכל, וכן באשתו לק"ש, עכ"ל. ובדפוס ראשון הוא דיבור אחד וכן צ"ל).

מבואר מדבריהם, שיש כאן שני דינים, אחד, דין איסור ערוה לקרות ק"ש כנגדה, והוא אפילו באשתו (ובעלמא אינה ערוה לו), דאם מגולה בה טפח במקום שרגילה לכסותו, אסור לקרות ק"ש כנגדו אפילו אינו מסתכל בה ע"מ ליהנות, והוא מפני איסור לאו דלא יראה בך ערות דבר וגו', דלמדו דכל ערוה אסור לקרות כנגדה בכמלא עיניו.

והדין השני מקורו הוא הלאו דלא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, והוא שלא יכיון להסתכל באשה ושהיא ערוה ערוה אפילו באצבע קטנה שלה, שאין בה טפח, ואין דרכה לכסותו. וגם לענין ק"ש כנגדה חמירא טפי ואין לקרות כנגדה אפילו בפחות מטפח במקום שרגילה לכסותו (רמ"א סימן ע"ה סעיף א'). ובבן איש חי (פרשת בא אות ח') הביא דעתו, וכתב שיש לחוש בדבריו, וכו"ה בכף החיים (סימן ע"ה ס" ק').

והנה בנוסף להנ"ל, אמרו בגמרא שם שדער וקול ושוק הן ערוה באשה. ורש"י פירש, הן לק"ש ובאשתו, והן באשת איש להסתכל בה. והיינו שבאו לרבות גם מה שאינו מעיקר גוף האשה, דהקול, אינו בראיה כלל, ובכל זאת הוא ערוה. ושיער אינו גופה ממש, ובכל זאת אסור. ולענין שוק שהוזכרו להזכירו, צריך לפרש כמ"ש הב"ח (סימן ע"ה), דהגם דהשוק שהוא מן הארכובה ולמטה דרכה לכסותו, ואם כן מאי למימרא, והלא באשת איש גם באצבע קטנה שאין רגילה לכסותו אסור להסתכל, ויישב דאי לאו קרא דמיה מוכח דשוק היו ערוה, הייתי אומר דאין לחוש כלל לגילוי השוק, ואין צריך לומר לגילוי הרגל, לענין לקרות ק"ש כנגדן ואפילו באשתו. ואפילו באשת איש ליכא איסור לאסתכלוי בהו, דמן הסתם הן מלוכלכות בטיט וכו' ולא יבוא לידי הרהור. את"ד.

ולאר דברים אלו פסק בשלחן ערוך (סימן ע"ה ס"א וב') וז"ל: א' (טפח מגולה באשה במקום שדרכה לכסותו אפילו היא אשתו אסור לקרות ק"ש כנגדה. הגהה, וי"א דזקא באשתו, אבל באשה אחרת אפילו פחות מטפח היו ערוה וכו'. ב) שער של אשה שדרכה לכסותו אסור

גנדי הלכה

גנדי הלכה: האם יש להחליט על שאלות הלכה על סמך רוב דעות, או על סמך רוב חכמים?

הגאון רבי יעקב ב"ר חיים צמח זלה"ה נולד למשפחת אנוסים בליסבון בשנת ש"ל. בהיותו כבן ל"ה עזב עיר מולדתו לשאלוניקי ומשם עלה לארץ ישראל בשנת שע"ח שם עסק בתורה בנגלה ובנסתר. לאחר זמן פנה לדמשק לשיבת רבינו שמואל בן מהר"ם ויטאל ז"ל שם נתעלה בחכמת הקבלה והשלים את חיבוריו 'צניד ומצודה' (קושטא תפ"ו), ואף זכה לכתבי רבי חיים ויטאל ז"ל שהיו גנוזים בקבר ולא היו אף בידי בנו הרש"י ז"ל, ועל פיהם סידר את רוב חיבוריו אשר הפכו לספרי יסוד בחכמת קבלת האר"י ז"ל. בשנת ת"ג לערך חזר לארץ ישראל וקבע את בית מדרשו בעה"ק בירושלים ת"ו, על תקופה זו כותב הג"ר דוד קונפורטי ז"ל בס' קורא הדורות (וינציאה תקצ"ו): "ומשם הלך לרדו בירושלים וקבע בית מדרש בביתו, ושם היו לומדים קצת חכמים בס' הזוהר וכתביבות הרב מהר"י לוריא אשכנזי. ואני הכותב למדתי בבית מדרשו קצת ימים בס' הזוהר עם פ"י אור יקר להרמ"ק וכתביבות הרב ז"ל". רבינו הוחר אחריו חיבורים רבים בכל מקצועות התורה, חלקם נדפסו ורובם נותרו עדיין בכת"י. בניהם נמצא ספר 'זר הזהב' כתי"י [נשלם בדמשק שנת שצ"ח] אשר בו סידר על כל סעיף בשו"ע אר"ח את דברי הזוהר והאר"י ז"ל הנוגעים לאותו סעיף, עם חידושים והוספות ממנו עצמו. על חיבורו זה כותב רבינו בהקדמת ספרו קול ברמה' בזה"ל: "ואחר כך עשיתי ספר גדול ובו כל סעיף השלחן ערוך לא חסר סעיף, ואצלו כתוב כל הנמצא בזהר ובספרים על ענין אותו הדין, והרבה ענינים משלי הנלע"ד לחדש או להסכים עם הזוהר או הרב זלה"ה. והוא ד' כפות נייר כתיבה דקה, וכתוב בו עד הלכות שחיטה. וראיתי עצמי בדוחק גדול מאד ושלחתי ספר הנזכר שקראתי שמו זר הזהב אל החכם השלם כהר"י בנימין הלוי, ועוד היום בידי, ושלח לי מתנת ידו הטובה". וראה עוד להגאון חיד"א ז"ל בספרו שם הגדולים (מערכת ספרים ערך 'זר הזהב'). ולפינו כמה קטעים מתוך חיבורו כתי"י הגי"ל על שדר השו"ע סי' נ"א – פ"ח.

סי' נ"א סעי' א': **אומרים ברוך שאמר קודם פסוקי דזמרה**. נ"ב: **צמח**. ברוך שאמר והיה העולם ר"ת בשו"ה, בין בחול בין בשבתות בין בימים טובים, ואין ראוי לשנות פ"ז תיבות אלו בשום זמן כי בפי"ה הם פ"ז.

נוסח ברוך שאמר: ברוך שאמר והיה העולם ברוך הוא ברוך אומר ועושה ברוך גוזר ומקיים ברוך עושה בראשית ברוך מרחם על הארץ ברוך מרחם על הבריות ברוך משלם שכר טוב ליראיו ברוך חי לעד וקיים לנצח ברוך פודה ומציל ברוך שמו ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם האל אב הרחמן המהולל בפי"ה עמו משובח ומפואר כלשון חסידיו ועבדיו ובשריד דוד עבדך נהלך יי אלהינו בשבחותיו ובזמירות ונגדלך ונשבחרך

ביאור דעת הזוהר בענין חמש ערוות

לקרות כנגדו. הגהה, אפילו אשתו. אבל בתולות שדרךן לילך פרועות הראש מותר. הגהה, והוא הדין השערות של נשים שרגילין לצאת מחוץ לצמתן, ע"כ.

המגן אברהם הביא להלכה דעת הזוהר דשער באשה אסור במשהוא, ולא כוונת מהזוהר להחמיר גם ביד ורגל
והנה במגן אברהם (ס"ק ד') כתב וז"ל: אבל בזוהר פרשת נשא (דף קכ"ה ע"ב) החמיר מאד שלא יראה שום שער מאשה, וכן ראוי לנהוג. ועיין במשנה ברורה (ס"ק י"ד) שהביא לשון הזוהר בקיצור. ונראה שלדעתו יש לחוש לשיטת הזוהר הן לענין ק"ש דאין לקרות כנגד שער היוצא, והן לענין אשת איש דאסור בהסתכלות. ומעתה נבוא לשאלתכם, והיא, דבענין טפח מגולה באשה במקום שדרכה לכסותו כתב המשנה ברורה (שם ס"ק ב') וז"ל: אבל פניה וידיה כפי המנהג שדרכם להיות מגולה, וכן פרסאות הרגל עד השוק וכו', מותר לקרות כנגדו, שכיון שרגיל בהם אינו בא לידי הרהור עכ"ל. ואם כן קשה, דלמה לא חשש גם בזה להביא דעת הזוהר (באדרא רבא ח"ג דף קמ"ב ע"א) וז"ל: קול באשה ערוה, שער באשה ערוה, שוק באשה ערוה, רגל באשה ערוה, יד באשה ערוה ע"כ, דנראה לכאורה מלשונו יד ורגל גם הם חשובים ערוה כשער וקול ושוק, מדנקט למעשה (עיין שדי חמד בכללי הפוסקים סימן י"ג אות טו). וכבר כתב הרח"ו ז"ל בעצמו בספר עץ חיים (שער א' ענף ה' דף ט"ו ע"א), שכדי להבין מאמר בספר הזוהר אין לסמוך על דעתו לפרשם כפי שכלו כאשר יעלה האופן בתוך האופן, אלא דזקא לאור הקדמות מקובלות אשר על פיהם יובנו אותם המאמרים. ואם יפרשם בפסקי הראש וסברות הכרס, יעלה בידו הרס ולא תיקון, בלבול ולא הבנה והפסד. עי"ש.
והנה, גם בנידון דידן אי אפשר לנו להבין דברי הזוהר הג"ל כפי שנראין בפשוטן, וצריכין אנו לפנות לדברי האר"י ז"ל ולעיין בדבריו בעומק כדי להבין כוונת הזוהר על נכון.
וזה לשון האר"י ז"ל (שער מאמרי רשב"י דף ס' ע"ב) בביאור לשון האידיא זוטא שמביא ומבאר שם לשון האידיא רבא הג"ל גם כן וז"ל: והתפשטותם השלישי [של החמש גבורות] היא באופן זה. דע כי שתי הערוות ש הן ירגל הן שתי גבורות נצח והוד האחרונות, ולא הזכירום בעלי התלמוד [שמנו רק שלש ערוות בלבד], לפי שנודע ששתי הגבורות האלו נמתקין עם החסדים ברדתם ביסוד דז"א כנודע וכו'. ואלו הם סוד שתי אותיות הראשונות של מנצפ"ך שהן מ"ן, בסוד המן שטוחנין בשחקים, שהם נצח והוד, ומתמתקות על ידי הטחינה, וטעמו כצפיחית בדבש, ולכן לא הזכירום בעלי התלמוד בביתת ערוה וגבורות אלא לשלש גבורות חסד גבורה ות"ת, שהן שלש אותיות צפ"ך, והם קול ושער ושוק, כי אלו לא נמתקו. אבל עם כל זה תרין אליון נצח והוד יתיר מערוה אינון מן השלשה, לפי שאלו הן הייתר תחתונות בסוד הרגליים נצח והוד אשר שם הדינים הקשים ביותר. ובפרט כי אלו השתים הן עיקר הגבורות, כי מהן נוצר תיקון הפרצוף של הנוק' כנודע, אלא שלהיותן נמתקות לא הזכירום בעלי התלמוד בשם ערוה, עכ"ל.

והנה לאור דברי קדשו של רבינו האר"י ז"ל מבוארים מעתה על נכון לשון הזוהר הג"ל. והוא, דמעולם לא כיוון לומר שצריכין לנהוג חומרת דין ערוה לגבי יד ורגל. אלא שבהיות דברי הזוהר"ק שם עוסקים בסוגיות פרצופי האצילות ותיקוניהם, ביארו כדרכם בקודש נהדר, ענין פרצוף הנוק' להתנתק על ידי החמש גבורות כנודע, וכמ"ש שם וז"ל: חמשה ערייתא אתגליין בה בסטרא דדינין חמשה. ודינין חמשה אתפשטן במאתן וארבעין ותמניא ארחין וכו' ע"כ. הרי שהחמש גבורות מתפשטות ברמ"ח אברי הנוק' דרך הגידים שבאברים שהם שבילי הדם (עיין יין הרקם שם), והן מתגלות בה בסוד חמש ערוות, קול שער שוק יד ורגל. ופירש האר"י ז"ל לפי הקדמות ידועות בשאר ידוכתי שבספריי, כי הגבורות התחתונות דנצח והוד הן עיקר תוקף הדין יותר משאר הגבורות דחסד וגבורה ות"ת, ולזה ערוות דיד ורגל יתיר משאר ערוות אינון. ונראה לענ"ד סוד הענין, כי הגבורות, מצד תוקף מדת הדין שבהן, צריך להעלימם ולכסותם

הגאון רבי יעקב משה הלל שליט"א

ראש ישיבת "חברת אהבת שלום"

הגאון רבי יעקב משה הלל שליט"א

שלא יתפשטו לשרוף את העולם בדיניהן, לכן הן ערוות שצריכות להיות מכוסות ומלובשות, ולא יתראו החוצה כלל. וזהו תיקונן והמתקנתן על ידי הכיסוי.

אולם כל זה הוא מצד עיקר בחינתן, שהגבורות התחתונות דנצח והוד מעיקרא הן תוקף הדין ביותר ונחשבות כערוות חמורות יותר. אולם מאחר ששתי גבורות אלו נמתקו בהיותן עדיין ביסוד דז"א על ידי החסדים לפני שניתנו אל הנוק, לכן למעשה כבר אינן ערוות כלל, ואינן צריכות כיסוי והעלמה כשאר השלש ערוות דחסד גבורה ות"ת שלא נמתקו על ידי החסדים. ונשאר דינן כשאר אברי הנוק' שאסור להסתכל אפילו באצבע קטנה וכו', אבל אינן ערוות ממש הצריכות להתמתק על ידי כיסוי. ולכן לענין דין הק"ש אין איסור לקרות כנגדן בלא להסתכל בהן, באשתו בשיעור טפח, ובאשת איש אפילו בפחות מטפח. וזהו ביאור כוונת הזוהר הנ"ל.

כוונת הבן איש חי בנידון זה לאור הדברים הג"ל

ומעתה מבואר היטב שאין כוונת הזוהר להחמיר בהוספת שתי ערוות דיד ורגל יותר מהנאמר בגמרא מעיקר הדין, שהזכירו רק שלש ערוות דקול שער ושוק. אלא בא לקיים ולהעמיד פסק הגמרא, וליישב ולפרש, דמאחר שחמש גבורות הן, והן הן החמש ערוות, אם כן למה בגמרא הזכירו רק שלש מהן, ויישבו ופירשו, כי השנים התחתונות הגם שמעיקרא גבורותיהן יותר תקיפות, בכל זאת מאחר שנמתקו, כבר אין דינן עוד כשלש ערוות אחרות שהזכירו בגמרא שלא נמתקו, אלא כשאר חלקי גוף הנוק' ותול"מ.

ומעתה מבוארת גם כוונת מרן הרי"ח טוב ז"ל בבן איש חי (שנה א' פרשת בא אות י"א) שכתב וז"ל: אף על גב דבאידיא רבא איתא וז"ל קול באשה ערוה וכו', הנה עיין לרבינו האר"י ז"ל בשער מאמרי רשב"י מה שכתב בביאור מאמר הנזכר. ובספרי הקטן מקביצאל כתבתי בס"ד דגם לדברי הזוהר הקדוש הנזכרים החלק מן היד ומן הרגל שדרכו להיות מגולה כגון הכף והאצבעות, מותר לקרות כנגדם, דאין נקרא על זה שם ערוה, עכ"ל. ופשוט דכוונתו כמ"ש הגם שקיצר בדבריו, וסמך על מ"ש בספרו מקביצאל ששם ביאר הענין בארוכה.

וזה דלא כפי שהבין ופירש כמ"ע הרב המגיה בספר "מראה חיים" מקורות וביאורים על ספר בן איש חי (שם אות ז'), שכתב וז"ל: ולפי זה מה שאסר בזוהר הרגל והיד, היינו ממקום המפרק התחתון והארכובה התחתונה ע"כ, הרי שהבין שדעת הזוהר לאסור כערוה גם יד ורגל, אלא שהנאסר הוא הזרוע והארכובה, ולא פיסת היד והרגל. וקשה טובא על הבנה זו, דהרי כבר הזכיר "שוק" ומה הוסיף ב"רגל" אם הכוונה שוב לשוק בלבד וצ"ע.

הרגשה על דעת הרב שולחן הטהור שפירש מדעתו דברי הזוהר לחומרא

אולם ראיתי בספר שולחן הטהור להאדמו"ר מקומרנא צ"ל (בסימן ע"ה סעיף א') שכתב וז"ל: שער באשה ערוה, קול באשה ערוה, שוק באשה ערוה, יד באשה ערוה, רגל באשה ערוה, ונגד כל אלו אסור לקרות בין בעל ובין אשה אחרת, ויד היינו זרוע, עכ"ל. הרי לן שהבין מדעתו בכוונת הזוהר דלעולם כל חמש ערוות אסורות. ומ"ש בסיום לשונו "ויד היינו זרוע", כוונתו דפס היד והאצבעות דאי מותרות אבל ברגל פירש הכוונה על כף הרגל שאינו בכלל שוק שהזכירו כבר. הרי לן שלדעתו כוונת הזוהר להוסיף שתי ערוות, שהן הזרוע עד פיסת היד, ופיסת הרגל.

והנה הרב שלחן הטהור לא הזכיר לדברי האר"י ז"ל, ואולי נעלמו ממנו לפי שעה. ולענ"ד הייתה בכוונת הזוהר הוא כמ"ש בס"ד על פי דברי האר"י ז"ל בשער מאמרי רשב"י, דלעולם גם לדעת הזוהר אינן רק שלש ערוות האסורות, וככל הנ"ל, וכפי שביארנו בכוונת מרן הרי"ח טוב ז"ל, ודו"ק.

האם חומרת הזוהר והמקובלים הן חיווב לגבי הכלל או דוקא ליחידי סגולה

ולענין מה ששאלת אודות מנהגי הזוהר והמקובלים, ושארי חומרות שהזכירו, ומנהגי החסידות שבהם, האם הם חיווב לכל אדם או ליעידו בניה דוקא. הנה כבר הארכתי בזה בכמה מקומות מספרי, (עיין שו"ת וישב הים ח"א סימן כ"א, ובדברי פתיחה לספרי עמודי הוראה ביאור לספר מורה באצבע לגר"ע הרחיד"א ז"ל). ואין צורך להכפיל הדברים כאן. אולם במסקנה העליתי שם כי עיקר החיווב לקיים דברי הזוהר והאר"י ז"ל הוא דזקא ללומדי הקבלה, אלא שאותם מנהגים שעל דרך הסוד שהונהגו בציצור על פי הוראת גדולי הפוסקים, ותפשטו ונתקבלו בהרבה קהלות, ודאי שכל אדם חייב לקיימם וכהוראת הפוסקים, ותבוא עליהם ברכה.

- ונלע"ד דלכן כתב שם שמתפשטין החמש גבורות בכל רמ"ח איברין דילה, שכולן אסורות בהסתכלות.

תשובות וחיידושים מכת"י רבותינו נ"ע

עורך: הרב שלום הלל

הגאון רבי יעקב צמח זלה"ה

בעבור עמלק אין שמו של הש"ת שלם כביכול כמו שאמרו ז"ל, וזהו לשמך הגדול שיהיה שלם וגדול. **להודות לך** פירוש כי כלשון ושפה שנתן לנו הש"ת אינו לדבר לשון הרעה רק להודות אל הש"ת ולרוממו, ואנו זוכרים מה שאירע למרים על שקטרגה דובריה לשון הרע כנגד משה, ולכן אנו אומרים להודות לך שהוא עם הפה. זכירת שבת באומרך **וזוכרתם את כל מצות ה'** תכוין לקיים מצות עשה לזכור את יום השבת שהוא שקול ככל המצות. וזהו למען תזכרו ועשיתם את כל מצות. וכן אמרו בירושלמי ברכות פרק ראשון. כנראה ל'.

סעי' כ': **צריך ליתן ריוח בין תיבה שתחלתה כסוף תיבה שלפניה וכו'**. הרב [האר"י] זלה"ה, צריך לשים ריוח בין הדבקים שהם ששים אתוון כנזכר בתקונים דף כ"ג ב' שהם סוד הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה וכו'. **צמח**. שאלתי אל החכם הנעלה כה"ר **חיים הכהן** נר"ו מה הם אלו הששים אתוון דבוקות. ואמר לי ששמעו מחכם אחד שהם אלו: **על לבבך ו', בכל לבבך ו', בכל לבבכם ו', עשב בשדך ד', ואבדתם מהרה ה'**, **על לבבכם ו', כנף פתיל י"ו**, **אתכם מארך ח'**, הרי כולם הם אתוון העולים ששים והם דבוקות. **צמח**. עיין ברבה דף קצ"ט, ובמסכת ברכות פרק שני דף ט"ו בתוספות שם.

סי' ס"ג סעי' ב': **מי שרוצה להחמיר לעמוד כשהוא יושב ולקרותה מעומד נקרא עבריין**. נ"ב: **צמח**. ואם תאמר למה קם ר' אלעזר לקרות ק"ש ולומר עמידה ככתוב בדף פ"ח ב". ונ"ל כי אינה קימה ממש אלא עמידה בפסוק ראשון ולעמידה, כי הלא לא היה ישב אלא אזיל וקם לקרות ק"ש וצלי צלותיה, מה עמדה בעמידה אף עמדה בק"ש. וקם לשון לא קם נביא עוד", ויקם השדה והמערה".

סי' ס"ו סעי' ד': **כהן שהיה קורא מסיקא שמע וקראוהו לקרות בתורה יש מי שאומר שממסיק ויש מי שאומר שהיה מסיקא ואלה כדבריו**. נ"ב: **צמח**. כפי דברי הלבוש"י בין כהן בין כל אדם צריך כשקורים אותו לקרות בתורה, כי כבוד התורה עדיף מכבוד הבריות ויראתם [שממסיק בשבילם], ואמר שכן נהגו. ואולי שהדין נוטה שלא להפסיק, מפני שגם זה כבוד התורה הוא, כי הלא שמע ישראל הוא תורה. גם נ"ל כפי הדין האמור כאן שאם לא יש כהן אשר שצריך להפסיק.

סי' פ"ה סעי' א': **לא ילך אדם במבואות המטפנות ויניח ידו על פיו ויקרא קריאת שמע וכו'**. הרב ר' **חיים** [ויטאל] זלה"ה כשהיה מהלך והיו בני אדם נותנים לו שלום, אם המקום היה נקי היה משיב עליכם שלום. ואם היה מקום מטונף היה משיב להם עליכם ברכה טובה. ואמר הוא זלה"ה שכן ראוי לכל אדם לעשות כדי שלא להזכיר שלום שהוא שמו של הקב"ה במקום שאינו נקי.

^[1] נדפס ע"פ כת"י בס' כתבוני לדורות, הוצאת אהבת שלום, עמ' ק"י. 2. עי' ספרי פרשת שלח פסיקא קט"ו. 3. תנחומא ס"פ כ' תצא. 4. שיר השירים ג' ז'. 5. תלמיד מהרח"ו ז"ל בעל ספר טור ברקת (קושטא ת"י), ראה עליו שם הגדולים בערכו. 6. ע"ב ד"ה בין הדבקים. 7. זוהר שמות דף קע"ח ע"א: רבי אלעזר ורבי יצחק הוו אזלי באורחא ומטא זמנא דק"ש וקם רבי אלעזר וקרא ק"ש וצלי צלותיה וכו'. 8. דברים ל"ד י'. 9. בראשית כ"ג כ'. 10. סי' ס"ו סעי' ד'.

המנהג ועמנו

הרב אליהו נכס כולל "אהבת שלום" י-ם

חמים. וכתב שם בשם השל"ה: דמי שלא יכול לעשות כן מחמת איזה מניעות יחשוב לבלו בשעת רחיצה הא אדיתא בפרק היה קורא ריש דף ס"ז א"ר חייא בר אבא אמרו בבבלי ובתנאי דמיה ונוטל עליו ומניה תפילין וקורא ק"ש ומתפלל מעלה עליו הכתוב וכו' וכן נראה שהיה נושא פסוק זה באותו מקום. ומה שהביא הרמב"ם בפי' המצוות לאמר ליה רבא ולא סבר ליה מ כאלו טבל אחריץ בניקון ולא כתיב אחריץ בפי' [כלומר מש"כ] ארחץ בניקון משמע ארחץ כל הגוף ולא כתיב ארחץ כפי' לדרשה! אחת לומר שמעלה עליו שכר רחיצת כפי' כאילו טבל כל גופו, רש"י ומי שיצטער על שאינו טובל את עצמו ומתלבש ברוח טהרה בשעה שרוחץ אז הוא כאילו טבל ומחשבה טובה הקב"ה מצפה למעשה ע"כ. ובספר כי החיים סי' פ"ח אות ה': כתב: ועוד עיין בדברינו לעיל סי' צ"א אות כ"ה שכתבנו מד שם א"ל שבבילה יעשה נטילה של ארבעים פעמים יע"ש (שבאר הכונה שיש לעשות בנטילה).

בדין מים שאובים לטבילת עזרא, ובערש"ק ויו"ט

כתב במ"ב ס"י פ"ח ס"ק ד': וכתבו האחרונים שארבעים סאה מים שאובים כשרים לטבילה זו. ועיין בספר י"ג אמירות להר"ג ר' שריה דבליצקי שליט"א עמ' י"ז שכתב: המתקדשים והמטרהים ללכת למקוה כל יום וכן בזמני קודש וערביהם צריכים להתקדש ללכת למקוה כשרה ולא שאובה, וכפרס וכוונתם"ל כדוברה בפנים לשון המהר"ל, וכן כשטובלים באשמורות חג השבועות כמבואר בשער הכוונות דף פ"ט ע"א שאז ממשיכים בחינת הכתר, ומובא בזה"ק אמור צ"ח ע"ב במשל על טבילה זו שהיא: כהנאה ב" טבילה דמיון ובעיני. ר' שצריך אפילו מים חיים לטבילה זאת, וא"כ עכ"פ יאמרו נ"ד בדרגה גמ' ששכ"פ היתה המקוה מקוה כשרה של מי גשמים או לא מים שאובים, ועוד מדע"י הסוד שבזה"ק ודברי האריז"ל שם במקומם נמשלת טבילה זו כבטיבת הכלה הטובלת ולכלה לכו"ע לא סגי במים שאובים. ואם נפשך לומר שאין לנו עסק בסתרות, אם כן בכלל מה סיבה של טבילה זו שפע"י הפטש ואין בה שום חיוב ודברט של שהיה ניעור כל הלילה ואלו נטמא בשום חשך חשך, ואנחנו רואים שלמעשה כמעט אף מקום פנוי במלכות באשמורות שבועות מחמת רוב הדוחק וכוכו. וכתב שם בסוף דבריו: עוד אמרתי להעיר דמיון שיש אומרים שצריך לבדק"מ חיים וכדכתב בהלכה למשה שם ועל כן מי שנוטע בכ"ה באלול לצפת ומירון שישתדל בליל"ג לטבול שם במקוה של בינו האריז"ל שכן הנה מים חיים ואז אם יוכל להחזיק: שריתו עד ר"ה ואדם קשיש גם עד יוח"פ, תהיה ביזו מעלה גדולה להסתר לפי חידושי' במים חיים, אם יזהר וישמר שאלו לא לבטל מצות עונה עבור חומרת של חסידות. וזאת אמאנו עיין בשו"ת תורה לשמה לבא"ח שאלה שעה": שאלה, ארבעים סאה מים שאובים אם יועילו לטומאת קרי, וכן אם יועילו לטבול בהם בע"ש ובעיט"ל להמשיך על ידי טבילה זו הארה כפי כוונת בינו האריז"ל זיע"א, וירנו המורה ושכמ"ה, תשובה. אף על פי שהשואבים פסולים לטבילת אמירה נדה מים כשרים הם לבדל קרי וטבילה וכוונתו על לבדל קרי וכו' וא"כ ה"ה נ"ה דמהי: אם טבילת שבת ויו"ט ו"ה הסוד מבאר שהטוהרין מטומאת קרי ה"ה דיש בהם כח להמשיך הארה ג"כ למלעלה וכו' עיי"ש.

בענין ט' קבין

[illegible]

שיעור ט' קבין

ושיעורו ט' קבין כתב בספר חיי משה שם: וראה במנחת יצחק ששיעורו ט' קבין במידות
ומזמנינו הוא יש אומרים ל"ב ליטר ויש אומרים ט"ז ליטר, ובספר מידות ושיעורי תורה
והכתב שלדעת הגר"ח נאה הוא 42.44 ליטר ולדעת החזו"א הוא 24.6 ליטר. ועיין בנפש
חיה (מרגליות) שהביא יש אומרים 41.3 ליטר ויש אומרים 48.5 ליטר.

חציצה בט' קבין

וכתב שם עוד בד"ה חצוצה בתשעה קבין: אף דכטבילה אין מדקדקין בזה [בחציצא]
 תכתב באלף למטה (מטה אפרים סי' תר"ו סעיף ח') דבתשעה קבין פוסלת חצוצה כמור
 תכתב ידים לסעודה, וע"ש בהגה דמספר בצ"ע לו דריו. וכתב שם עוד בד"ה בתשעיה
 קבין: כתב פמ"ג משב"ז וכן נראה מנאר שחידים דיש ליהור בתשעה קבין שיבואו לו
 גופו בכל מקום, וכן מבורא בארץ צבי, ועיין מ"ב. ובאלף למטה (שם) כתב: דעכשיו
 ממטילין תשעה קבין וכמנע מחצית גופו לא הגיע מים כלל, וכתב דראיתא פמ"ג אינו
 מוכרחו, רק צריך שכל המים יעברו ענ גופו וסביב לו ועריך שיהיה ראוי לביאת מים.
 וכתב שם עוד בסוף ד"ה חצוצה בתשעה קבין: בפמ"ג כתב שצריך שיטפחו רגליו
 בנמים קודם שיטפח ע"יו ט' קבין, ובשערי תשובה הביא שנין דבר זה מעכב ואף
 שרגליו נוגעות ממש בארץ יצא, וכ"כ בארץ צבי (סי' פ"ט).

בענין טבילת עזרא

[illegible]

בביאור המנהג ליטבול בכל יום

כתב בספר מנהג ישראל תורה: איכא כמה טעמים ע"ד שראוי לטבול בכל יום, משום חשש טומאת הגוף שמה טמא לבילה, דאנ"ל: דאיהו לא ידע מטומאת קרי דילמא נטמא יצאה מגופו בלי ידיעתו (חתן סופר שער טהרות ידים והגוף והמקום ס' ד', וגם, אם יטמא דאין לחוש כל כך אלא עכ"פ יש לחוש שמא ראה מים חלקים דאם אינו מטמא מ"מ הוא פגם עי' מג"א סימן זה וסימן טר"ה), בתפארת שלמה בליקוטים לפ' זוהרע כתב דידוע מפי הקדושים דאם אדם בא ח"ו ליד קישוי אבר אף שלא ראההו ולא הרגיש אפי' הרי כבר נעקר הזרע מהמוח ואם לא יצא עכשיו יצא היום או מחר ועל מ"ר ע"כ, ואף דבעל ההלכה אינו טמא אבל פגם בנפשו מיהו וימי יאמר זיכרתי לביב: עי' רמב"ם דאדם טבול בכל יום, ופשוט' קיימק ב"ה. ובשפ"ה הקדוש ברוך הוא האותיות אות ט' כתב דגם על מחשבה רעה צריך טבילה, וכ"כ בספר אמרי קודש הלהר"ק מסטרעליסק ז"ל, והיו אין אדם ניצל ממנו בכל יום כדאמרי חז"ל במס' בבב"ב דף קס"ד וע"כ בעי טבילה לטהר נפשו מטומאת העבירות, דנוסף לטבוב בעינין דגם טבילה כמו דליל ביוד"ח סוף ט' רמ"ח דבעל תשובה צריך טבילה, והרי נצטוונו במפי הוזה"ק בכל קדושה לטבול לעשות תשובה על מה עבדוין כל יומא ובבוקר צריך טבילה (ליקוטי מהרי"ח) וכו' עיי"ט. ועיין בספר טהרת השבת כהלכתה שכתב בשם הגאון ר' יעקב קמנצקי זצ"ל: כי לדעתנו מה שהנהיגו גדולי החסידות את הטבילה במקוהיה בכל יום עלתד החסידים הטעה היה כדי לבלט את אדם הצניעות בזה היינו שמוכיחין וטובלו בזה יום ממילא לא היה נרגש עליה הרואים וטעם הוא זה הצורך לא אלא ועיין בקריינא דאגרתא למרן הגרי"י קנייבסקי מכתב נ"א שכתב לאדם שרצה ללמוד אומנות, דלענ"ד מוכרח לעשות הרבה גדרים ושמיניות שלא להסחף ח"ו עם הזרם החילוני, והיותר נחוץ הוא וכו', ג' להיות טוב מאד טבול במקוה, וטבילת עזראי היתה כחובה וזה מביא ליד קדושת המגשבה וטהרת הנפש ע"כ. ועיין בספר טהרות השבת כהלכתה ועי' מג"א במכתב מהגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א בתוך דבריו: ונמצא אצלי בכת"י דברי רבי שמואל מלצן זצ"ל שהיה בקי נפלא במנהגי הגר"א והוא מצאין השטובלים אף בטהורים נראה שאין בזה אפי' מדת חסידות, וראה שבשבת (קט"ז) מעשה אחד שירד וטבל וחשדוהו וקשה למה חשדוהו בלא אפסרת שבשבת אף בטהור, וביד מוכח שאין בזה שום חסידות, ונאמנה עלינו דבר זהו שהוא דעת תלמידי רבינו הגר"א זצ"ל. והמקור לטבילה יום יום שלא שמענו נוהגין כן פשוטי עם או ת"ח עד זמן אחרון, רפיא, ויש אומרים שראוי לטהר עצמן יום יום בבוקר כבעל תשובה וצריך טבילה ואשרי חלקו אם כזאת זוכה יום יום לטהרה כצדיקי עולם שאז ראוי לטבילה, אבל ישראל קדושים הם ולא נחטס במנהגיהם שבדאי יש בזה לדעתם תועלת, אבל להגר"א זצ"ל נראה כמ"ח לא נהג בזמנו רוב תלמידי לטבול בטהור כמ"ס.

ש"ץ בטבילת עזרא

כתב בספר שעיי הארז סימן פ"ח טע"א ז"ה ועיין שו"ת נט השמים: ועיין בשו"ת מן השמים לרבינו יעקב ממרושי במעלי התוספות וז"ל, ועוד נתספקנו על טבילת בעלי השמים וכן והשיבו שאלתם את: ה' אליקים ה' אומר זו תפלה ואפשר טמא ומילתא קרובה, ואם תחברו עשר טומאות, אינו זמנה טומאה באונס לטומאה מדעת, אינו זמנה טומאה הבאה ממקום אחר לטומאה היוצא מגופו, ועודא כשתקין, רוח הקודש ראה ויתקין וכו', ודבר זה גורם אורך הבלות כי אם הייתה שמענו ישראל תפיקנה כבר נתקבלה תפלתם זה ימים רבים וכו', ואחר זה היתה שמענו מאחורי הפרדוד לטהר לטוב לישראל יחד: א"א אפשר אך וכו', סתרו שלוחי ציבור בכל מקום ימיהו ביאת הגואל ובכל מקום מושג לשמי נחמה טהורה אבוא אליך וברכתך ע"כ.

עיינען בספר רוח חיים רבינו חיים פלאג' סימן כ"ח שכתב: ומה גם אם הוא ש"ץ
דיהיה שלא עיבור התיבה אם לא טבל כמ"ש הספר דזע אברהם סי' ו', וכמ"ש נמי
אורחות יוסף פ"י וכו' עיי"ש. וכן מוקדקם מספר תורה לשמה לבא"ח סימן מ"א
בענין מצורע הציבור: תשובה, הנה ודאי שמצורע חשיב כמשהטמא ויוצאת
ועליו מגופו שהם זבין ובעלי קריין ומפני כך גרע מטמא מת לענין זה של טבילה והיה
ראוי להעבירו מלהיות ש"ץ וכמו שטענו קצת מן הציבור בזה ע"כ, משמע מדבריו
שבשלך קרא אסור להיות ש"ץ. אומנם במ"ב סי' י"ג ס"ק ט. כתב: אפשר כי יוצאין ונראים
לשגור בו שטיבל ועכ"פ המגדים הצואים מעליו עיי"ש. ובספר חיי משה
כתב בשער' לבושי מדי' המלץ בעד המקילים וכתב שאפי' לדעת המחמירים
בזה"ח יש להקל שהרי אין ש"ץ מוציא אחרים די חובותן לפי שכולם בקיאים. ובספר
טהרת השבת החלכתה עמי ר"ח כתב בשם בעל שבת הלוי וז"ל: ובגד שליח ציבור
גדלם כתב בש"ת שבת הלוי ש"ץ מציין קל"ו אות ד' וז"ל: ומכ"מ מה שפשוט להו להנהיג
בזה"ח דהז"ח שבת הלוי ש"ץ מציין רבי"ח א"י נכון בזה, חזק דאורייתא ודושה
נחותה הש"ץ, וגם איכא קריאת התורה וקריאת המגילה ופרשתו וזרע דאורייתא
שייך בכל הדורות לש"ץ אם לא דאיכא בעל קורא מיוחד עיי"ש.

מי שאינו יכול לטבול

גופו בריא יחמיר במ' סאה, ואם גופו חלש או בימי הצינה יתן עליו ט' קבין של מים

האם צריך להטיל מים קודם טבילת עזרא

ביה"ל סי תר"ו סעי' ד' ד"ה משום קרי: עיין בהגהות הגאון ו"י פיק דאזתן חסידים ואנשי מעשה הנוהגין תמיד לטבול לקריין כתקנת עזרא צריכין לזיזר להטיל מים

האיר המזרח - המשך מעמ' ד'

לקרות ק"ש כנגד דבר מעופש

הכתב המב' (סי' עט ס"ק כג) בשם הח"א והמנחת שמואל שמה שנסדר מחמת עיפוש וקשיש וקשה ש' ריח ע' מופש ק"ח אסור לקרות ק"ש ושה"ח מלכ"ה השיג על דבריו וכתב ששברמב"ם בפ"ד מנחות תפלה ה"ט משמע שמותר ורק גדולי החכמים היו נזהרים מזה ובעת התפלה, אמנם הגר"ח זצ"ל בספרו בא"ח (ש"ר פ' בא ה"ה) פסק שכל דבר המסריח וכן משהמחמת שנתעפש אסור מן התורה לקרות כנגדו ושיש להתרחק ממנו כד"ן צואת אדם. וכן הדקף החיים (סי' פ' אות ב) הביא שהפנ"י, המחצית השקל והפתח הדברי הביאו לדברי הגר"ה, ושהרב אליעזר פאפו זצ"ל בספרו חסד לאלפים כתב ש"ה' בבית מטבחים' או אצל לבב משרה שוליון ע"ש ערות וכדומה. ע"ש. שם בארע"ה הגר"ח קניבס; ש' משה' בספרו שו"ה הלכות (סי' פ' אות ד) שהמב' צ' עצמו בשיעור צ"ח חזר בו לזה: והסכים לדברי הא"ר. ע"ש

לקרות ק"ש כנגד עביט של מי רגלים המיוחד ג"כ לתשמיש אחר

כתב מרן (סי פז סי"א) וז"ל: "קרה של רעי ועבשתי של מרגלים של חסד או של עץ חיים".
הרחיק ממה כמצאה אפילו הטיל בהם מים, אבל אכן של מכתת או של זכוכית.
ואו של חסד מופה ומותר אכן הם הרוצים יפה" ע"ל. וישנם בהם טעמים בב"י, למה לא
המועיל שיטיל לתוכם רביעית מים וכמו בדן מ' מרגלים (בסי עז סי"א). הרמב"ם והרא"ש
כתבו הטעם דכיון דמיוחידים לך הואיל להו ככה"ם ואפי' אין בהם ריח ער ור' יונה כתב
הטעם דמיוחידים להו כזו אומר וסור מן התורה מורה מחנין קדוש, אבל מ' מרגלים
אפי' אסורים אלא מדרגן להו אסרה תורה אלא כגד עומד מהם היילך אצל מ' נתינת
אמים. ומרן בב"י נתן טעם אחר, דמי מרגלים משום דצוללים עומד ומתעורבים במים מתבטלים

שי"ח הלכה

ברכה וד"ת מול שקית פח הזבל בבית

א. שאלה: כשיש בבית שקית פח הזבל סגורה, ואין ריח, האם מותר לומר ברכה וד"ת בתוך ד' אמות, שקיי"ל שצואה מכוסה, כשאין ריח, מותר לקרות ק"ש תוך ד"א, האם שקית נילון נחשב כיסוי, או לא.

תשובה: יתכן. (תשו' דולה ומשקה עמוד ס"ג).

[א"ה: מרן שליט"א אמר לי, שכשכותב יתכן, כוונתו שדעתו נוטה לצד זה, וכאן יהיה מותר].

ב. שאלה: (המשך להנ"ל), כשנתיר בשאלה הקודמת, בזבל שבתוך שקית נילון, האם נתיר גם בשקית שקופה, כדין כיסוי זכוכית שהוא כיסוי לצואה.

תשובה: אין חילוק. (תשו' דולה ומשקה עמוד ס"ג).

[א"ה: הנה יש מקום לדון לאסור בשאלות אלו מצד שהשקית פח הזבל עצמו יחשב גרף של רעי, ויאסר בד"ת ותפילה כנגדו, אולם יש להתירו מב' טעמים: א. שבפלסטיק וניילון הרבה פוסקים סוברים שאין דין גרף של רעי, שלא בולע הטינוף והריח, והוי כמו כלי מתכות וזכוכית שקיי"ל (סי' פ"ז סעי' א') שאין בהם דין גרף של רעי, [מביאים זאת בשם מרן הגריי"ש אלישיב שליט"א, בספר אשי ישראל (סי' נ"ג אות לג)], ובהגותו הגריי' שוב שליט"א בספרי דולה ומשקה כאן, אולם יש לעיין שבאגרות משה (או"ח ח"א סי' כ"ז) נסתפק אם בפלסטיק יש דין גרף של רעי, ובאורחות רבינו (ח"א עמוד כ"ה) הביא ממרן הסטייפלר בשקית של קטטר העשוי מניילון ופלסטיק שיש לו דין גרף של רעי ע"ש, ומשמע דפליג על הנ"ל וצ"ע]. ב. יש להתירו מטעם אחר, [אפי' את"ל שלפלסטיק יש דין גרף של רעי], עפמש"כ מרן הגרש"ז אורבך זצוק"ל, בספר נשמת ישראל [או"ח סי' ע"ו הערה ט', הובא כאן באשי ישראל סי' נ"ג] שבחד פעמי אין נחשב גרף של רעי, וממילא שקית פח זבל שהוי חד פעמי לא נחשב גרף של רעי.]

ברכה ות"ת מול פחי זבל סגורים ברחוב

ג. שאלה: האם מותר לומר ד"ת ולברך מול פחי זבל סגורים ברחוב, כשאין ריח רע.

תשובה: יש מקילין. (תשו' דולה ומשקה עמוד ס"ג).

[א"ה: יש לדון לשיטות הפוסקים, [הובא בשאלה הקודמת בהערות], שגם בפלסטיק יש דין של גרף של רעי, א"כ שיאסר כאן מצד זה, ויתכן שמכיון שרגילים להניח הזבל בתוך שקיות, א"כ אין הצואה נוגעת ממש בפחים, לכן לא הוי גרף של רעי.]

ד. שאלה: (המשך להנ"ל), האם מכולות גדולות של זבל הנמצאים ברחובות גם דינם כן. (ואם נאסור נמצא שאסור לדבר בלימוד בכל רחובות העיר).

תשובה: אם אין רואים הזבל, ואין ריח, יש מקום להקל, (תשו' דולה ומשקה עמוד ס"ד).

[א"ה: משמע מתשובת רבינו שליט"א, שסגי במחיצות שמסתירות הזבל, אפי' כשאין כיסוי מלמעלה, והנה הביה"ל (סי' פ"ז סעי' ג') מביא בזה מחלוקת אחרונים, במחיצה פחות מ' המסתרת צואה בלי כיסוי מלמעלה, אם מועיל, וצ"ל שכאן בדרך כלל יש מחיצה י' טפחים, אבל צ"ע שלפעמים מהזבל ולמעלה אין י' טפחים, ואולי שבדרך כלל המכולות מחזיקות מ' סאה, ואז הפמ"ג מיקל גם בפחות מעשרה].

ד"ת מול משאית פח הזבל

ה. שאלה: האם מותר לומר ד"ת מול משאית פח הזבל, או לא.

תשובה: אם אין ריח, והאיש נמצא בבית אחר, יש מקום להקל, (תשו' דולה ומשקה, עמוד ס"ד).

[א"ה: צ"ב כוונת רבינו, במש"כ והאיש נמצא בבית אחר, ואולי הכוונה כשרואה מביתו את המשאית פח זבל, ולפ"ז אם נמצא ברחוב יהיה אסור, וצ"ב טעמא דמילתא, שהרי הזבל מכוסה ומצד גרף של רעי, הוי כלי מברזל, שאין בו דין גרף של רעי, ושמא משאית זבל מטונף ביותר והוי גרף רעי גם בברזל, וכן מצאתי בספר אישי ישראל בשם מקצת פוסקים, ע"ש].

ברכה כשמחזיק כוס שתן לבדיקה

ו. שאלה: המחזיק כוס שתן לסגור למוסרו לבדיקה, האם יכול לברך אשר יצר, (כשנטל ידיו).

תשובה: יתכן שמותר. (דולה ומשקה עמוד ס"ד).

[א"ה: משום דהוי כיסוי שקוף, שמועיל לצואה, ומצד גרף של רעי, חוזרים הטעמים של שאלה ב', מטעם פלסטיק או מטעם חד פעמי, ע"ש.

ריח בושם האם מתיר כשיש ריח רע

ז. שאלה: כשיש ריח רע שאוסר בד"ת וברכה, ועושה ספראי ריח של בושם שעיי"ז לא מריחים את הריח רע, האם מותר אז בד"ת וברכה, או לא.

תשובה: יצא חוץ לחדר ויברך על הריח טוב, (תשו' דולה ומשקה עמוד ס"ד).

[א"ה: הנה כוונת רבינו פשוט, שמדובר בבושם עם עיקר, שיש בו ברכת ריח, אבל בספראי שאין לו עיקר, אין בו ברכת בשמים. וסובר מרן שליט"א שריח טוב לא מתיר לברך ולדבר בד"ת במקום שיש ריח רע. וכן מביא בספר אשי ישראל תשו' מרן שליט"א (אות ע"ב-ע"ו), [בין כשיש צואה, ובין בריח רע בלי צואה], שלא מהני עשיית ריח טוב להתיר, והוסיף שם מרן שליט"א, הטעם, דהוי כמו סותם האף, שלא מהני, (שהרי הריח רע נמצא, ורק ע"י הריח טוב לא מריחו, ולא מהני). ועי' ספר אישי ישראל (בפנים), שמביא, שיש מקצת דיעות באחרונים הסוברים שכן מועיל ריח טוב להתיר, ע"ש. וכן מצאתי שבספר שאלת רב (עמוד קפ"ב) ענה מרן שליט"א בלשון זה "יש דעות בזה", ע"ש].

כמה אופני ספיקות בכיסוי צואה

ח. שאלה: האם אפשר לכסות צואה באיסוה"ג, להתיר ק"ש וברכה, או לא, (ששמא לעשות היתר לקרוא ק"ש לא נחשב הנאה, שרק מסלק מונע).

תשובה: אסור, (תשו' דולה ומשקה, בכת"י).

[א"ה: צ"ע אמאי לא אמרי' מצוות לאו ליהנות נתנו, ושמא ק"ש כתורה, ובתורה יש דיעות בפוסקים שליהנות נתנו, וצ"ע.]

ט. שאלה: הנה כיסוי מים על צואה קיי"ל שלא מהני, וזכוכית מועיל, ונסתפקו (להגדיל תורה), איך הדין באבקה מזכוכית, האם דינו זכוכית או כמים, האם יוכל לכסות בו צואה, או לא.

[שתלוי מהו סברת החילוק בין זכוכית למים, האם מפני שהוא גוש אחד, או משום שמים ניידים וצ"ע]

תשובה: צ"ע, (תשו' דולה ומשקה, בכת"י).

י. שאלה: עוד נסתפקו (להגדיל תורה) המכסה צואה ע"י בלון, (שעושים ממים עם סבון), האם דינו זכוכית ונילון ומועיל, או שגרע מהם, (ונפ"מ להולך במדבר, ואין לו עם מה לכסות, רק בזה).

תשובה: דבר שאין מתקיים. (תשו' דולה ומשקה, כת"י).

[א"ה: צ"ל שעדיף מקרה, שכתוב [במ"ב סי' פ"ב ס"ק א'] שמועיל בו כיסוי, אפי' שמפשיר בסוף, שקרר מתקיים יותר זמן, ודו"ק].

י"א. שאלה: נסתפקו כשיש ערפל, והצואה לא נראית מחמת הערפל, האם נחשב כיסוי, או לא, וכן בחדר המלא באדים, האם נחשב כיסוי לצואה, או לא.

תשובה: לא, (תשו' דולה ומשקה, בכת"י).

[א"ה: צ"ל שאפי' שמחמת הערפל והאדים לא רואה את הצואה, אין מתיר, דהוי כמו צואה בלילה שאין רואה שלא מהני להתיר, וצריך כיסוי דוקא, ודו"ק].

ד"ת שנתחדשו בבית הכסא האם מותר להדפיסם, ולאומרם בשיעור

יב. שאלה: מי שנתחדשו לו חידו"ת בבית הכסא האם מותר להדפיסו בספר, ולאומרו בשיעור, או לא.

תשובה: עי' זבחים ק"ב: (תשו' דולה ומשקה, עמוד שכ"ב).

[א"ה: הגמ' שם מספרת, שעמוד שלם בגמ' נתחדש לר' אלעזר בן ר' שמעון בבית הכסא, והגמ' שואלת שאסור להרהר בבית הכסא, והגמ' מתרצת לאונסו שאני. (ופרש"י שמהרהר בע"כ ע"ש). מבואר בגמ' שאם נתחדש ד"ת לאונסו מותר להדפיסם, ודף אחד מהש"ס נדפס ממה שנתחדש לתנא בביה"כס לאונסו, ובדרך שיחה (עמוד תפ"א) הביא ממרן שליט"א, שד"ת אין מקבלים טומאה, ומותר להדפיסם, [ועדיין צ"ע, כשאינו לאונסו ועבר איסור, אם מותר להדפיסם].

לימוד תורה כשעל בשרו צואה מכוסה

יג. שאלה: קיי"ל שבתפלה, כשיש על בשרו צואה מכוסה, יש מחמירין שאסור מדין כל עצמותי תאמרנה, וצ"ע איך הדין לענין ת"ת, האם גם צריך להחמיר כשיש על בשרו צואה מכוסה.

תשובה: אסור, (מדולה ומשקה בכת"י).

[א"ה: צ"ע מהו הטעם שפסק רבינו שאסור בלימוד תורה כשעל בשרו צואה מכוסה, הרי הטעם שאסור בתפילה, הוא מצד כל עצמותי' תאמרנה, ובתורה לכאורה אין דין זה, ומצאנו כן ברמ"א (סי' מ"ח) שכותב שנוהגים להתנוועע בשעה שקורין בתורה, מטעם דוגמת נתינת התורה שנתנה ברטט, וכן בשעה שמתפללים על שם כל עצמותי תאמרנה, מבואר ברמ"א שרק בתפילה יש את הטעם של כל עצמותי' תאמרנה, אבל בתורה הוצרך לטעם אחר, וא"כ צ"ע מדוע אסר רבינו בתורה כשיש צואה מכוסה על בשרו, וצ"ע].

בירור בכמה מצוות אם מותר לעשותם במקום צואה וטינוף הפרשת תרו"מ במקום צואה

יד. שאלה: האם מותר להפריש תרו"מ כשיש צואה וטינוף באותו מקום, או לא.

תשובה: אם אין ברכה, כתבנו בזה בבה"ל פ"ד ממעשר שני ה"ד ד"ה וכפודה ע"ש. (תשו' דולה ומשקה, עמוד רפ"א).

[א"ה: מרן שליט"א מאריך שם מאוד בענין זה, ומבסס השאלה, מכח בבה"ל סי' תקפ"ח (ה' תקיעת שופר) בה"ל ד"ה שמע, ששם חידש הבה"ל שאין לקיים מצוה במקום מטונף, (ואם באמצע תקיעת שופר עשה קטן צרכיו בבית כנסת חייבים להפסיק התקיעות), מב' טעמים: א. שהרהור בכוונה לצאת במצוה הוי כד"ת. ב. שקיום מצוה הוי עבודת השי"ת, ואין לעשותו בבזיון, (וכ"ש מזה שלא מתקנין שופר ע"י שריית מי רגליים, ע"ש).

ולפי"ז דן רבינו שם לאסור הפרשת תרו"מ במקום מטונף, אבל מביא יסוד הדרכי תשובה (בסי' י"ט ס"ק כ"א) שמצד אחד מביא שכבר בזוה"ק מבואר דין זה, שאין לעשות מצוה במקום מטונף, ומאידך מחדש, שמצוה של רשות, מצוה קיומית, מותר לעשותו במקום מטונף. ומביא ג' ראיות לזה: א. משחיטה, שמותר לשחוט בבית מטבחיים מטונף, ורק ברכה צריך לברך בחוץ. ב. מטבילה, שמותר לטבול במרחץ מטונף. ג. מחילול מע"ש של דמאי, שמותר לחלל במקום ובגוף מטונף, (כשאין בכל אלו חשש עם הברכה), וע"כ שכל מצווה קיומית (כמו ג' מצוות אלו), מותר לעשותם במקום מטונף, ולפי"ז דן שם מרן שליט"א האם הפרשת תרו"מ נחשב מצוה חיובית או מצוה קיומית, ומביא את המחלוקת המפורסמת בין המ"א (סי' ח') לט"ז (י"ד סי' א'), שנחלקו במי שיש לו פירות ואין רוצה לאכול, אם חייב להפריש תרו"מ, או לא, (ודנו בזה להלכה גם הרעק"א והחזו"א), שאם צריך להפריש תרו"מ גם כשאין רוצה לאכול, א"כ הוי מצוה חיובית, וממילא אסור להפריש תרו"מ במקום מטונף, ואם כשאין רוצה לאכול א"צ להפריש תרו"מ, נחשב זאת למצוה קיומית, וממילא מותר להפריש במקום מטונף ע"ש בדרך אמונה שמסיק בזה להלכה להחמיר, ע"ש]

לבישת ציצית במקום מטונף ובית המרחץ

טו. שאלה: איך לובשים ציצית בבית מרחץ הרי הוא מקום מטונף, ואסור לקיים בו מצוה, כשי' הבה"ל (סי' תקפ"ח). וצ"ע.

תשובה: במצוה קיומית יתכן שאין דין זה שאסור לקיימו במקום מטונף. וציצית נחשב מצוה קיומית.

ועוד שידוע מהמרדכי, שאין מצוה בלבישה, (אלא שאחר הלבישה חייב לשים ציצית), **וא"כ בשעת לבישה לא עושה מצוה כלל, ואין זה אלא לבישה של רשות,** (ואח"כ יש לו מצוה בציצית), **וא"כ מותר ללבוש בבית מרחץ, שלא עושה מצוה כלל בלבישה,** (תשו' לשואל בע"פ).

[א"ה: וכן התיר מפורש מרן שליט"א בתשו' בספרי דולה ומשקה (עמ' כ"א), וכתב בזה"ל: "מצוה זו אינו גנאי" עכ"ל. והטעם כמו שביאר כאן בתשו' בע"פ. אבל דעת מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל במנחת שלמה (ח"א סי' א') לאסור לבישת ציצית בבית המרחץ לשם מצוה, ודעתו שצריך לחשוב שלא מתכוין לשם קיום מצוה רק כשיצא מבית המרחץ.

אלא שכתב הביה"ל (סי' ס') שהעושה כן (שאין רוצה לקיים מצוות ציצית), הוי מבטל מ"ע של ציצית. מ"מ אין צריך לדינא לחשוש לזה, שקיי"ל להלכה שאינו נחשב ביטול מצוה, ואפי' שאינו מקיים מצוה, מ"מ אינו מבטל מצוה, ע"ש. (ולא ס"ל למרן הגרש"ז אורבך זצוק"ל סברות רבינו שליט"א להקל בציצית מטעם מצוה קיומית, וכמו שנבאר בהגה"ה בשאלה הבאה)].

תשובות הגר"ח קניבסקי שליט"א

עורך: הרב אברהם חיים שציגל - מודיעין עילית

טז. שאלה: (המשך להנ"ל), מדוע במצוה קיומית לדעת מרן שליט"א אין דין איסור לקיימו במקום מטונף, הרי הבה"ל (סי' תקפ"ח) כתב ב' טעמים לאיסור: א. מצד שמהרהר בשעת מצוה לשם קיום מצוה, והוי המחשבה כד"ת. ב. מצד שקיום מצוה הוי עבודת ה', ואין לעשותו במקום טינוף, וא"כ גם במצוה קיומית, נהי שאין את הטעם השני, משום שלא נחשב כעיקר עבודת ה', (וכמו שכתב רבנו בדרך אמונה ע"ש), אבל לטעם ראשון, מצד הרהור של כוונה לשם מצוה, שהוי כד"ת, א"כ זה שייך גם במצוה קיומית, [ומדוע התיר מרן שליט"א].

תשובה: מכיון שהבה"ל הביא ב' טעמים, אין אוסרים אלא כשנמצאים ב' הטעמים, אבל כשחסר טעם אחד מותר, (תשו' לשואל, בע"פ).

[א"ה: מסתמא כוננת מרן שליט"א שמכיון שהוא דין חדש שנתחדש בבה"ל כאן, אין לך בו אלא חידושו, וצ"ע. אבל המנחת שלמה להדיא נוקט (ח"א סי' א') שכל מקום ששייך טעם הראשון של הבה"ל, שהרהור במצוה הוי כד"ת, כבר אוסרים לקיים מצוה במקום מטונף, ולכן סובר שגם ציצית אפי' שהוא מצוה קיומית, מ"מ מכח דין מצוות צריכות כוונה צריך להרהר במצוה, והוי כד"ת ואסור, ע"ש.]

נתינת צדקה כשיש טינוף צואה

יז. שאלה: האם מותר לתת צדקה לעני כשיש טינוף צואה ליד העני, שלכאורה למש"כ הבה"ל (סי' תקפ"ח) שאסור לקיים מצוה במקום מטונף, א"כ גם נתינת צדקה יאסר שם, או דלמא שמצוות בין אדם לחבירו כצדקה שאני.

תשובה: מכיון שעיקר מצוות צדקה הוא התוצאה שהעני יהיה לו, א"כ אין המעשה נתינה נחשב מעשה מצוה, (שעיקר המצוה הוא התוצאה מה שהעני מקבל), **ולכן אין איסור כשעושה במקום טינוף, שנחשב המעשה כמו הכשר מצוה בעלמא,** (תשו' בע"פ לשואל).

[א"ה: לכאורה גם בזה סברת מרן שליט"א מתיישב רק לטעם שני של הביה"ל, של בזיון מצוה, ואז אמרי' שאין זה קיים במעשה של הכשר שאינו גוף המצוה, אבל לסברא ראשונה של הביה"ל מצד הכוונה צריך לאסור, ולדעת מרן הגרש"ז זצוק"ל הנ"ל (תשו' א'), שחושש לטעם זה לבדו, יאסר כאן בצדקה, ושמא ככזה מצוה אין דין כוונה, וצ"ע].

קימה בפני ת"ח במקום מטונף

יח. שאלה: קיי"ל שבמרחץ אין חיוב קימה בפני ת"ח, והטעם שצריך קימה שיש בה הידור, ובמרחץ אין זה קימה שיש בה הידור, ומבואר בגמ' בקידושין שלולי טעם זה היה צריך לקום בפני ת"ח גם במרחץ, וקשה למ"ש הבה"ל (סי' תקפ"ח) שאסור לקיים מצוה במקום מטונף, א"כ יאסר לקום בפני הת"ח, מצד שאסור לקיים מצוה במרחץ שהוא מקום טינוף.

תשובה: שם בלי פסוק היה צריך לקום, שלא יעלב הת"ח שלא קמים מפניו ויהיה בזיון כבוד התורה, (תשובה בע"פ לשואל).

לתקוע בשופר בבית הסוהר כשיש שם צואה

יט. שאלה: אדם שנמצא בבית הסוהר בר"ה, ויש שם צואה לידו, האם יתקע בשופר, או לא, למש"כ הבה"ל (סי' תקפ"ח) שאין לקיים מצוה במקום מטונף, שואלי נתיר בבית הסוהר, שהוא אנוס שלא יוכל לקיימה באופן אחר.

תשובה: אין זה איסור דאורייתא ומותר (בבית סוהר), (תשו' בע"פ לשואל).

[א"ה: הנה בעמק ברכה (עמוד י"ט) הביא בשם ספר יד אליהו (להגר"א קלישר ז"ל) שמחדש באדם שנמצא בבית סוהר ויש שם צואה, ואין יכול לצאת משם, שמותר לו ללמוד תורה ולקרוא ק"ש, שכל האיסור הוא כשיכול לצאת וללכת למקום אחר ואין הולך, אבל כשאין יכול ללכת מותר, והעמק ברכה פליג עליו בתוקף, שזוה איסור בעצם של ביזוי ד"ת כשקורא ק"ש ולומד במקום צואה, ואפי' כשאין יכול ללכת למקום אחר אסור, ומרן שליט"א כאן מיקל בקיום מצוה בבית סוהר, שדוקא ק"ש ותורה אסור שנלמד מפסוק, אבל קיום מצוה שאין פסוק, רק כשיכול ללכת למקום אחר ולא הולך נאסר שנחשב בזיון, אבל אם אין יכול ללכת, כגון שנמצא בבית סוהר אין איסור כלל. ובספר אשי ישראל מצאתי שמביא להתיר בבית סוהר (כתשו' מרן שליט"א), מספר שו"ת הלק"ט (ח"ב נ"ז), וספר טוב עיין לחיד"א (סי' י"ח סעי' ל"ז). ויש לעיין, לטעם אי' בביה"ל שהאיסור מצד הרהור, א"כ לא נתיר בבית סוהר, כשם שאוסרים ת"ת וק"ש, שהרי הרהור כת"ת, וא"כ למרן הגרש"ז זצוק"ל הנ"ל שחושש לטעם זה לבדו, נאסור קיום מצוה בבית סוהר, וצ"ע. אלא שיש להסתפק במצוות צריכות כוונה, האם הכוונה שבלי כוונה אינו כלום, ואדם שלא יכול לכוון אין צריך לעשות המצוה כלל, או דלמא שגם בלי כוונה גם עושה משהו וכשלא יכול לכוון צריך לעשות המצוה בלי כוונה, וא"כ לפי"ז בבית סוהר כשיש צואה, ולא יכול לכוון נאמר לו שיתקע בשופר בלי כוונה וגם נחשב משהו, וצ"ע. ועוד שמעתי מת"ח שליט"א, שקיי"ל שחוששים לשיטות שמצוות א"צ כוונה (בספיה"ע), וגם כאן יצטרך לתקוע בלי כוונה, לחוש להם. והנה יש לעיין בשאלות לעיל, של נתינת צדקה לעני, וקימה בפני ת"ח במרחץ, שלכאורה יש מקום להתיר לפי סברת מרן שליט"א כאן, שהרי גם שם אין אפשרות לקיים המצוה במקום אחר, וצ"ע.]

שילוח הקן בבית הכסא

כ. שאלה: האם מותר לעשות שילוח הקן בבית הכסא, (שמצויין לרוב שעושים שם היונים קן, בעליה של בית הכסא), או לא, למש"כ הביה"ל (סי' תקפ"ח) שאסור לקיים מצוה במקום מטונף.

תשובה: מותר (תשו' בספר שילוח הקן, עמ' צ"ב).

[א"ה: למש"כ רבינו שליט"א לעיל שכשנמצא בבית סוהר ואין לו אפשרות לקיים המצוה באופן אחר מותר, א"כ מובן היטיב, שגם כאן אין לו אפשרות לקיים את המצוה במקום אחר, ולכן מותר, וכן למש"כ רבינו לעיל שמצוה קיומית אין איסור לקיים במקום טינוף. ומרן שליט"א האריך בספר הנ"ל שם (עמוד קי"ז) להוכיח בראיות מוצקות שרוב ראשונים סוברים, שאם לא רוצה לקחת הביצים אין מצוות שילוח הקן, וא"כ הוי מצוה קיומית, ובמצוה קיומית אין איסר לקיימו במקום טינוף].

סעודת שבת האם מותרת במקום טינוף

שאלה: האם מותר לאכול סעודת שבת כשיש טינוף של צואה או לא, ונפ"מ כשאוכל סעודת שבת וקטן עשה צרכיו, האם צריך להפסיק מאכילתו.

תשובה: אין צריך, רק במדבר דברי תורה (שאלת רב עמוד קפ"ב)

[א"ה: צ"ב מ"ט מותר, ושמא נחשב מצוה קיומית, שהרי מי שמתענג בצום, פטור מאכילה, וצ"ע.]

ע"פ בקשת מרן שליט"א "אין להורות הלכה למעשה ע"פ התשובות"

פניני הלכה

והיה מחניך קדוש

דינא ד"והיה מחניך קדוש" כולל איסור אמירת דברים שבקדושה וכן הרהור בדברים שבקדושה במבואות המטונפות ובכל מקום שיש ריח רע ואיסורו מן התורה, ובחז"ל הפליגו בגודל הענין ואמרו דקרא ד"כי דבר ה' בזה וגו' הכרת תכרת הנפש ההיא, קאי על המהרהר בד"ת במבואות המטונפות, והנה מאחר דהרהור אסור פשוט דגם הכתיבה אסור אלא דדנו הפוסקים מה הדין לקיים מצוה במבואות המטונפות.

מקור האיסור: מן האזהרות התלויות בלשון "כי ה' אלוךך מתהלך בקרב מחניך וגו'" אמרו רז"ל כי בכלל האזהרה הזאת אשר בהגותינו בתורת ה' יתברך ובדברנו בתפלה לפניו יהיה מחנינו קדוש וכו', וכן הוזהרנו שיהיה המקום נקי כמו שנאמר "וחפרתה בה ושבת וכסית את צאתך", וכל שכן כי הוא מוזהר שלא להזכיר שם שמים אם אין ידיו נקיות, ואם נגעו ידיו בדבר הנמאס עליו ירחצם, וכענין שנאמר "ארחץ בנקיין כפי" (תהלים כ"ו) ובכלתו בדרך והוא מסתפק אם הדרך נקי אל יזכיר שם שמים ואל ידבר בדברי תורה וכו', והזהירות בזה מדרכי יראת שמים. (שערי תשובה לר"י, שער ג, אות מ"ד)

- וכיון דאפי' במחנה אמרן הכתוב, ק"ו להאיש העומד ומתפלל או קורא ק"ש או מברך, שמזכיר שם הקדוש כמה פעמים ומכין לבו לה' שצריך שהמקום שסביביו יהיה נקי משני דברים אלו מצואה ומעוהו, דכל סביביו פשיטא דהוי כמחנה שכינה בעת מעשה, ורבותינו ז"ל בשבת (ק"נ ע"א) דדקדקו בלשון התורה דבפרט אחד חמור צוואה מעוהו דבצוואה אמרה תורה והיה מחניך קדוש וממילא דגם בהרהור תורה אסור וכו', וכל מין לימוד תורה הן שבכתב הן שבע"פ הן מדרש הן זוהר הן שארי ספרי קודש, אסור ללמדם בהיות אחד משני דברים אלו, דכל דברי תורה הן שמוותי הקדושים כידוע, וקרינן בהו והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר. (ערך השלחן, סי' ע"ד סעי ב').

חומר האיסור: היה מהלך במבואות המטונפות לא יקרא ק"ש ולא עוד אלא שאם קורא ובא פוסק, לא פסק מאי, אמר ר' מייאשה בר בריה דריב"ל עליו הכתוב אומר "וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם" (יחזקאל כ, כה). ר' אסי אמר "הוי מושכי העון בחבלי השוא" (ישעיה ה, יח), [בחבלים שאינם חזקים אלא נוחין להנתק הן מושכין העון על עצמם, אף זה ע"י דיבור בעלמא הוא נענש (רש"י)] רב אדא בר אהבה אמר מהכא "כי דבר ה' בזה", ואם פסק מה שכרו עליו הכתוב אומר "ובדבר הזה תאריכו ימים". [בשביל דיבור זה שנוהרתם עליו תאריכוין ימים (רש"י)]. (גמ' ברכות כ"ד ע"ב)
מסרונה אחת שאלה את ר' יוסי בר חלפתא אמרה ליה מהו דין שנאמר "ירב חכמתא לחכימין" (דניאל ב, כא) לא הוה צריך קרא למימר אלא יריב חכמתא ללא חכימין וכו' אמר ליה וכו' אלו נתן הקב"ה חכמה לתפשים היו יושבין והוגין בה בבתי כסאות ובתי יתאסריאות ובבתי מתצאות, אלא נתן הקב"ה חכמה לחכימין והן יושבין והוגין בה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. (קהלת רבה, פ"א, י"ז).

- ודע דעם היות שאמרו אין ד"ת מקבלין טומאה פוק חזי דחממירו בטרתה עד שהגיעו לו כי דבר ה' בזה וכו' זה הקורא ד"ת במקומות ובמבואות המטונפים ומה שבשאר כריתות כתב לן קרא בעונש כפרתו כרת א' הכא כתיב הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה דהיינו אעפ"י שנכרת עונה בה. (משנת חכמים, סי' ע"ג). ורע המעשה שראיתי: בבית קלי הדעת שהיה לו חדר מיוחד לפנות שם, והגוף תחת הספסל והריח רע היה מגיע בכל החדר, ובאותו החדר היו קבועים הספרים שלו, וקריתי עליו המקרא הזה כי דבר ה' בזה ושקלה למטרפסיה שהיה לו בן יוצא לתרבות רעה רחמנא לצלן, ונתחלל גם גופו על הבריות בשביל זה וכמאמר התנא באבות כל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות. (ביאור הלכה, סי' פ"ג ד"ה אין).

ענין האיסור: וטעם כיסוי הצוואה, שאין הצואה כטומאה שתטמא את מקומה ושתהיה בוקעת ועולה, אבל אסור לראותה בעת התפלה ובהיות הלב דבק בשם הנכבד מפני שהדברים הנמאסים יולידו גנאי בנפש וישבשו כוונת הלב הטהור, וכאשר נעלמה מעין רואה אין רע. (רמב"ן עה"ת, פ' כי תצא).

גודל הזהירות: כי הר"ן י שושן ז"ל וכו' ויזהר אזהרה יתירה בכבוד עצמה, ובכבוד חכמיה, ובכבוד ספריה, כבוד עצמה כיצד, לעסוק בה תמיד בנפש שוקקה, ויזהר אזהרה יתירה בכבוד עצמה שיהיה גופו נקי ו**ידין** ובגדיו נקיים, והמקום שלא יהא שם טינופת, וריב לי עם המתחסדים וקוראים הזמירות בשוקים וברחובות מבלי שיקפידו אם יש בהם טנופת, ואם ישיבוני כי איך יתכן לצאת מבינים לבית הכנסת בלא הרהור בדברי תורה, ולא ידעו ולא יכירו כי החושך עצמו מעבירה ונותנים לו שר כעשה מצוה, ואיה מצוה גדולה ורמה להזעזע כל גופו ואבריו קודם שיתזכר את השם ויבטי אם הוא במקום הראוי והוא מקיים מצוות את ה' אלוךך יתירא וכתבי (מלאכי ג.) ויראנהי ופכני בית יניחה ויחזי וכו' כל אלה דברי החכם ז"ל עם מה שהורוני מן השמים. (פי החסיד יעבץ אבות פ"ד מ"ח בשם ר"י י שושן ז"ל).

קיום המצוה: ובמקום הטנופת נסתפק גדול אחד, ישראל שחבשו השר בבית האסורים והמקום מקום מטונף ובודאי אסור להתפלל ולברך אפי' בהרהור, אמנם יש להסתפק אם יכול לקיים מצוה במעשה בלי שום הרהור רק שהוא עושה מצוה ולא עוד ועימיד על עצמו שלא להרהר עוד, וכגון אשר בעד החלון צר וזעף וישית לו לולב אם יכול ליטלם ביזיו אם דלמא גם מעשה המצוה אינו יכול לעשות כי אם במקום נקי וכו', אלא מוכח דיכול לקיים מצוה שם דעל מעשה המצוה לא קפדינן וכו', אמנם בזרה הקדוש פרשת תרומה אמרו וכו', דהמצות בעי למקני להו באגר שלים ובאתקנותא דגרמיה ובאדכאותא דמשכניה, הרי דצריך שיהא הבית נקי וטהור כשמקיים המצוה ויש לדחות דאפשר היינו כעשי ביזו לטהר המקום, אמנם בני"ד דאנוס גמור הוא מגזירת השר ואין ביזו בעידן רתחא לפייסו יהיה מותר לקיים המצוה במעשה בלי הרהור ועדיין צריך ישוב. (טוב עין להחיד"א, סי' י"ח סעי י"ז).
אמנם בביאור הלכה סי' תקפ"ח כ"י תש"האנוס הוא בגוף הדבר כגון שלא היה האדם ראוי מחמת גוף נקי או שלא היה המקום ראוי שלא היה נקי, א"כ לכאורה ל"ש זה רק בתפלה או בבהמ"ז ובהלל ומגילה שע"כ אסור להזכיר שם ולאמר דברי תורה במקום מטונף משא"כ בתקיעות שאינה רק מעשה מצוה, והיכן מצונו שאסור לקיים מצוה כשגופו אינו נקי או במקום שאין נקי, האם אסור לבלוש טלית של ד' כנפות כשגופו או המקום אינו נקי לא מצינו בן בשום מקום וצ"ע". (ביאור הלכה, סי' תקפ"ח ד"ה מותר).
ובש"ת יד אליהו חידש לגבי בית האסורים דכיון שהוא אנוס אף להזכיר השם מותר שכ' שם: שאלה. איש אחד נאסר במקום בית האסורים אשר מטונף בצואה וסרחונות על כמה חדשים, אם יבטל מצות ק"ש לגמרי בכל הימים אלו שהוא תבשו בבית האסורים או מוטב שיקרא במקום זה מלבטל מצות ק"ש לגמרי. ולכאור' נ"ל דכמו דאמרינן במועד קטן, דאבלות ברגל אינו נוהג משום דאתי עולה דרבים ודחי עשה דיחיד וקרי לאבילות עשה דיחיד, היינו שאינו חל על הרבים, לקיימה יחד כמו אבלות שאינו נוהג כי אם למי שאיתערע בו מלתא ח"ו, אבל לא בהחלט, וה"נ בענין חיוב והיה מחניך קדוש לא מקרי עשה דרבים כי אינו חל החיוב בקיום העשה בהחלט, כי אם למי שיושב במקום מטונף לזה הזהירה תורה שלא לקרות ק"ש שם כי אם במקום טהור, ולכן עשה דק"ש דרבים דוחה עשה דזהיה מחניך קדוש כיון דא"א לקיים שניהם וכו'. (שו"ת יד אליהו לרי"א רגול, סי' י"ד).

לסים הברכה: הנה בדין אין מקום המטבחים מנוקה וכו' מה יעשה בברכת השחיטה נראה ליתן לזה ב' עצות וכו' נראה דיעשה כך, שיתחיל הברכה בפנים הבית ויאמר ברוך אתה ה' אלקינו בפנים, ויתר הברכה יאמר בחוץ, כי מלך העולם וכו' עד הסוף יכול לומר במקום שאינו נקי כמו שמבואר באו"ח סימן פ"ה [סעיף ב] דשאר הכינוים מותרים לומר בבית שאינו נקי ובמרחץ, ומכל שכן שאר דברי לשון הקדש. ויוכל למשוך תיבות הללו ולילך עד שיהא פחות מכ"ב אמות ואז יכול לגמור הברכה. ושיעור תיבות ההפסק מסוף הברכה משערינן, ויוכל לילך ולומר מותר הברכה אם יהיה קרוב למטבחים פחות מכ"ב

אמה, וזה עצה נכונה לפענ"ד ודו"ק. (הגהות חכמת שלמה, יו"ד סי' י"ט).

צואה במקומה
פסק המחבר סי' ע"ו סעי' ה' "צואה בפי טבעת אפילו היא מכוסה אסור לקרות לדברי הכל אפילו אינה נראית כשהוא עומד ונראית כשהוא יושב, ובמ"ב (סק"י"ח) כ' הטעם דבמקומה נפיש וזמא טפי ומסיים "על כן יש לו לאדם להתעורר ולראות תמיד שיהא נקי פי הטבעת שלו ולרחצו במים או ברוק כדי שלא ישאר שמה אפי' משהו מצואה". ובפוסקים דנו במי שקרא או התפלל כשהיה משהו צואה במקומה אי צריך לחזור, וכן אי אסור לאדם אחר להתפלל כנגדו, והזהירו לקנח היטב וכמ"ש ב' המ"ב.

אם צריך לחזור: המתפלל ומצא צואה באותו מקום בנקב, אעפ"י שהתפלל תפילתו תועבה ויחזור ויתפלל (ראב"ן, סי' ק"ס) • אמנם בפתח הדביר כ' בשם מנחת אהרן, יש לדעת אם לא הרגיש שהי"ל בפי טבעת וקרא ק"ש אם חייב לחזור ולקרות או לא, שלא נמצא גילוי בדברי הפוסקים ז"ל אלא שאסור לקרות אך אם קרא ליכא למ"ד שיחזור ויקרא, ומדסתמו נראה דלכ"ע אינו חייב לחזור כיוון דלפי האמת היתה מכוסית אף שמגונה הוא ונפיש וזהמיה אעפ"כ אינו חייב לקרות פ"ב. (מנחת אהרן, כלל י"ג אות כ"ט, מובא בפתח הדביר סי' ע"ו, סעי' ג') • ובפתח הדביר תמה על המנחת אהרן דנעלם ממנו דברי הראב"ן שהובאו אף באליה רבה בהל' ק"ש, אך מסיים בפתח הדביר, ומ"מ נראה דלדידן דנהגין תדיר לרחוץ במים עד שיהא מנוקה לגמרי וכו', אי ככה"ג אירע שאחר שקרא מצא שם צואה במקומה א"צ לחזור דכיון דדרכו לרחוץ יפה הוי מקום שאין ראוי להסתפק בצואה וכו', אלא דלכי מגנגם שמה כשנמצא בגופו ובמקומה חמיר טובא וכו' עיי"ש • ובח"י אדם פסק, אבל צואה בפי טבעת אסור לדברי הכל דבמקומה נפיש וזמא טפי ומסריח ביותר, ואפי' בדיעבד אם קרא קריאת שמע צריך לחזור אפי' אינה נראית כשהוא עומד כיון שנראית כשהוא יושב וכו' ובתפילה צריך עיון אם צריך לחזור ולהתפלל. (חיי אדם, כלל ג' סעי' כ"ה) ועיי"ש בנשמ"א מה שדן בדברי הראב"ן הנ"ל.

אדם אחר להתפלל כנגדו: כתב השבלי הלקט (סי ט"ו) אין נכון לקרוא קריאת שמע אצל התינוק דסתם תינוק מטפח באשפה עכ"ל, ונראה לי מטעם אחר, שאינן מקנחין עצמן צואה בפי טבעת אפילו היא מכוסה אסור כמו שכתובו סי' ע"ו סעי' ה'. (מג"א סי' פ"א, ס"ק א.) • ומבואר דאף אדם אחר אסור לקרות, ובבאר היטב שם תמה "במחילה טעה בזה כי צואה בפי טבעת דווקא לאותו אדם אסור ולאדם אחר הוי כצואה מכוסה". (באר היטב סי' פ"א, ס"ק ב') • צואה במקומה וכו' אוסר לקרות לדברי הכל וכו' וכל זה לאותו אדם עצמו אבל אחר מותר לקרות אצלו כשהוא מכוסה בבגדיו. (שו"ע הגר"א, סי' ע"ו סעי' ו').

זהירות בקינות: ועתה יש לך לזכור דברים הנוהגים תמיד בני"א להתעצל בהם כו', וצריך זהירות וזריזות לשמור עצמו בנקיות, שיהיו בגדיו נקיים וגופו נקי. לרחוץ פי הטבעת אחר שעשה צרכיו, דאי אפשר להתקנח יפה בלי מים. (ארוחת צדיקים, שער הזריזות) • ויזהר מאד בקינותו, כי צואה בפי הטבעת מעכבת התפילה, ויש לרחוץ במים כמ"ש ומצאותו לא רחץ. סידור האר"י ז"ל. (באר היטב סי' ג, ס"ק ט"ז) • יזהר מאד בקינותו כי צואה בפי הטבעת מעכבת התפילה, ויש לרחוץ במים, כמ"ש ומצאותו לא רוחץ, ואפי' מי שלא הורגל בכך אלא מקנח בנייר או מטלית, ידחוק עצמו לשנות מנהגו ולהרגיל לקנח במים כי הוא נקיות וטהרה, ובלא"ה חוששני כי אין נקי, ובפרט כשמאריך בבה"כ כשהצואה פכה"ט מתייבשת קצת, א"א לקנח ולטהר יפה אם לא במים, לכן רחצו הזכו. (חסד לאלפים לבעל הפלא יועץ, סי' ג' ס"א) • כתב השל"ה כי להתעורר שיראה האדם תמיד שיהיה נקי פי הטבעת שלו שיקנח עצמו מוטב, שלא ישאר שם אפי' משהו מצואה וכו'. ואין לך מידו שמקנח היטב כמו המים, ועו"כ יזהר כל אדם לקנח עצמו דווקא במים כדי שיוכל לקנח עצמו היטב שלא ישאר משהו מצואה בפי הטבעת, שאסור לקרות לדברי הכל. (כף החיים, סי' ע"ו ס"ק כ"ו) • יזהר לקנח היטב, דצואה פכה"ט מעכבת התפילה, ועיקר הרחיצה במים, כמ"ש ומצאותו לא רוחץ, ומנהג ערי אדום לקנח בנייר או מטלית אין נקי בזה. (בן אבי חי, יוצא י"א).

אשפה שריחה רע

בכלל מבואות המטונפות הוא כל מקום שיש בו ריח רע וזה מש"כ השו"ע (סי' ע"ט סעי' ח) "אסור לקרות כנגד אשפה שריחה רע" ובמ"ב (ס"ק כ"ט) כי שדינה לכל דבר כצואת אדם וכו' זה הכלל כל ריח רע הבא מדבר המסריח כיוצא באלו שנתפרשו שיש לו עיקר, מרחיקין ממנה כדן צואת אדם וכו' ובפוסקים דנו על כמה דברים שריחם רע האם ג"כ דינו כצואה, וכן אם מהני להעביר הריח ע"י מי בושם וכדו'.

הקאה: נ"ל דמקייאה אע"פ שהיא מאוסה אין צריך להרחיק דאין בה ריח רע, גם המאכל לא תתעכל וביסמין ע"ט ס"ד שמעמ שהכל תלוי בריח וכן ברש"י סי' פ"א גם לא נשתמט חד מהפוסקים שהזכירו לאיסור ועוד דהכלבים אוכלים אותה ועדיין לענין טומאה נקראת אוכל. (נוירות שמשון סי' ע"ו) • יראה לי דכשם שאסור לקרות ולהתפלל כנגד מי רגלים מדרבנן כמו כן אסור נגד כל דבר המאוס כמו הקאות שמקיא או הרבה מליחות האף וכיוח וניעור מליחות הרוקים המתועבים דלא קריעא ממד' והכו' לקראת אלוךך ישראל ויש מי שמקיל בזה ולא נ"ל. (ערך השלחן סי' ע"ו סעי' כ"א). • נ"ל דה"ה קיא שהרי בלשון הכתוב נקרא קיא צואה וגרע מצוואת אף וחוטם וכו' משא"כ קיא דמאוס טפי ודרכו להסריח דינו כצואה לכל דבר אף שאינו מסרית. (מקור חיים, ריש סי' ע"ט) • שו"ע סעיף א': צואת אדם. אולי הקאה אחר תחילת העיכול היא ג"כ כצואה, בבחינת מה שאמר הכתוב [ישעיה כ"ח, ח] קיא צואה. ומ"מ נראה שכשאין ריח נרגש כמו מצואה קיל ואין מניעה מדאורייתא עכ"פ, ואולי גם מדברי סופרים אוו בבחינת קיא צואה רק כשמורגש ריח כמו מצואה, וצריך לי עיון עוד. (אשל אברהם (בוטשאטש) סי' ע"ט).

שאר ריחות רעים: ריח מחלב מעופש היה בביהמ"ד הק' על ידי שעשו נרות בחדש שבציזיו והדלת נעול לשם, ואמרו שאינו בכלל ריח רע, ואני הייתי מסופק ונראה להקל בספק גם כדל הריחות אסורים מהתורה הק' וכו' עם כל זה כיון שאין לו עיקר בחדר זה פשוט לדלוש"י עלמא הוי מדרבנן ויש להקל בספק וכו' אשל אברהם (בוטשאטש) (סי' ע"ט סעי' ח) •

להעביר הריח ע"י בושם: ממקום שכלה הריח. וצ"ע אם הקטיר מקטרת, וע"י עשן הקטורת אינו מריח רע של הצואה אם מותר לקרות אז. (טהרת השולחן) • ואם הביאו מוגמר של בשמים להעביר הריח שרי לברך שם, וראיה ממוגמר ובשמים של מתים המוזכר לקמן סימן [רי"ן] [סעיף ב'] וסימן [רצ"ן] [סעיף ב'] דאין מברכין עליהם משמע אבל שאר ברכות מברכין. (הגהות מוהר"ש נתנון סי' ע"ט). • יש לדעת אי שפיר דמי האי דנהיג כשיש ריח רע בבית בתוך הלימוד מאחיזין את האור בבגד בלוי ומביאין אותו תוך הבית כשהוא דולק ומעשן ומכסה הריח נור אין מריחיה הר"י אי שרי להו לחזור ללימודם או לא. ואם ה"ה בק"ש וכו'. וטובה. זה שנים רבות שמעתי מגדול אחד ז"ל מפסקם בזה שאין זה תקון להתיר שאין ריח השריפה דוחה לחוץ את הריח רע ועדיין ישנו שם אלא שגובר ריח השריפ' ואכתי' אסור בד"ת כל אותו המקום שהגיע שם וכו' ה"נ הגם דאתי' דל"ר שם בבית בשעת הלימוד כיון דנתבטל ברוב וקרוב דריח שריפה שרי לקרות דר"ר כמאן דליתיה דמי והרי מחתנו קדוש הוא. (פתח הדביר).

גודל הזהירות: שלא לקדש הלבנה בחצר בה"נ ובכל מקום שיש חשש אינו נקי כראוי, וטוב לקדש ביחידות בביתו לראות בעד החלון הפתוח מלקדש במקום שאין נקי ברור, וכן בתשליך ק"ו ב"ב של ק"ו כי ראוי לבטל המנהג של תשליך וכו' ובעיקר כי כל המקומות אשר אצל הנהר אינם נקיים בכל צד ולא ימלט מלהיות דבר מאוס בתוך ד' אמות או מלא עיניו (צואות הג"ר אליהו רגול, הנדפס בראש ספרו שו"ת יד אליהו).

הרב שמואל זלוטניק
נולד "אליבא דהלכתא" - מודיעין עילית

ריח רע שאין לו עיקר

בשו"ע (סי' ע"ט סעי' ט) פסק "יצא ממנו ריח מלמטה אסור בדברי תורה עד שיכלה הריח, ואם יצא מחבירו מותר בדברי תורה משום דאי אפשר שהתלמידים קצתם גורסים וקצתם ישינם ומפיחים בתוך השניה אבל לקרות קריאת שמע אסור עד שיכלה הריח", ובמ"ב (ס"ק ל') ביאר דהקלו מפני ביטול תורה משום דהוא ריח שאין לו עיקר ואיסורו רק מדרבנן, אמנם לגבי ק"ש כיון דאפשר לצאת לחוץ ולקרות אסור ובפוסקים דנו האם בלומד ביחיד יהא צריך ג"כ לצאת, והאם מותר להרהר בד"ת. והאם בית שהעבירו ממנו הצואה ונשאר בו הריח חשיב אין לו עיקר.

בלומד ביחיד: לקרות ק"ש אסור דאפשר לצאת לחוץ ולקרות (רש"י) ולפ"ז גם בד"ת אם לומר ביחיד ואפשר לו לצאת למקום אחר אסור ללמוד כאן, ואפשר כיון דלא גזרו רבנן א"צ לצאת. (מגן אברהם, סי' ע"ט ס"ק ט"ו).

הרהור בד"ת: ללמוד בשעת הפחה אסור ולהרהר אז צ"ע, לא ראיתי קעת הכרע, ואם הטעם של איסור לימוד בשעת הפחתו, הוא מצד שאז פתוח מקום מזוהם שבמעים והוה ליה אז ריח שיש לו עיקר וכו' וממילא גם הרהור הוה מקום להחמיר אך מכל מקום וכו' אולי לא החמירו בזה לגבי הרהור וכו'. (אשל אברהם (בוטשאטש), סי' ע"ו, סעי' ט').

בית שהעבירו ממנו הצואה: במ"ב (ס"ק י"ט) כ' בשם מג"א אם העבירו צואה בבית ונשאר עדיין ריח רע בבית יש להחמיר, מיהו נראה לי דמי שאינו מריח מותר לקרות בזה • במה דברים אמורים, כשעדין הטינוף במקומו, אבל אם לא נשאר כאן טינוף אלא ריח רע, כגון שהעבירו צואה בבית ועדין נשאר הריח כיון שהוא ריח רע שאין לו עיקר, מי שאינו מריח מותר (ח"י אדם, כלל ג' סעי' י"ג). • ואם הצואה היתה בחדר זה והוציאה משם ועדיין שנו לה ריח, אסור לכל הדעות עד שיפסוק הריח, כיון שהצואה היתה בחדר זה ומי שאינו מריח מותר כיון דליתא לעיקר הצואה. (ערך השלחן, סי' ע"ט סעי' ט').

אמירת דברים שבקדושה בביה"כ ובית המרחץ

בית הכסא ובית המרחץ בבית הפנימי אסורים בד"ת ודברים שבקדושה ואפילו בשאלת "שלום" כיון דהוא שמו של הקב"ה, ואף בהרהור אסור כמו שפסק המחבר (סי' פ"ה סעי' ב.), וכ' המ"ב דיחשוב שם חשבונות ביתו והוצאותיו כדי שלא יבוא ללדי הרהור, ובשבת יחשוב בבנינים וציורים נאים, אמנם כ' (סק"י"ג) דאם נכנס בלבו הרהור עברה מותר להרהר שם בדברי תורה, מפני שזהו כמו להפרישו מאיסור שהתורה מצלת מהרהורים רעים, ובפוסקים דנו בכמה דברים האם מותר להרהר שם.

לחשוב בגדולתו של הקב"ה: שמעתי מגדול אחד בגדולתו של הקב"ה מותר להרהר וזהו כוונת המשורר בשיר היחוד ליום ג' "אף כל טנופת לא נתטפך". (נחל אשכול ע"ס האשכול הל' תפלה וק"ש סי' י"ב אות כ"ח) • נסתפקתי אם מותר להרהר בו יתברך או לא. ולכאור' יש ללמוד ק"ו דאסור להרהר במציאותו ויכלתו וכו', ולכאור' נראה לי להביא ראיה לזה וכו', ובעל כרחך מוכח דבמציאותו יתברך מותר להיות מוהרהר בו גם בבית הכסא. (הגהות חכמת שלמה להגר"ש קלוגר, סי' פ"ה סעי' ב').

לסדר כתב מליצה: אסור לעיין בבית הכסא במשקלי השמות והפעלים של לשון הקודש כיון דאין דרך להגיע לידעיתם על נכון כי אם על פי הכתובים ודאי יבוא להרהר במקרא. הרב שאלת יעב"ץ סי' י' נראה דמכ"ש ממ"ש הרב הנז' הוא שאסור לסדר שם בהרהור כתב מליצה בלשון תלמוד דודאי יבוא להרהר קצת בסוגיות התלמוד אשר מתוכן הוי מסדר מעשה הכתב וזה פשוט. (ברכתי יוסף, סי' ע"ט ס"ד ק"ה).

טבילת עזרא

להלכה פסק השו"ע (סי' פ"ח) שאף בעל קרי מותר בדברי תורה ובקריאת שמע ובתפלה בלא טבילה ובלא רחיצה דט' קבין אמנם בראשונים הפליגו מגדול מעלת הטהרה והענין הגדול לטבול.

האדם הרגיל להיות טובל מטומאת הקרי ושאר טומאות נפתח לבו בתורה וגם בעבודת קונו, ולבו נטהר מכל מחשבות רעות. (ס' עץ הדעת טובללהרוח תהלים)
אבל אמרו בש"ס שכל המחמיר בה מאריכין לו ימיו ושנותיו ראוי לכל יראי ה' וחושבי שמו להיות מתנהג בחסידות זה יותר מכל מילי דחסידותא, לפום מאי דכתבו הרב הקדוש ראשית חכמה והרב הקדוש של"ה ע"ע שהאריכו למעניהם והפליגו בשבח המגיע להגיל בטבילה שטהרת הגוף גורם טהרת הנפש, והלא לאמונה ראוי שיגדל כאב על כי דלוננו מאד ואין אנוחו כולים לכון דעתינו ליראה ולאבהא את ה' הנכבד והנונר. ולעובדו עבודה שלימה כולת מה לעשותו בעידן חדוה חדוה ובעידן עצבותא עצבות כי זה כל האדם, והן בעון נסוג אחור לבנו וחדל להשכיל להטיב מחמת שנפשינו לא מטוהרה, ואין לך יום שאין קללתו מרובה קצור קצרה השגתינו, לכן ככה יגבר איש לטבול במקוה טהרה, בפרט ליטטר מטומאותיו ולעבוד את בורואו בטהרה, אולי יש תקוה וימצא עזר כנגדו לידבק בבוראו, ולכן לא ישוב מפני כל ולא יעבור מלטבול אפילו אם יצטרך לטבול בחורף במים קרים, ולפום צערא אגרא ושומר מצוה לא ידע דבר רע, וזה כלל גדול בכל סדר עבודת הקדש שכל ההתחלות קשות, וכשירגיל ערב לו, וגם כי יזקין לא יסור ממנה והנה שכרו אתו אורך ימים ושנות חיים, וי"א דלתפי לא סגי בלא רחיצה בט' קבין לפחות. (חסד לאלפים, לבעל הפלא יועץ סי' פ"ח)

הנה דעת הרבה קדמונים שאי בטלו טבילת עזרא אלא לתורה, אבל לתפילה אסור עד שיטבול, והיא דעת רב אהרן (מובא ברא"ש ורי"ף פ"ג דברכות) ורבינו חננאל (מובא בתוס' חולין קכ"ד ד"ה לגבל) ועוד הרבה ראשונים, וגם הרמב"ם שפסק בסוף הל' ק"ש שבטלוהו לגמרי תמחו עליו ראשי ישיבות בכל, והשיב להם שמימיו לא בטלה אפילו שעה א', אלא שלא היה יכול לכתוב בחיבורו כי אם היוצא מן הדין על פי ההלכה, כמש"כ רבינו יונה פ"ג דברכות, ואף דבשו"ע נפסק כרמב"ם מ"מ כתבו האחרונים שהנהוג לטבול תבוא עליו ברכה כמש"כ במ"ב (סי' פ"ח סק"ב) בשם הפמ"ג, וגם הרמב"ם עצמו כ' (כפ"ה ה"ו מתפילה) מנהג פשוט בשנער ובספרד שאין בעל קרי מתפלל עד שרוחץ כל בשויו במים.

ובש"ת מן השמים [שהיה אחד מבעלי התוס', וברוח קדשו היה שואל שאלות בבי"ד של מעלה, וחייבר מזה שו"ת הנ"ל] שאל אם יש להקל בטבילת עזרא לתפילה והשיבו לו ועבדתם את ה' אלוךכם היו אומר זו תפילה, ואפשר טמא ומקריב קרבן, ואי"ת שאר טומאות אינו דומה טומאה מאונס לטומאה מדעת, אינו דומה טומאה אלא ממקום אחר לטומאה היוצאת מגופו, עזרא שנתניקן ברוח הקודש ראה ותקן וכו' ודבר זה גורם אורך גלות, כי אם היתה תפילת ישראל כתקונה כבר נתקבלה תפילתם זה ימים רבים עכ"ל. [ומסיים וז"ל שמענו מאחורי הפרגוד לטהר כל ישראל יחד אי אפשר, אך אם יטהרו שליחי יציבור בכל מקום ימיהו את ביאת הגואל, עכ"ל]

ובבגדי משיירם להבית יוסף ז"ל [ששלחו לו מלאך מן השמים ללמדו תורה, וחייבר הב"י ספר מוה]. פ"ר בהר, א"ל המגיד אל תבטל תמידי טבילת בע"ק כי אין אתה יודע מתן שכרה בע"ל. והאריז"ל כ' (בשער הוי"ק דף ד') אין דרך יותר מוכרח וצריך אל האדם בענין ההשגה כמו הטבילה, שצריך שיהיה האדם טהור בכל עת עכ"ל וכו' וחז"ל אמרו ברכות כב. כל המחמיר בה על עצמו מאריכין לו ימיו ושנותיו, והרבה גדולי ישראל לא ביטלוה מימיהם כמובא בתולדותיהם, וראיתי בספר א' (קעת איני זוכר היכן) שכל החיבורים שנתקבלו בכל ישראל הם אלו שהמחבר נזהר בטבילת עזרא, והיום שמצוי מקומות וקל לטבול בודאי מי שיכול ראוי ליהדר בזה" (ארוחת יוש, למרן הגר"ח שליט"א, ערך טהרה).

הערות והארות

<div></div>
<p>הגאון רבי שמחה בונם ולדנברג זצללה"ה</p> <p>בענין ספק אם נתבטלו המ"ר במים</p> <p>ק"ש במרתפות היין</p> <p>סימן פ"ו במשנה ברורה ס"ק ג' כתב הא"ר והובא בפמ"ג מברתפות היין שיש ריע רע מעופש וקץ ביה אסור לקרות ק"ש. וה"ה כל כ"ה.ג. וברמב"ם פ"ד מהלכות תפילה ה"ט משמע דמותר ורק גדולי החכמים היו נוהרין מזה בעת התפלה ע"י"ש ולפלא שלא העירו בזה. עכ"ל.</p> <p>עיי לקמן סימן רכ"ז בשעה"צ ס"ק י"א שחזר בו מהשגתו כאן.</p>
<p>גרף שניכר עשייתו לשם כך</p> <p>סימן פ"ז סעיף א' בשו"ע גרף של רעי ועבט וכו' אבל אם הן של מתנת או וכו' מותר אלא הם רחוצים יפה.</p> <p>עיון פמ"ג בא"א ס"ק א' ובדה"ח אות כ"ו מש"כ לחלק בין הא דהכא לבין הא דספסל נקוב [דספסל נקוב צורתו מוכיח עליו. משא"כ כלי זכוית דשם כל עליו ולא בלע כלל לפעמים נמלך ומשתמש תשמיש אחר].</p> <p>וא"כ יתכן שבסוגיו גרף של תינוקות שניכר עשייתן לשם כך אזי, אסור אפילו בשל מתנת.</p>

יש להסתפק בדיון שצריך להרחיק "מלא עינינו", האם כל זמן שמכיר שזה צואה מיקרי כמלא עיניו, וכשלא מכיר אין חסרון ושפיר יכול לקרות, או דינמא שאף שאינו מכיר שזה צואה מחמת ריחוק המקום רק שרואה שמונח שם איזה דבר גם כן אסור, וצ"ע.

^{יהודה פרוש - נוה יעקב}

<div></div>
<p>הערה בבואור המ"ב טעם המג"א לענין צואת חמור ושאר</p> <p>סי' ע"ט סעי' ה'. בבאיור"ל ד"ה צואת חמור כתב דטעם המ"א שכתב שצואת חמור הרבה לאחר שבא מן הדרך וצואת החול וגמיה ונבלה אפי' אם יודמן פ"א שאין מריחין אסור דהו"ל צואות אדם משום דאל"ה מה חילוק י של החמבר כינר אלא ובין שאר בממה חיה ועוף הא בכלום פסק המחבר בס"ד דאם יש בהם ר"ר דינם צואות אדם. וצ"ע למה לא נאמר שהחילוק הוא שאלו סתמן ריחן רע ואסור גם בלי שיעידני שיש בהם ר"ר משא"כ שאר חיה ועוף שסתמן אין ריחן רע ומותר וא"צ לבדוק כמ"ש המ"ב בס"ק כ"ב אבל בודאי אין בהם ר"ר מותר.</p>

<div></div>
<p>הוכרת שם שמים בלשון לע"ז</p> <p>סי' פ"ה סעי"ק ט'. כתב המ"ב וכו"ש השמות שאינם נמחקים אסור לאמור שם אפי' בלשון לע"ז כגון גא"ט בלשון אשכנז או בוגא בלשון פולין ורוסאי וכה"ג ולכאורה צריך להיזהר מאוד שלא להוציא שמות אלו בפה שהרי כתב המ"ב בהמשך שם שלכמה דברים דינם כשמות שבלשון"ק כגון לענין שבועה ולענין הזכרת ש"ש לבטל.</p> <p>יוסף אהרן בביון - נוה יעקב</p>

<div></div>
<p>דעת הפנים מאירות הביאו הביאור"ל בסי' פ"ג ד"ה ויראה לי שדין בהכ"ס שאסור לקרות בו ק"ש ושאר ד"ל וכו' לא כנגדו באופנים מסויימים הוא דין דרבנן, וכתב עליו הביאור"ל דאשתמטיה דברי ור"י, ושאר הפוסקים דכולם כותבים שהוא דין דאורייתא.</p>

והנה שמים אינו מפורש מהיכן נלמד דין זה, וצריך להגדירו ולידע מהיכן מקורו, ובכן אכתוב כאן כמה דינים קצת מחודשים ומהם גנידע לרדת לעומקה של הלכה זו.
1. מבואר בשו"ע סי' פ"ג סעי' ב' ומקורו בש"ס ברכות כ"ו ע"א דבה"כ חדש שרק הזמינו אותו לבהכ"ס ועדיין לא נשתמש בו מותר לקרות כנגדו אבל לא בלתי. ויש לשאול מדוע איתר בתוכו הרי הוא נקי.
2. אם נפנה במקום א' הרבה וכו' הדרך שם לפנות אפי' לא הזמינו לכך נאסר, ומבואר במ"ב ס"ק ג' דהוא מצד שנחשב להזמנה ומדוע צריך להגיע לשם הזמנה לחסור במקום זה.
3. המ"ב בס"ק י"ג הביא את דעת הה"ח וכן פסק שבספסל נקוב המיוחד לשיבה יש עליו כן וכשצריך לפנות מסיר הכרז ונפנה בנקב מותר לקרות ק"ש כשכהר עליו. וסברתו מבוארת בבאיור"ל ד"ה ג"בא לגבי כסא של קטנים ק"ש שימיוחד לעמידת הקטן ל"ח בהכ"ס, ולכאן מאי שנא שיש עליו ג"כ כסא.
4. מבואר במ"ב ס"ק ה' דאם מחיצות בהכ"ס לא עשויים לבהכ"ס לבד אלא ג"כ לבית אינו נאסר כיון דלא מיוחד דווקא אל זה בלתי. ולכאן מאי שנא כד"ל.
5. בבאיור"ל ד"ה ויראה לי פסק כדעת הפנים מאירות דמהי עקירת השם ואפי' לזמן מועט כגון בהכ"ס שעוקר שמו והופכו להיות דפנות לסוכה ואע"פ שאח"כ יוזחר להיות כדא"ס אינו נחשב לאכזר כ' לענין איסור קריאת ד"ת כנגדו ובתוכו. ולכאן ביאור כל דיינא אלו, דלא אסור בהכ"ס מפני הלכלך שבו, וכמבואר בשו"ע סי"א דאפי' שיהא הצואה ממנו אסור לקרות שם מדאי"ז וכמבואר בבאיור"ל, אלא מפני שבבהכ"ס שמו קובע דלא ראי להיות מחניך קדוש וכלשון הטור "כשם שאסור לקרות כנגד צואה כך אסור לקרות כנגד בהכ"ס" דהיינו עצם זה שהיא בהכ"ס יש סברא לאסור לקרות ק"ש כנגדו כמבואר בא"ח סי' א' נקי, ורמב"ד יהני עקירת השם, לא מקריא בו ואם לבית או לשיבה ולכן נמי עיקר האוסר היא ההזמנה לתת לו שם בהכ"ס והוא סברת חז"ל וסברא דאור.

<div></div>
<p>בכלל ספיקא דרבנן לקולא</p> <p>בהזמנה לבהכ"ס הסתפקה הגמי באמר בית ד' זה יהא לבית הכסא ואמר על בית אחר ובית זה לא אשר וגם לא מן כוונתו האם להזמין ג"כ את הבית השני או לדבר אחר. והגמי נשארה בספק, ולכאוי הכלל הוא ספיקא דרבנן לקולא כיון דהזמנת בהכ"ס הוא דרבנן, ולכן יש פוסקים לדעתה כיול לקווא שם. אבל המחמ"ס כתב לדעתה"ל לא קריא בו ואם קריא יצא וביאר הב"י דס"ל דאע"ג דספיקא דרבנן לקולא היינו בדיעבד אבל לתתה"ל צריך לחוש בדבר. ופסק כותיה בשו"ע סי' פ"ג ס"ג. ולכאוי הוא חיידוש גדול וזה בוס דלא ימחר האדם לומר דכל ספק דרבנן לקולא רק בדיעבד ולא לתתה"ל.</p>

<div></div>
<p>משה יהושע בצלאל - נוה יעקב</p>
<p>אי שרי לדבר בבית הכסא</p> <p>כתב מרן בסימן פ"ה ס"ב וז"ל: אפילו להרהר בד"ת אסור בבית הכסא וכו', דברים שם חול מותר לאמרום שם בלשון הקודש, וכן כנגדו נאמר. נאמן וכיוצא בהם מותר לאמרום שם עכ"ל. מוכח מהכא דשרי לדבר בבית הכסא והוא שאל דה"ש עורך בברכות כ"ב ע"י דאין לדבר, וכן פסק הרמ"א בסימן ג' ס"ב ויהי מקום לומר דכאב מייבש גמיה בזמן שגופה. אך זה אינו דהא דווקא במקום צורך גדול הקילו בהכי כמבואר במ"ב שם ס"ק והכא מבואר דבכל אופן שרי. ובס"ז מצאתי שעמד בזה בשו"ת יבי"א ח"ח אור"ח סי' א' ג', ויישב דין לדחות דהתם לא מיייר אלא לענין איסור הזכרת שם שמים במקום טינופת. ואין הכי נמי שאסור מטעם צניעות, ועוד יישב שנהרא דלא נאסר דיבור בבית הכסא אלא בהשתעת קול, אבל אמירה בלחש שפיר דמי שאין בזה משום חוסר צניעות דכיו"ב אמרו במס' דרך ארץ פ"י א' ואמר אדם הלכות בית הכסא בבית הכסא. ו"ל דמיייר שאומר בינו לבין עצמו בלחש ואינו משמיע קולו יעיי"ש באורך.</p>

<div></div>
<p>האם מותר לקרות כנגד פחי אשפה</p> <p>בסימן פ"ז סעיף א' כתב מרן לחלק בין גרף של רעי שעשוי מחרס ועץ שאסור לקרות כנגדן לבין עשוי מממתח או מזכוכית שמוחה, אלא דמ"מ בעינן שיהיו רחוצים יפה, וטעם החילוק, דחרס ועץ מובלע בתוכו ומלא זוהמא מפני' בזכוכית ומתכת אכיל' שם ע"י.</p> <p>והנה בשא"ש אשפה שבזמינו ומכ"מ אם הם עשויים ממתכת מ"מ חסרים את התנאי שיהיו רחוצים יפה, ועוד דאם אינם ממוסים ורואים בהם את</p>

האשפה א"כ דינם כדיון צואה וכמ"ש בסימן ע"ט סעיף ח' אשפה שריחה רע דינה כצואה, ואפילו אם הוא גבוה עשרה ספחים שחשוב רשות לעצמו, מ"מ מרן בסימן ע"ט סעיף ב' הביא בזה מחלוקת דלהרא"ש שרי ולהרשב"א אסור, ובב"י כתב דאע"פ דנקטינן כדברי הרא"ש מ"מ לתתה"ל יש להחמיר כדברי הרשב"א, ויתירה מזו כתב בנחלת צבי אות ב' בדשו"ע נראה דנקט כדברי הרשב"א ששרי הביאו באחרונה, וכן בכה"ח אות י"ז כתב שמסקנת האחרונים להחמיר בזה, ובביאור הלכה ד"ה "אבל להרשב"א" כתב דהוי כנגדו וכמ"ש המשנ"ב בסימן פ"ז ס"ק ח' ובכה"ח אות ט', אלא שבשו"ת אור לציון פרק ו' הלכה י"ח כתב שכיון שהוא מלוכלך תמיד בדברים מטונפים יכול להיות להפסידו בנלע בגופו ובאופן כזה דינו כחרס ועץ, דהא כל החילוק בין חרס למתכת הוא משום דאינו בולע והכא חזיון דבלע, ויצטרך להרחיק ממנו כמלאו עיניו. (אלא שקצת יש לתמוה על סוף דבריו שכתב שאם הוא גבוה עשרה הרי הוא כרשות לעצמו ומותר לקרות כנגדו ולכאורה לפמ"ש יש ליהדר בזה וצ"ע).

^{יהודה טל - רמות}

<div></div>
<p>אשה בימי נדתה אם מותר לה להתפלל ומה הדין לגבי ללכת לבית הכנסת או להטיל</p> <p>הראב"ה חלק א' (סימן ס"ח) כתב והנשים נהגו לסטול בעצמן ופורשות בעת נדותן שאין נכנסות לבית הכנסת ואף כשמתפללות אינן עומדות בפני חברותיהן.</p> <p>והובא באור דרוע חלק א' (סימן ש"ס) שיש נשים שאין מתפללות אחורי הנדה. ובספר האגור (סימן אלף ושמ"ה) הוסיף בשם ספר המקצועות שאם שמעה ברכה אסור לה לענות אמן, והביא בשם השערי דורא (סימן י"ח) שאסור לנדה להזכיר את השם אפילו בימי ליכונה, ושכן כתב בד צמח גאון, וסיים האגור שבמדינתן ראה שנשים נדות נוהגות להכנס לבית הכנסת ולהתפלל ולברך ולענות כל דבר שבקדושה, רק נוהרות לא להסתכל בספר תורה בשעה שהחזן מראה לעם.</p> <p>אולם הרמב"ם (פרק י' מהלכות ספר תורה הלכה ח'), כתב שכל הטמאים ואפילו נדות ואפילו רע מותרים לאחוז בספר תורה לקרות בו, שאין דברי תורה מקבלים טומאה, ובביאורו להאכה הטור והשלחן ערוך יורה דעה (סימן רפ"ד סעיף ט'). ומרן הבית יוסף סוף סימן פ"ח הביא דברי הגהות מיימוני בשם רמב"ה שאין נשים באות לבית הכנסת בימי נדתן, וכתב על זה, והנשים שולן לא נהגו להחמיר להימנע מליכנס לבית הכנסת, וכן כתב רבינו ירוחם שמונה בטעותו הוא וצריך למחות בידן. אך הרמ"א בהגה (סוף סימן פ"ח) כתב: יש שכתבו שאלו לאשה נדה בימי ראיתה להכנס לבית הכנסת או להתפלל או להזכיר השם. ובספר מור וקציעה (סימן פ"ח) כתב שהרמ"א לא נתכוון לפטרן מתפלל ובכרתו אלא באותה שעה ששופעות דמים לטופן, ובענין והיה מחניך קדוש וליכא, נדלה הרמ"א לטעמיה בהגה (סימן ע"ו סעיף ד') שדיו קרי כצואה והכי נמי דם דם, וכאן כשאין דמיהן שוותין ע"י פטור דם שחייבות להתפלל ולברך. ומה שכתב הרמ"א לן מנהג מבדידות גאל [שלא להתפלל, להזכיר השם, ושלא להכנס לבית הכנסת].</p> <p>כתב על זה בספר בנימין זאב (סימן קכ"ג) שלא נהגו להחמיר אלא רק שלא להכנס בבית הכנסת ולא לראות פני תורה, וגם כשמתפללות אינן עומדות בפני חברותיהן ומשום מנהג כבוד עושות כן ולא משום איסור, ע"כ. וגם הפרי חדש סימן פ"ח כתב דברות בלל חוקך מנהג הנשים המחמירות בזה, שהרי מבואר בתלמוד (ברכות כ"ב ע"א, כ"ו ע"א) שנשים מתפללות ומברכות גם בעת נדתן, לכן חייב כל איש להזהיר בביתו שלא ימנעו מהתפלל ולברך כל הברכות בימי נדתן, ע"כ. וכן פסק הגאון רבי לזמן בעל התניא בשלחן ערוך של סימן פ"ח.</p> <p>אמנם גם כהמה מדינות של הספרדים יש שנהגו להחמיר שלא תכנס אשה בימי נדתה לבית הכנסת, וכמו שכתב הגר"ח בן עיש בשו"ת בן אברהם חלק יורה דעה סימן י"ד, וספר קרבן עניינים חלק ב' (מערכת ב"א אות א') וכן כתב הגאון רבי חיים פלאגי בשו"ת חקקי לב שכן נהגו במקומו, והביא סימן לזה, ממה שכתב בזהר הרמז (שמות דף ע"ב) שטומאת הנדה היא טומאה מחורה ביותר עד קדושה ומסלקת השכינה בכל מקום שהולכת שם, ופירש הגאון המקובל הרמ"ז, דהיינו אפילו בבתי נסוינות ובבתי מדרשות שהשכינה קבועה שם, רמז לדבר נדה דאיתיות נה ד'. ולכאורה משמע מלשון הזהרם שיש דחיין דוקא בלעיל נדה באיסור מה שאין כן נדה בעצמה דאין נדתה. וכן הרגיש בזה החקקי לב שם, אכן חזר לקיים אריאווו שפכיון שזהו בגלל טומאת הנדה שהיא טומאה מחורה ביותר ע"כ אין לחלק.</p> <p>אולם בארץ ישראל וסביבותיה לא נהגו להחמיר וזו כמו שכתב מרן הבית יוסף, וכן פסק בשו"ת העולמות לב חלק ג' (סימן נ"ד).</p> <p>אולם לענין תפלה שהן חובה גמורה אין להחמיר כלל, וכן כתב החיי אדם (בכלל ג' סימן ל"ב) שיש להחמיר בהחמירות בזה אין לו יסוד, וכן פסק מ"ב סוף סימן פ"ח.</p> <p>למסקנה פסק בשו"ת יחזה דעת חלק ג' סימן ח' דנשים בימי נדתן ואפילו ביום ששוותיהן יחיבוט מן הדין להתפלל ולברך כל הברכות, וכן רשאוית ללמוד לעוסקו בדברי תורה עם הזכרת השם מפני שאין דברי תורה מקבלים טומאה, ואסור לאל להחמיר על עצמן להתמנע מתפלה כל הברכות ואפילו נהגו להחמיר, לעילן לבטל מנהגו בלי היתנה, מכל מקום רשאוית להחמיר על עצמן שלא להכנס לבית הכנסת ושלא לאחוז ספר תורה ושלל להתסכל בספר תורה בעת שפארים אותו לעם. ובספר שבת הלוי (עמוד וע"ד אות ד') כתב דבכמה מקומות נהגו להקל, ויש מקומות שנהגו להחמיר.</p> <p>ולגבי אשה נדה אם מותר לה להתפלל ליד הכותל המערבי, לכאורה יש לדון דבריה פיה מה שכתב הרדב"ז בתשובה ח"ב (סי' תרצ"א) שנהרא מדבריו שהכותל המערבי הוא כותל העזרה, וכן כתב בשמו הראה"ר חיים סתהון בספר ארץ חיים יו"ד סי' ר"ז. וז"ל התכמת אדם [שער משפטי הארץ סי' ח']: הלא המערבי ששאר ר"ל הוא כותל העזרה שהיה לאחורי בית קדש הקדשים י"א אמה ומצאע שהמקום הסמוך לכותל המערבי הוא חוץ השטח של הר הבית, ושנינו בפרק קמא דבבלי מ"מ משנה ח' הר הבית מקודש מהם שאין אין זבית וזבית נדות ויולדות נכנסים לשם, ועיי' בפסחים (ס"ז ע"ב) שגם בעל קרי בכלל האיסור וכו"כ המשנה למלך (בפ"ג מהל' ביאת מקדש הלכה ג').</p> <p>אולם הגאון האבני נדו בחי"ח סי' ת"ז כתב בפשטות שהכותל המערבי אינו כותל העזרה אלא הוא חומת הר הבית, וכו"כ בשו"ת תפארת צבי בחי"ח סי' כ"ז אות י"ד, וכ' שאין לחשוש שהכותל המערבי הוא חומת העזרה שאם כן יאסר על בעלי קרי ונדות ללכת ליד הכותל, והרי משעים בכל יום שאינם נוהרים בזה כלל, וכולם הולכות להתפלל שם ועומדים ממש סמוך לכותל אלא שיהא כותל הר הבית, וכן כתב הראה"ר חנוך וזולד וסוברג בקובץ נועם (כרך י"א עמוד מ') שהרדב"ז שחשב שהכותל המערבי הוא כותל העזרה כתב כן על פי השערה"ז בלבד, אולם באמת ולמסקנה פסק בספר שרתת הבית חלק ב' דף ר"ז דמותר לאשה נדה אפילו בימי ראיתה ללכת ולתפלל בכותל המערבי, כן מנהגה, פוק חזי מאי עמא דבר, הקבלה והמעשה הם הם עמודי ההוראה, הנוח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם.</p> <p>ניסן גיטזדה - רמת בית שמש</p>

<div></div>
<p>בדין בהכ"ס בדברי תורה</p> <p>בדין נדות ואפילו רע מותרים לאחוז בספר תורה לקרות בו, שאין דברי תורה מקבלים טומאה, ובביאורו להאכה הטור והשלחן ערוך יורה דעה (סימן רפ"ד סעיף ט'). ומרן הבית יוסף סוף סימן פ"ח הביא דברי הגהות מיימוני בשם רמב"ה שאין נשים באות לבית הכנסת בימי נדתן, וכתב על זה, והנשים שולן לא נהגו להחמיר להימנע מליכנס לבית הכנסת, וכן כתב רבינו ירוחם שמונה בטעותו הוא וצריך למחות בידן. אך הרמ"א בהגה (סוף סימן פ"ח) כתב: יש שכתבו שאלו לאשה נדה בימי ראיתה להכנס לבית הכנסת או להתפלל או להזכיר השם. ובספר מור וקציעה (סימן פ"ח) כתב שהרמ"א לא נתכוון לפטרן מתפלל ובכרתו אלא באותה שעה ששופעות דמים לטופן, ובענין והיה מחניך קדוש וליכא, נדלה הרמ"א לטעמיה בהגה (סימן ע"ו סעיף ד') שדיו קרי כצואה והכי נמי דם דם, וכאן כשאין דמיהן שוותין ע"י פטור דם שחייבות להתפלל ולברך. ומה שכתב הרמ"א לן מנהג מבדידות גאל [שלא להתפלל, להזכיר השם, ושלא להכנס לבית הכנסת].</p> <p>כתב על זה בספר בנימין זאב (סימן קכ"ג) שלא נהגו להחמיר אלא רק שלא להכנס בבית הכנסת ולא לראות פני תורה, וגם כשמתפללות אינן עומדות בפני חברותיהן ומשום מנהג כבוד עושות כן ולא משום איסור, ע"כ. וגם הפרי חדש סימן פ"ח כתב דברות בלל חוקך מנהג הנשים המחמירות בזה, שהרי מבואר בתלמוד (ברכות כ"ב ע"א, כ"ו ע"א) שנשים מתפללות ומברכות גם בעת נדתן, לכן חייב כל איש להזהיר בביתו שלא ימנעו מהתפלל ולברך כל הברכות בימי נדתן, ע"כ. וכן פסק הגאון רבי לזמן בעל התניא בשלחן ערוך של סימן פ"ח.</p> <p>אמנם גם כהמה מדינות של הספרדים יש שנהגו להחמיר שלא תכנס אשה בימי נדתה לבית הכנסת, וכמו שכתב הגר"ח בן עיש בשו"ת בן אברהם חלק יורה דעה סימן י"ד, וספר קרבן עניינים חלק ב' (מערכת ב"א אות א') וכן כתב הגאון רבי חיים פלאגי בשו"ת חקקי לב שכן נהגו במקומו, והביא סימן לזה, ממה שכתב בזהר הרמז (שמות דף ע"ב) שטומאת הנדה היא טומאה מחורה ביותר עד קדושה ומסלקת השכינה בכל מקום שהולכת שם, ופירש הגאון המקובל הרמ"ז, דהיינו אפילו בבתי נסוינות ובבתי מדרשות שהשכינה קבועה שם, רמז לדבר נדה דאיתיות נה ד'. ולכאורה משמע מלשון הזהרם שיש דחיין דוקא בלעיל נדה באיסור מה שאין כן נדה בעצמה דאין נדתה. וכן הרגיש בזה החקקי לב שם, אכן חזר לקיים אריאווו שפכיון שזהו בגלל טומאת הנדה שהיא טומאה מחורה ביותר ע"כ אין לחלק.</p> <p>אולם בארץ ישראל וסביבותיה לא נהגו להחמיר וזו כמו שכתב מרן הבית יוסף, וכן פסק בשו"ת העולמות לב חלק ג' (סימן נ"ד).</p> <p>אולם לענין תפלה שהן חובה גמורה אין להחמיר כלל, וכן כתב החיי אדם (בכלל ג' סימן ל"ב) שיש להחמיר בהחמירות בזה אין לו יסוד, וכן פסק מ"ב סוף סימן פ"ח.</p> <p>למסקנה פסק בשו"ת יחזה דעת חלק ג' סימן ח' דנשים בימי נדתן ואפילו ביום ששוותיהן יחיבוט מן הדין להתפלל ולברך כל הברכות, וכן רשאוית ללמוד לעוסקו בדברי תורה עם הזכרת השם מפני שאין דברי תורה מקבלים טומאה, ואסור לאל להחמיר על עצמן להתמנע מתפלה כל הברכות ואפילו נהגו להחמיר, לעילן לבטל מנהגו בלי היתנה, מכל מקום רשאוית להחמיר על עצמן שלא להכנס לבית הכנסת ושלא לאחוז ספר תורה ושלל להתסכל בספר תורה בעת שפארים אותו לעם. ובספר שבת הלוי (עמוד וע"ד אות ד') כתב דבכמה מקומות נהגו להקל, ויש מקומות שנהגו להחמיר.</p> <p>ולגבי אשה נדה אם מותר לה להתפלל ליד הכותל המערבי, לכאורה יש לדון דבריה פיה מה שכתב הרדב"ז בתשובה ח"ב (סי' תרצ"א) שנהרא מדבריו שהכותל המערבי הוא כותל העזרה, וכן כתב בשמו הראה"ר חיים סתהון בספר ארץ חיים יו"ד סי' ר"ז. וז"ל התכמת אדם [שער משפטי הארץ סי' ח']: הלא המערבי ששאר ר"ל הוא כותל העזרה שהיה לאחורי בית קדש הקדשים י"א אמה ומצאע שהמקום הסמוך לכותל המערבי הוא חוץ השטח של הר הבית, ושנינו בפרק קמא דבבלי מ"מ משנה ח' הר הבית מקודש מהם שאין אין זבית וזבית נדות ויולדות נכנסים לשם, ועיי' בפסחים (ס"ז ע"ב) שגם בעל קרי בכלל האיסור וכו"כ המשנה למלך (בפ"ג מהל' ביאת מקדש הלכה ג').</p> <p>אולם הגאון האבני נדו בחי"ח סי' ת"ז כתב בפשטות שהכותל המערבי אינו כותל העזרה אלא הוא חומת הר הבית, וכו"כ בשו"ת תפארת צבי בחי"ח סי' כ"ז אות י"ד, וכ' שאין לחשוש שהכותל המערבי הוא חומת העזרה שאם כן יאסר על בעלי קרי ונדות ללכת ליד הכותל, והרי משעים בכל יום שאינם נוהרים בזה כלל, וכולם הולכות להתפלל שם ועומדים ממש סמוך לכותל אלא שיהא כותל הר הבית, וכן כתב הראה"ר חנוך וזולד וסוברג בקובץ נועם (כרך י"א עמוד מ') שהרדב"ז שחשב שהכותל המערבי הוא כותל העזרה כתב כן על פי השערה"ז בלבד, אולם באמת ולמסקנה פסק בספר שרתת הבית חלק ב' דף ר"ז דמותר לאשה נדה אפילו בימי ראיתה ללכת ולתפלל בכותל המערבי, כן מנהגה, פוק חזי מאי עמא דבר, הקבלה והמעשה הם הם עמודי ההוראה, הנוח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם.</p> <p>ניסן גיטזדה - רמת בית שמש</p>

<div></div>
<p>בדין בהכ"ס בדברי תורה</p> <p>בדין נדות ואפילו רע מותרים לאחוז בספר תורה לקרות בו, שאין דברי תורה מקבלים טומאה, ובביאורו להאכה הטור והשלחן ערוך יורה דעה (סימן רפ"ד סעיף ט'). ומרן הבית יוסף סוף סימן פ"ח הביא דברי הגהות מיימוני בשם רמב"ה שאין נשים באות לבית הכנסת בימי נדתן, וכתב על זה, והנשים שולן לא נהגו להחמיר להימנע מליכנס לבית הכנסת, וכן כתב רבינו ירוחם שמונה בטעותו הוא וצריך למחות בידן. אך הרמ"א בהגה (סוף סימן פ"ח) כתב: יש שכתבו שאלו לאשה נדה בימי ראיתה להכנס לבית הכנסת או להתפלל או להזכיר השם. ובספר מור וקציעה (סימן פ"ח) כתב שהרמ"א לא נתכוון לפטרן מתפלל ובכרתו אלא באותה שעה ששופעות דמים לטופן, ובענין והיה מחניך קדוש וליכא, נדלה הרמ"א לטעמיה בהגה (סימן ע"ו סעיף ד') שדיו קרי כצואה והכי נמי דם דם, וכאן כשאין דמיהן שוותין ע"י פטור דם שחייבות להתפלל ולברך. ומה שכתב הרמ"א לן מנהג מבדידות גאל [שלא להתפלל, להזכיר השם, ושלא להכנס לבית הכנסת].</p> <p>כתב על זה בספר בנימין זאב (סימן קכ"ג) שלא נהגו להחמיר אלא רק שלא להכנס בבית הכנסת ולא לראות פני תורה, וגם כשמתפללות אינן עומדות בפני חברותיהן ומשום מנהג כבוד עושות כן ולא משום איסור, ע"כ. וגם הפרי חדש סימן פ"ח כתב דברות בלל חוקך מנהג הנשים המחמירות בזה, שהרי מבואר בתלמוד (ברכות כ"ב ע"א, כ"ו ע"א) שנשים מתפללות ומברכות גם בעת נדתן, לכן חייב כל איש להזהיר בביתו שלא ימנעו מהתפלל ולברך כל הברכות בימי נדתן, ע"כ. וכן פסק הגאון רבי לזמן בעל התניא בשלחן ערוך של סימן פ"ח.</p> <p>אמנם גם כהמה מדינות של הספרדים יש שנהגו להחמיר שלא תכנס אשה בימי נדתה לבית הכנסת, וכמו שכתב הגר"ח בן עיש בשו"ת בן אברהם חלק יורה דעה סימן י"ד, וספר קרבן עניינים חלק ב' (מערכת ב"א אות א') וכן כתב הגאון רבי חיים פלאגי בשו"ת חקקי לב שכן נהגו במקומו, והביא סימן לזה, ממה שכתב בזהר הרמז (שמות דף ע"ב) שטומאת הנדה היא טומאה מחורה ביותר עד קדושה ומסלקת השכינה בכל מקום שהולכת שם, ופירש הגאון המקובל הרמ"ז, דהיינו אפילו בבתי נסוינות ובבתי מדרשות שהשכינה קבועה שם, רמז לדבר נדה דאיתיות נה ד'. ולכאורה משמע מלשון הזהרם שיש דחיין דוקא בלעיל נדה באיסור מה שאין כן נדה בעצמה דאין נדתה. וכן הרגיש בזה החקקי לב שם, אכן חזר לקיים אריאווו שפכיון שזהו בגלל טומאת הנדה שהיא טומאה מחורה ביותר ע"כ אין לחלק.</p> <p>אולם בארץ ישראל וסביבותיה לא נהגו להחמיר וזו כמו שכתב מרן הבית יוסף, וכן פסק בשו"ת העולמות לב חלק ג' (סימן נ"ד).</p> <p>אולם לענין תפלה שהן חובה גמורה אין להחמיר כלל, וכן כתב החיי אדם (בכלל ג' סימן ל"ב) שיש להחמיר בהחמירות בזה אין לו יסוד, וכן פסק מ"ב סוף סימן פ"ח.</p> <p>למסקנה פסק בשו"ת יחזה דעת חלק ג' סימן ח' דנשים בימי נדתן ואפילו ביום ששוותיהן יחיבוט מן הדין להתפלל ולברך כל הברכות, וכן רשאוית ללמוד לעוסקו בדברי תורה עם הזכרת השם מפני שאין דברי תורה מקבלים טומאה, ואסור לאל להחמיר על עצמן להתמנע מתפלה כל הברכות ואפילו נהגו להחמיר, לעילן לבטל מנהגו בלי היתנה, מכל מקום רשאוית להחמיר על עצמן שלא להכנס לבית הכנסת ושלא לאחוז ספר תורה ושלל להתסכל בספר תורה בעת שפארים אותו לעם. ובספר שבת הלוי (עמוד וע"ד אות ד') כתב דבכמה מקומות נהגו להקל, ויש מקומות שנהגו להחמיר.</p> <p>ולגבי אשה נדה אם מותר לה להתפלל ליד הכותל המערבי, לכאורה יש לדון דבריה פיה מה שכתב הרדב"ז בתשובה ח"ב (סי' תרצ"א) שנהרא מדבריו שהכותל המערבי הוא כותל העזרה, וכן כתב בשמו הראה"ר חיים סתהון בספר ארץ חיים יו"ד סי' ר"ז. וז"ל התכמת אדם [שער משפטי הארץ סי' ח']: הלא המערבי ששאר ר"ל הוא כותל העזרה שהיה לאחורי בית קדש הקדשים י"א אמה ומצאע שהמקום הסמוך לכותל המערבי הוא חוץ השטח של הר הבית, ושנינו בפרק קמא דבבלי מ"מ משנה ח' הר הבית מקודש מהם שאין אין זבית וזבית נדות ויולדות נכנסים לשם, ועיי' בפסחים (ס"ז ע"ב) שגם בעל קרי בכלל האיסור וכו"כ המשנה למלך (בפ"ג מהל' ביאת מקדש הלכה ג').</p> <p>אולם הגאון האבני נדו בחי"ח סי' ת"ז כתב בפשטות שהכותל המערבי אינו כותל העזרה אלא הוא חומת הר הבית, וכו"כ בשו"ת תפארת צבי בחי"ח סי' כ"ז אות י"ד, וכ' שאין לחשוש שהכותל המערבי הוא חומת העזרה שאם כן יאסר על בעלי קרי ונדות ללכת ליד הכותל, והרי משעים בכל יום שאינם נוהרים בזה כלל, וכולם הולכות להתפלל שם ועומדים ממש סמוך לכותל אלא שיהא כותל הר הבית, וכן כתב הראה"ר חנוך וזולד וסוברג בקובץ נועם (כרך י"א עמוד מ') שהרדב"ז שחשב שהכותל המערבי הוא כותל העזרה כתב כן על פי השערה"ז בלבד, אולם באמת ולמסקנה פסק בספר שרתת הבית חלק ב' דף ר"ז דמותר לאשה נדה אפילו בימי ראיתה ללכת ולתפלל בכותל המערבי, כן מנהגה, פוק חזי מאי עמא דבר, הקבלה והמעשה הם הם עמודי ההוראה, הנוח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם.</p> <p>ניסן גיטזדה - רמת בית שמש</p>

<div></div>
<p>ביתר דגרגר משטיל בו מים לדעת ב"י</p> <p>סי' פ"ו ביאור"ל ד"ה גרף. עיי' ב"י במש"כ לענין היתר דגרגר זכוכית "דלרמב"ם ורא"ש דמזמין גרף לבית הכסא נראה דגם זכוכית אסור שהרי בית הכסא הוא, ע"י"ש שקטס להיתר בסו"ד. וכוונתו למש"כ בתח"ח ד"למ" מים בגרף לרמב"ם ורא"ש דהוי כבית הכסא. אך הרבי וב"י גופיה נקטו טעם אחר, ולפ"י גדר גרף הוא כצואה מצד הבליעה, ולכן פשיטא ליה להיתר לטייתו, עיי"ש, כ"ז מבואר בב"י. (ולכאן נראה דטיטול מלוכלך אף דנקי כמחכו כיון דבולע הוי כגרף לטעם זה, לא לטעמא דביהכ"ס, לביהכ"ס כפ"א. וב' דרכים אלו מבוארים בבאיור"ל לגבי היתור דמג"א במטיל מים אחר כ"י, כי ביאור"ל דע"כ דוקא בלא ריח דאין ע"ז תורת</p>

צואה רק ביהכ"ס, אך בריח אסור מהתורה גם במטיל מים. והנה לב"י הנ"ל ע"כ דס"ל דגם ברוחצים בלא ריח אסור כגדר צואה, דלכן רצה להיתר בזכוכית אף דלגדר בית הכסא נסתפק לאסור, וא"כ ע"כ שגם באין ר"ר הוי כבית הכסא, ולא יועיל מים ודלא כמג"א, וצ"ע בזה, ודו"ק.

<div></div>
<p>במה ב"י ואחרונים במחיצות ביהכ"ס</p> <p>סי' פ"ג ס"א: ויראה לי דהיינו כשאין לו מחיצות וכו', ומ"ב כ' שהאחרונים אסרו מחיצות ביהכ"ס דדמייא לגרף כיון דמחי' עשויות לקבל הצואה בביהכ"ס. ולכאנ" ק' דהא ק"ל דגרגר שלא בולע שרי וה"נ המח' אינם בולעות דכלל לא נועותו בצואה, אלא ד"ל דלרש"י בגרף אסור מטעם ביהכ"ס [עיי לקמן סי' פ"ו בבאיור"ל והבערה ג' מש"כ שם] א"כ באינו בולע ההיתר ע"כ דכיון שנסתכל הצואה ורוחץ א"כ תו אין ע"ז שם ביהכ"ס אא"כ הגרף בולע, וכמו שכ' ב"י לקמן עיי"ש, ולפ"י י"ל דהכא שאין הבית הכסא נקי וא"כ אף הדמחי' אינם בולעות מ"מ דין גרף יש לזה דס"ס לא נסתלק סיכת בית הכסא, אך הב"י לשי' דעיקר טעם דגרף משום דהבלעה הוי כצואה לענין הטלת מים בגרף (סי' פ"ו), עיי הערה ד', א"כ לפ"י א"ש דכשאין בולע המח' שפיר דמי לגרף שלא בולע, ולכן א"ש דמתי, או דמ"מ ס"ל כקשואי הנ"ל דהו"ל כגרף שלא בולע, ודו"ק.</p>

חסר = ---

הגיליון הבא יעסוק בסימנים פ"ט - צ"א - הלכות תפילה

רמות בית שמש - בבית הכנסת "משכן רפאל" רח' נחל שורק 20
 בית וגן - בבית הכנסת "מנחם אברכים" רח' חיד"א 21
 רמת שלמה - בבית הכנסת "אהל יוסף" רחב הרב ז'ולטי 8
 מודיעין עילית - בבית המדרש חזון איש רח' רשב"י 21 ברכפלד
 אלעד - בבית הכנסת "בית אליהו" רח' הלל 24

רשת כוללי ערב

אליבא

דהלכתא

שעי"י ישיבת חברת אהבת שלום